מעריב סופשבוע

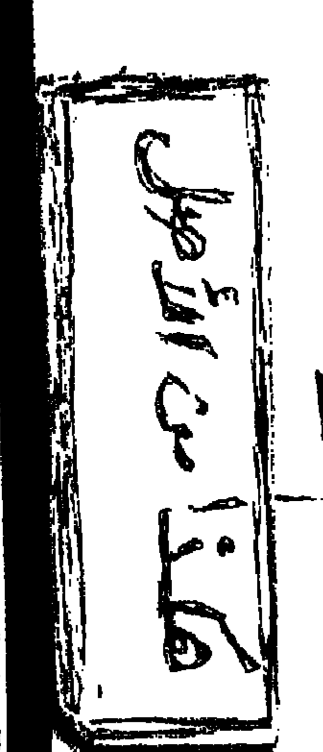
כ"ג בתשרי, תשמ"ח 16.10.1987

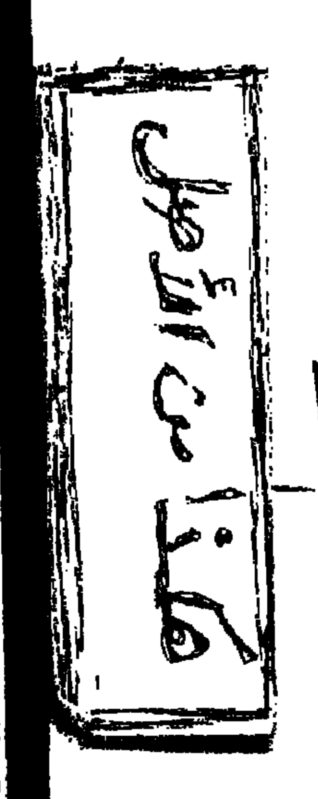
אהבת שרה.
ורת ניל"י ביומן אישי.
פרסום ראשון

יחיאל קדישאי
צמוד לבגין
על ויצמן ושרון
ומלחמת לבנון

יעקב שמאי. מה הוא צועק ■ סוזאן מובראק. פמיניזם בצל הפירמידות
■ יהונתן גפן על מיקי שטראוס ■ אלי בן־יעקב. קפקא במשטרה ■
וידאו. המציל הלאומי ■ רות צרפתי. שטח פרטי ■ תכשיטי התנ"ך ■

"אצלנו, באיטליה, הרעפים מעוצבים מבטון - זה סגנון!"

לאיטלקים יש סגנון.
כשהם בונים בית, הם בודקים היטב מאילו חומרים הוא עשוי - מהרצפה עד הגג.

בעולם מעדיפים רעפי לחץ מבטון

יותר ממחצית הגגות באיטליה, גרמניה, אנגליה, פלורידה וקליפורניה - עשויים רעפי בטון.
ברור מדוע: הם חזקים יותר, אטומים לחלוטין למים ומבודדים טוב יותר מפני רוח וקור.

זה לא רק החוזק. גם הצורה

רעפי בטון מוצעים בשלל צבעים, מאפשרים שילוב של מספר גוונים וניתן להניחם במגוון שיפועים רחב (°10-°70).

לנוחותכם, מבחר גדול של אביזרים לשימושים מיוחדים: להצבת אנטנות, דודי שמש,רעפים שקופים לחדירת אור ועוד.

אקרשטיין. רעפי לחץ מבטון

רעפי אקרשטיין מבטיחים לכם גג יפה ברמה בינלאומית.
אלו הם הרעפים הטובים בישראל המעוצבים מבטון.
לכן, כשאתם חושבים על רעפים - יש לכם רק אפשרות אחת:
רק רעפי בטון, רק רעפי אקרשטיין.

אז איזה רעפים אתם מעדיפים?

רק רעפי בטון. רק רעפי אקרשטיין.

אקרשטיין
אבן דרך באיכות חיים.

מפעל ומשרד ראשי: הרצליה, אזור התעשיה, טל' 052-556666.

סופשבוע

ר"ג בחשון, תשמ"ח 16.10.1987

© 1987 כל הזכויות שמורות ל"מעריב"

This Magazine Is a Supplement to Maariv International Edition

עורך: צבי לביא

עריכה: דניאלה בוקשטין, אורית הראל

עורך גרפי: יורם נאמן

מעצבת: יעל תורן

גרפיקה: נטע גרינשפן

מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

צעירה בת 27 שמה קץ לחייה בזכרון יעקב, היום לפני 70 שנה. שרה אהרונסון, "גיבורת ניל"י" כפי שתיוודע לימים, ירתה בעצמה כדי להמלט מחקירה באינקוויזיציה התורכית בנצרת. סוף מר היה גם לסוכנים האחרים ברשת הריגול הבריטית שפעלה למיגור השלטון העותמאני בארץ־ישראל. פרשה שהרבה מיסתורין אופפים אותה כמעט עד ימינו.

לפני עשרים ושתיים שנה עוד רגשה הארץ כש"קול־ישראל" התכוון לשדר את תחקירם של נקדימון רוגל ויוסי גודארד "מירדף" על נסיבות הסגרתו של יוסף לישנסקי ותלייתו בדמשק. התחקיר רמז על חלקם של אנשי "השומר" במעשה. זקני הארגון עם רחל ינאית בן־צבי בראשם לחצו לגנוז אותו. היו דיונים סוערים בדרגים הפוליטיים הגבוהים. מועד השידור נדחה. אחרי זמן שודרה התכנית ועשתה גלים רעש משחששו. כדאי לזכור את הארוע כשמדברים היום על חופש בעיות בתקשורת.

לאחר מלחמת ששת הימים עלה בידי קצין המשטרה יוסף בן־אלקנה לפענח את סוד העלמו של אבשלום פיינברג שיצא לסיני והשמועות אמרו שנהרג ונטמן איי־שם באיזור רפיח. בן־אלקנה איתר את הקבר על פי דקל שצמח מתוך גלעיני תמר שאבשלום נשא בכיסו. "דקל אבשלום" הפך מאז לאתר עליה לרגל, למרות שהדקל המקורי נעלם ואחרים ניטעים מחדש במקומו.

פרשת ניל"י עדיין מרתקת חוקרים ומסעירה את דמיונם של סופרים. "תולדותיה של העזה מדינית", בעריכתם של יוסף נדבה ואחרים, הוא אחד הספרים היותר מתועדים, שלאחרונה יצאה לאור מהדורה מתוקנת שלו. "שרה גיבורת ניל"י", שכתבה דבורה עומר, הוא להיט עכשווי בקרב הצעירים. לכן גילינו עניין רב במסמך נדיר שמסר לנו לפרסום הסופר אהוד בן־עזר, לרגל יום השנה ה־70 למותה של שרה אהרונסון. המסמך היה שמור שנים רבות בגנזי המשפחה ובגליון הזה רואה אור לראשונה.

כתב אותו דודו של אהוד, ברוך בן־עזר (ראב), בן פתח־תקווה שהיה חייל בחזית המיסיונית בעתלית במלחמת העולם הראשונה. החווה של אהרן אהרונסון ששימשה בסיס לפעולות ניל"י. מסתבר שברוך היה ידידה הקרוב והיחיד של שרה. הם קיימו שיחות נפש לא מעטות. הוא רשם אותם ביומנו האישי. לאחר המלחמה סיכם את רישומיו באותו מסמך שנכתב במקורו ביידיש ותורגם לעברית בידי אחיו.

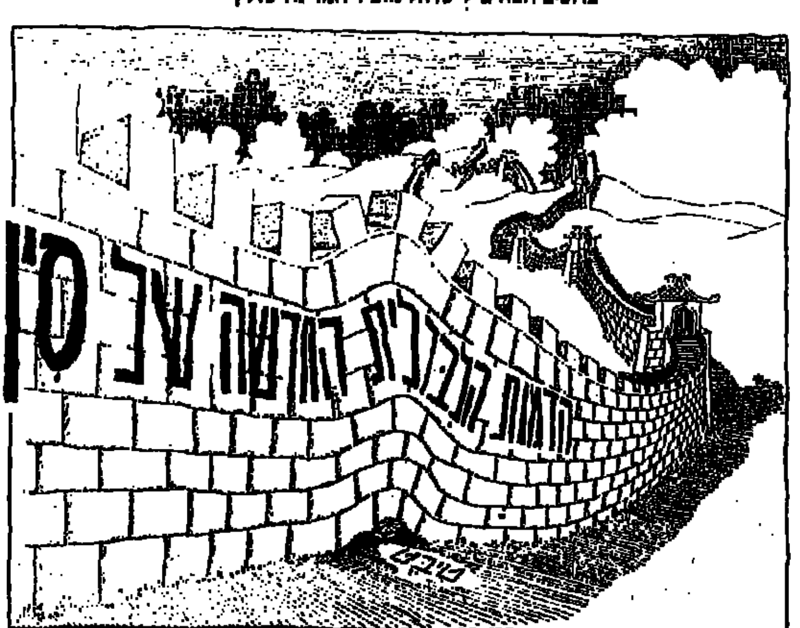
זוהי תעודה נדירה המתארת בצבעים חיים ועזים את שרה וסביבתה. מבט מזווית אישית המתורגם לתאור קולח, דרמטי עם גילויות פיוטיות ורומנטיות. הסיפור — "אהבת שרה" — יופיע בשני המוספים. תודה לאהוד בן־עזר על החוויה.

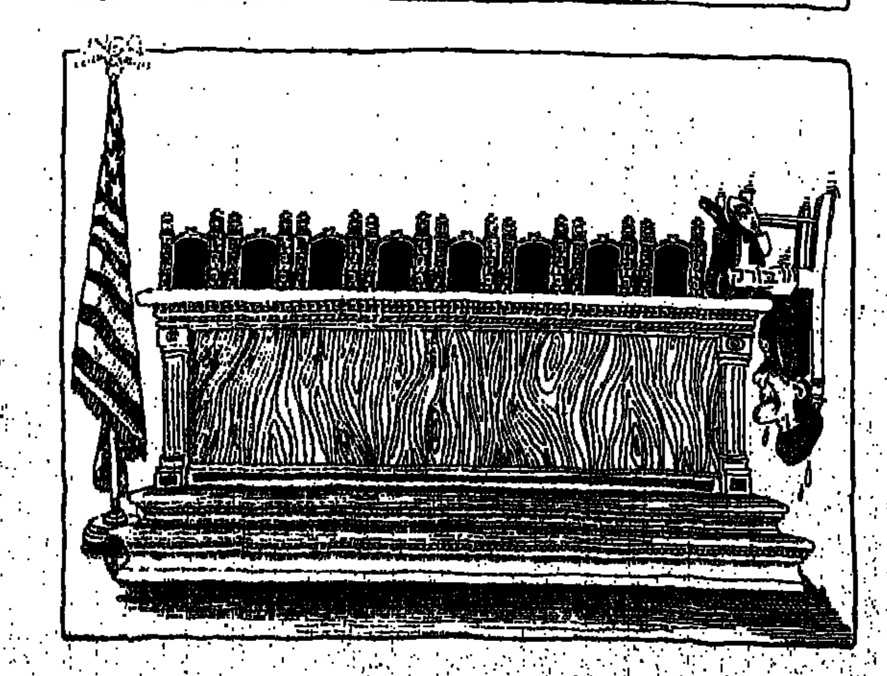
צ. לביא

תמונת השער: יחיאל קדישאי. כתבה בעמ' 10–13. צילום: שמואל רחמני.

רעננות

"פרוכים הבאים לישראל מזכיר המדינה שולץ"

מה הוא צועק

לוקח בדיוק שעה במחיצתו של ח"כ יעקב שמאי, ראש סיעת "תכלת לבן" בהסתדרות, כדי לתפוש את הפרינציפ: העולם מחולק באופן סימטרי לטובים ורעים. הטובים הם החבר'ה מהליכוד, הרעים שייכים כולם למערך. שמאי מרגיש כמו שריף שיוצא למגר את כוחות השחור בעיירה. צועק, מטיח אשמות שחיתות, מחולל שערוריות. לפי תפיסתו, הוא זה שצריך להילחם, כמעט יחידי, את מלחמת הפועלים הדפוקים נגד חורשי רעתם. בתנועה שלו, פעם כבר זרקו אותו לכלבים.

מאת יעל פז־מלמד צילומים: ראובן קסטרו

מיורם ארידור, להבדיל מישעיהו גביש, הוא רווקא די מרוצה. אפשר אפילו לומר מרוצה מאד. הכוונה כמובן, לתיפקודו כשר אוצר.

"מה היה כל־כך גרוע בתקופת ארידור?", שואל אותי יעקב שמאי, האיש הצועק בהסתדרות, יו"ר סיעת תכלת־לבן. "אינפלציה של מאות אחוזים בשנה, את אומרת. עובדתית זה נכון. אבל מה, לפועל היה רע? לפועל היה טוב מאד באותם ימים. הוא קיבל פיצוי על הכל. אינפלציה זה לא הכל. העיקר שלאנשים היה טוב, קיבלו תוספת־יוקר אוטומטית. בורסה את אומרת? עובדתית זה נכון, וזה אפילו די מצער. אבל לפועל לא היה רע. באמת היטיבו אז עם העם. מה שנכון נכון". ועל הצירוף הקדוש "להיטיב עם העם" הוא חוזר אחר־כך פעמים רבות.

לוקח בדיוק שעה במחיצתו של יעקב שמאי כדי לתפוש את הפרינציפ: העולם מחולק באופן סימטרי לטובים ורעים. הטובים הם החבר'ה מהליכוד, הרעים שייכים כולם למערך, בעיקר נציגיו בהסתדרות. ומתוך כך, יש לשמאי תפקיד מוגדר, יותר נכון – שליחות. כמו אותו שריף אמיץ, היוצא למגר את כוחות השחור ולסלק את הרעים מהעיירה שלו, כך שמאי. מרגיש כאילו על כתפיו מונח העול. לפי תפיסתו, הוא זה שצריך להילחם, כמעט יחידי, את מלחמתם של הפועלים המדוכאים והדפוקים, נגד חורשי רעתם שיושבים איי־שם בקומה הרביעית והחמישית של בית הוועד־הפועל, ומטכסים עצות איך לחיות טוב יותר על חשבונם.

מי זה "יושבים"? כמובן, אותם הרעים בהנהלת "חברת־העובדים" ו"כור" וההסתדרות כולה. ואין להם לפועלים מגן אחר זולת יעקב שמאי, ועל כן, כל־כך הרבה מוטל עליו.

אז מי אם לא הוא ישמש להם פה, לעשרות אלפי פועלי־הייצור במפעלי "כור", המנוצלים בידי מנהלים הנוסעים במכוניות מפוארות וגרים בדירות פאר? מי אם לא הוא ימגר עד היסוד את השלטון המערכניקי בהסתדרות, ויביא סוף סוף את הטובים – האנשים מן הליכוד – לשלוט בעניינים. וכשהוא מדבר על אותם ימים נפלאים, כשם יתגשם החזון הזה וכא לציון גואל, הוא מפסיק לרגע את נאומיו חוצבי־הלהבות כנגד הנהלת "כור", חיוך מתפשט על פניו, ובמשך חמש דקות תמימות הוא אינו רופק על השולחן בהתלהבות, ואינו מכווץ את גבותיו העבותות בהתרגשות. בכל ליבו הוא מאמין שכבר בזמן הקרוב יגבר האור של הליכוד על החושך הגדול של המערך בהסתדרות. הוא אפילו מאמין שהוא זה שיכול לחולל את המהפך.

אולי, מי יודע, יקשיב יום אחד ישראל קיסר לזעקותיו של שמאי, ויתפטר סוף־סוף מתפקידו כמזכ"ל ההסתדרות, תוך שהוא לוקח עמו את דני רוזוליו ואת ישעיהו גביש. אחרי־הכל, לא עובר שבוע שהוא לא קורא להם להתפטר, טוען ש"קיימת אנרכיה מוחלטת בהסתדרות. תוהו ובוהו בכל נושא בו עוסקת ההסתדרות".

אחר־כך כבר הכל יהיה בסדר. תסמכו על יעקב שמאי. הוא יקח לידיו החסונות את רסן הניהול, ישים את אנשיו במקומות הנכונים, ויעשה סוף־סוף סדר בעניינים.

הן דני רוזוליו, יו"ר "חברת העובדים" והן שייקה גביש, מנכ"ל "כור", סרבו לומר ולו מלה אחת על יעקב שמאי, להגיב על טענותיו הרבות, שעוד יפורטו בהמשך. מקורביהם אמרו בשיחות שלא לציטוט, שאת האיש מדריכה שנאה עיוורת לכל מה שקשור למשק העובדים בכלל. "הוא מטורף משנאה למערך בכלל, ולמערך בהסתדרות בפרט", אמר מנהל בכיר ב"כור". "הבעיה היא שרמת הטיעונים שלו כל־כך נמוכה ופרימיטיבית, שאפילו אין עם מי לדבר. האיש אינו מבין דבר וחצי דבר לא בכלכלה, לא בבעיות במשק ולא בבעיות של כח־אדם והעסקת עובדים. יש בו בורות מדהימה של אדם שבקושי סיים בית־ספר עממי, ועכשיו הוא הופך את הבורות הזו לדגל ולסמל. איך אפשר בכלל לנסות ולדבר עם אדם שכל־כך שונא?"

האומנם, יעקב שמאי, השנאה היא זו המניעה מגרונך כל ישיבה של הוועד הפועל?

"למה שלא תלכי הפוך? אולי אני עושה את הכל מאהבה, אהבת האדם העובד? אני מתעב את מה שקורה שם ב'חברת העובדים', כאשר יש שכבה צרה של מנהלים שחיה חיים ראוותניים והוללים, נוסעת במכוניות מפוארות, חיה בחו"ל כמו מיליונרים, ואין איש שעוצר בעדם מלהתהולל כך".

אתה מוכן לתת דוגמאות ספציפיות שיוכיחו את הטענות הקשות שלך?

"זה לא ענין של דוגמאות. אני לא רוצה להיות אישי. אין לי שום ענין לפגוע במישהו באופן אישי. אני נגד כל השיטה. חוץ מזה, אני הרי חשפתי את חיי המותרות שחי מנהל כור בסינגפור".

זו, כמובן, דוגמא אחת, שפורסמה בהרחבה בעתונים, וגם שם התברר שלא בדיוק דייקת בפרטים. אבל אתה זורק בוץ בשכבה גדולה מאד של מנהלים. יש לך, אני מניחה, מסמכים ועובדות שיכולים להוכיח את דבריך?

"בואי נעזוב את זה. אני לא רוצה להיכנס לדוגמאות אישיות. תאמיני לי שאני יודע על מה אני מדבר. כל מה שאני אומר, אני אומר מתוך דאגה כנה לעובד. כל מנהל ב'כור' יודע היום שלא משנה מה הוא יעשה, תמיד יהיה מי שיחפה עליו, יתן לו להמשיך ולעשות בשקט את אותם דברים שהוא עושה, אפילו אם הם פוגעים בטובת החברה, שהיא חברה ציבורית, ומשום כך שייכת לי, כחבר הסתדרות, בדיוק כמו ששייכת להם. רק שהם חושבים שמותר לה לעשות שם ככל העולה על רוחם, להתפרע בסגנון חיים מטורף, כאילו זה היה שלהם, והעובד המסכן אין לו ממה לחיות. אז אם אני אומר את זה, זה מתוך אהבה, לא מתוך שנאה. תאמיני לי, אני לא שונא אף אחד".

יש לך דוגמאות של מנהלים ב"כור" שעשו מעשים שלא ייעשו, והיה מי שחיפה עליהם? הרי זו אשמה כבדה ביותר?

"בואי נעזוב את הדוגמאות".

בכל זאת. אתה הרי תובע ועדת־חקירה ממלכתית שבראשה יעמוד שופט בדימוס, כדי לחקור את השחיתויות והמחדלים של חברת העובדים וההסתדרות. אתה לא יכול לתת שתיים־שלוש דוגמאות למה אתה מתכוון?

"אם אכן תקום ועדה כזו, כולם כבר יבינו למה אני מתכוון מהממצאים שהיא תביא. צריך לשנות את כל השיטה. המערך עושה בהסתדרות מה שהוא רוצה".

וכולי וכולי וכולי, נאומים חוצבי להבות, מלווים בהתעוותויות של כל הפנים ובדפיקות על השולחן.

"רמת הטיעונים שלו כל־כך נמוכה ופרימיטיבית, שאין עם מי לדבר. איך אפשר בכלל לנסות ולדבר עם אדם שהוא כל־כך שונא?"

יעקב שמאי: "אולי אני עושה את הכל מאהבת האדם העובד"

"אני מתעב את מה שקורה שם ב'חברת העובדים'. שכבה צרה של מנהלים שחיה חיים ראוותניים והוללים, ואין איש שעוצר בעדם".

"זה לא ענין של דוגמאות. אין לי שום ענין לפגוע במישהו באופן אישי. אני נגד כל השיטה".

"במפלגות הרבה פעמים אומרים דברים מתוך חישובים אינטרסנטים. מי שאומר שאין לי השפעה ושלא לוקחים אותי ברצינות, לא יודע על מה הוא מדבר".

סלם שם מן המפלגה ההיא אשמים, דופקים את הפועלים, חיים בראוותנות. וכשהם נכשלים, במקום להעיף אותם, יש מי שנותן להם קידום למעלה, על חשבון הפועלים. למה לפרט, למה לתת דוגמאות ספציפיות. המנוגיה עוברת שעות נוספות. אבל הכל, כאמור, מתוך דאגה כנה ואהבת האדם העובד.

כתבים שהשתתפו במסיבת העתונאים שאורגנת בשבוע שעבר, בה האשמת את גביש שקנה חברה כושלת רק כדי לעזור לחברו, טוענים שגם שם זרקת את ההלוך, וכשביקשו ממך לפרט ולאשש את הדברים במסמכים ועובדות, התחמקת וסרבת. אולי אתה מוכן כאן ועכשיו לתת קצת יותר מידע על פרשת הסוד של גביש עם אותו פרומר. אולי יש לך איזה מסמך להציג?

"התגובה הראשונה של גביש נאמרה, הושמעה תמונה בעתונים. אני נתתי יפוי כוח ליועץ המשפטי של הסיעה בהסתדרות לטפל בהליכים של הסרת השינוי. נלך לבית המשפט ושם אציג את מה שיש לפני, אביא את העובדות עליהן ביססתי את דברי".

אבל הרי הלכת עם הסיפור למסיבת עתונאים, רק שלא התכוונת לשמור אותו לבית המשפט?

"אני אענה לך בתשובה היפותטית. לאדם יש חבר, האם הכרחי שחברים אחרים שלו מכירים את אותו חבר?"

לא הבנתי את הדוגמא. אתה מוכן להסביר?

"האם כל חברי האחרים ראו אותי נכנס לבקר את אותו חבר, או ראו אותו בא לבקר אותי?"

גם הפעם לא הבנתי.

"טוב, לא חשוב. נעזוב את זה. מכל מקום, אני בטח לא יכול היום לחשוף דברים שאני אלך איתם לבית־המשפט".

ואני עדיין שוברת את הראש, מה, לכל הרוחות, הוא התכוון בדוגמא על החברים שלא מכירים את כל החברים? יכול להיות שזה סוג של טיעון שמובן רק בגבעת־עדה?

הכל התחיל פחות או יותר לפני כשנתיים וחצי, בתחילת 1985. בו־זמנית קרו אז כמה דברים, שמבחינתו של שמאי – עסקן קטן ולא בולט מגבעת־עדה – שינו את חייו. לא, לא את חיינו, רק את חייו. בתחילה נפטר חבר הכנסת זייגר מן הליברלים ויעקב שמאי מצא את עצמו חבר כנסת. ("לא הייתי רוצה לדבר על זה, אני מאד עצוב כשאני חושב על כך"). זה קרה בדיוק ביום שבהם חיפשו בליכוד מועמד בעל שיעור קומה, שיתמודד מול ישראל קיסר בבחירות להסתדרות. דוד לוי, שנכשל בהתמודדות קודמת מול ירוחם משל, הבין שגם כשהמועמד הוא ישראל קיסר, סיכוייו להצליח קטנים מאד. הוא סרב בתוקף להוביל את המחנה הלאומי אל עבר הבית ברחוב ארלוזורוב. כמוהו גם משה קצב. בליכוד שברו את הראש. עד אריק שרון הגיע, ולשווא.

והנה, ביום בהיר אחד, קיבלו כל חברי הוועד הפועל של סיעת "תכלת־לבן" בהסתדרות, הזמנה להרמת כוסית מטעמו של יעקב שמאי, לרגל היבחרו לכנסת. הרעיון החל להתבשל. מנהיגי הליכוד נזכרו פתאום שיש מישהו כזה, ולמה בעצם לא לזרוק אותו למערכה מול קיסר. בכל מקרה הם הולכים להפסיד, ועם שמאי בראש הם יוכלו לטעון שאין פה הפסד של מחנה, אלא של אדם. שכן, מה רבותא יש בנצחונו של אדם כמו ישראל קיסר על איש שאפילו עסקני הליכוד בקושי זוכרים את שמו. עד היום, אומרים בליכוד, שהמהלך של הצגת מועמדותו של שמאי היה גאוני. "רק טוב יכול היה לצאת מכך", מסביר ח"כ מהליכוד. "אם הכשלון יהיה מוחץ, איש לא יגיר שזה כשלון של הליכוד. ואם תהיה הצלחה מסויימת, הרי שהיא תגדל שבעתיים לנוכח יחסי־הכוחות ההתחלתיים".

(המשך בעמוד הבא)

יעקב שמאי: "כל מנהל ב'כור' יודע שתמיד יהיה מי שיחפה עליו".

(המשך מהעמוד הקודם)

והכשלון, דרך־אגב, לא היה מוחץ כלל וכלל. לעומת הבחירות הקודמות להסתדרות, שנערכו ב־81', בהן התמודד דוד לוי, האיש החזק, מול ירוחם משל, האיש החלש – איבד הליכוד בהתמודדות שמאי מול קיסר רק שלושה אחוזים מכוחו. וזה בשעה שבכנסת הוא איבד כמעט שבעה אחוזים. "פתאום התחיל שמאי לחוש שהנצחון הוא נצחון אישי, שהוא זה שגרף בכוחות עצמו את הקולות, שנעשה לו עוול בכך שלא מספיק פיארו והאדירו אותו", אומר חברו לסיעה. "אחרי־הכל, איש לא הצביע בבחירות ההן בעבורו. מי שהצביע בעבור סיעת הליכוד, הצביע בעבור המחנה הלאומי. כל הקמפיין של מערכת הבחירות עמד על העקרון של החכאת שמאי והאדרת הורך של המחנה הלאומי".

בליכוד, פחות או יותר, זרקו אותו לכלבים. מרגע שהחליטו שהוא יהיה המועמד שלהם מול ישראל קיסר, הבינו גם שלא כדאי להתאמץ יותר מדי. לאסיפות הבחירות גייסו תותחים כמו אריק שרון, דוד לוי, משה קצב – תוך שהם מצניעים עד מאד את המועמד האמיתי. סיסמת הבחירות אמרה כך: "אם אתה רוצה הסתדרות חזקה אתה צריך בה איש חזק. יעקב שמאי – איש חזק להסתדרות". ומצביעים רבים שאלה: "יעקב מיז?"

את מערכת הבחירות והנסיון למכור את האיש החזק גוסח 1985, סיימה סיעת "תכלת־לבן" עם חוב של 300 אלף דולר. שמאי פנה כמובן למצודתו וביקש שיכסו את החוב, שהוא חתום עליו אישית. יורם ארידור, או גזבר "חרות", הודיע לו שאין על מה לדבר. שמאי צריך לשבור לבד את הראש איך לכסות את הגרעון. איש מהנהגת התנועה לא יצא לעזרתו של שמאי, גם לא דוד לוי, האיש שלמחנהו משתייך שמאי מאז ומעולם. העניינים הגיעו עד כדי כך, שפקידי ההוצאה־לפועל הגיעו לביתו של שמאי, וכמעט החלו לעקל את תכולתו. בן משפחה התעלף ועדיין לא יצא איש מן התנועה לעזור. בסוף איכשהו הסתדר הענין, לא לפני ששנתם של כל בני משפחת שמאי נדדה במשך לילות רבים, מתוך חרדה שהנה יבואו המעקלים בשנית.

אבל השקפת־עולם היא השקפת־עולם. גם בסיפור הנורא הזה אין כדי לשכנע את שמאי שאולי יש גם כמה "רעים" במחנה שלו, כמו גם כמה צדיקים במחנה השני. "לא, אי־אפשר להגיד שהם זנחו אותי. היתה איזו בעיה, שבסופו של דבר נפתרה, והכל הסתדר. אין לי טענות ליורם ארידור. כן, אני עדיין חושב שהוא היה שר אוצר מצויין. הוא ניסה להלחם באינפלציה, ולא כל־כך הצליח. אז מה צריך גם לזכור שבתקופה שלו היו בעיות עם מחירי הדלק, והאמריקנים לא כל־כך רצו לעזור. מה שקרה לא קרה דווקא באשמתו של ארידור. עובדה, שכשרצו להלחם באינפלציה, הצליחו. סימן שזה לא היה כל־כך נורא".

וששייקה גביש ודני רוזוליו צריכים להתפטר כבר אמרנו?

יעקב שמאי נולד בירושלים להורים יוצאי עיראק. כשהיה בן 14 עבר עם משפחתו לגבעת־עדה. אביו, הוא אומר, רצה להגשים חלום ציוני של עבודת האדמה. אבל אדמה בגבעת־עדה היתה קשה וטרשית וצריך היה לסקל אותה מאבנים, ופרנסה לא היתה, ויעקב נאלץ להפסיק את לימודיו. את ההשכלה התיכונית הוא השלים באמצעות המכונים הבריטיים להשכלה בכתב. בצבא שרת כסוהר בכלא שש, חזר הביתה ונשא לאשה את מרים, גננת העובדת עד היום במושבה. לזוג שלוש בנות: אחת בצבא, אחת מסיימת תיכון והשלישית בבית־ספר עממי.

לאן שהגיע היום, הגיע לאט. טיפס בהיררכיה ההסתדרותית של סיעת "תכלת־לבן", לא בלי תככים ומניפולציות. בכלל, אומרים עליו שהוא טוב בתחום הזה של מאבקי־כח קטנים ומתישים. מתעסק עם זה באותה אינטנסיביות שהוא מתעסק עם המערך. בתוך סיעת "תכלת־לבן" יש קבוצה נפרדת של אגוד העובדים הליברליים. רוב המשחקים נעשים בין שתי הקבוצות הללו. רק שהכל כל־כך קטן ולא חשוב, שהלכלוך לא יוצא החוצה. את מי זה מעניין, חוץ מאשר את אלה המשתתפים בכך. יש מישהו מתוך הסיעה שמנסה להכניס אותי בסוד העניינים. בלתי־אפשרי.

אלא שלא כל היריות שירה שמאי לעבר חברת־העובדים ו"כור" היו שליפות מן המותן שהחטיאו את מטרתן. פה ושם היו לו כמה הצלחות בחשיפת שחיתויות בחברת העובדים, אם כי תמיד הסתבר שהנתונים היו רחוקים מאלה שמסר. כך, למשל, היה בפרשת העסקתה של אשת מנהל "כור־סחר" לשעבר באסיה, ששמאי חשף כי בעלה היה בוחר כה מדי שנה לעובדת המצטיינת ומעניק לה בונוסים שמנים. העתונות דיווחה על־כך בהרחבה, ואחר־כך הסתבר שמדובר על זוג שכבר חמש שנים אינו עובד ב"כור", ושהאשה דווקא היתה די בסדר בתפקידה.

בכיר בהסתדרות: "כמה שאני לא רוצה להשתתף בכתבה על השמאי הזה, פה אני מוכרח לומר את הדברים. מה שקרה בפרשה של יחיאלה הראל הוא דמגוגיה מן הסוג הכי זול. לוקחים זוג עובדים מעולים שכבר חמש שנים אינם ב'כור' ומעלים פתאום את כל העסק. הרי הוא טוען שהוא רוצה לשנות דברים, אז מה יש לו להיטפל למקרה שמת כבר לפני שנים?"

אחר־כך חשף שמאי את תנאי העסקתו של מנכ"ל "כור" במזרח הרחוק, שלו, הוא טען, משלמים שכר־דירה של 3,500 דולר לחודש עבור דירת פאר. אחר־כך הסתבר שמשלמים לו 2,300 דולר עבור דירה די סטנדרטית, אבל בכל זאת, הסתבר שמה ושם היו חריגות בתנאים שקיבל אותו מנכ"ל.

ועכשיו, כמובן, תלויה ועומדת האשמתו כנגד גביש, שאולי תתברר יום אחד בבית המשפט, בעקבות הגשת תביעת דיבה כנגד שמאי, וזה, כמובן, עוד לא הכל. כל עוד נשמה באפו וכוח במותניו, ימשיך יעקב שמאי לדהור במלחמתו כנגד חברת העובדים. וכיום יודעים היום, שכל מי שיהיו לו טענות כנגד המערכת, בעיקר בשל תחושה של קיפוח־אישי, ירוץ אל שמאי וינסה למכור לו חומר כנגד החברה. והם גם יודעים ששמאי יעשה בדיקה או שתיים, ומיד ירוץ עם החומר לעתונות, יספר על שחיתויות ומחדלים, יביא שיש לו את כל החומר ביד, רק שאם יגלה את קלפיו, יוחשו יחד איתם את מוסר החומר, ולפיכך הוא מנוע.

ושמאי עצמו בטוח שיבוא יום ומאבקו ישא תוצאות. לבוא יום ואיש של הליכוד ישב על כסא של מזכ"ל ההסתדרות, ובכך די לו.

הכוח בא עם הסיכסוכים

המפעלים, מדרך הטבע, הם המגרש הטבעי של יעקב שמאי. המועלים – הקהל. סכסוכי־עבודה, בעיקר בעלי רעש תקשורתי, יכולים פה ושם להועיל גם לו. הוא מופיע, מדבר עם הפועלים, בדרך־כלל מבטיח הבטחות, ברובן אינו עומד. בהסתדרות אומרים עליו שהוא מחבל במודע במאמצים להשיג הסדר. "כוחו, אם יש לו בכלל, בא לו דווקא מסכסוכים", אומר פקיד בכיר בהסתדרות. "הוא מגיע, נואם את נאומיו הדמגוגיים, מבטיח לעזור, תוקף את קיסר והולך הביתה. שום דבר קונסטרוקטיבי לא יוצא מן הגיחות שלו אל המפעלים, לבד מהסתות של הפועלים".

יעקב שמאי, אתה הרי נציג הליכוד, מפלגה שמרבית התיקים הכלכליים שייכים לה. מדוע אינך הולך אל "השרים שלך" ומנסה לדבר על ליבם לעזור לפועלים כאשר אלה נתונים בסכסוך־עבודה או בשביתה?

שמאי: "למה את חושבת שאני לא הולך? אני הייתי זה שהשפיע על שר התחבורה, חיים קורפו, שלא לסגור את מספנות ישראל. אני הייתי זה שניסה למצוא פתרונות ל'אתא', שצעק כל הזמן שאסור לסגור את המפעל. אני יושב הרבה פעמים עם שר האוצר, מנסה להביא הצעות לפתרון של סכסוכי עבודה".

אפילו במפלגה שלך יש הטוענים שאיש מן השרים לא לוקח אותך ברצינות, שאין לך שום השפעה. בהסתדרות אומרים שהפועלים גם יודעים את זה, ולא מתייחסים ברצינות להצעות־העזרה שלך.

"את יודעת איך זה במפלגות. הרבה פעמים אומרים דברים מתוך חישובים אינטרסנטים. מי שאומר שאין לי השפעה ושלא לוקחים אותי ברצינות, לא יודע על מה הוא מדבר. אני הצלחתי לשנות הרבה הצעות. הנה, מספנות ישראל זה דוגמא".

רן כהן, יו"ר סיעת ר"ץ בהסתדרות, יצא לך להתקל פעמים רבות ביעקב שמאי בעת סכסוכי־עבודה. האם הוא רק מסית את הפועלים כנגד ההסתדרות, או שיש לו גם כמה תרומות חיוביות בטיפול בשביתות?

כהן: "יוצא לי מדי פעם לשתף פעולה עם יעקב שמאי, כי אין שום ברירה אחרת, אם רוצים להילחם בשלטון המוחלט שיש למערך בהסתדרות. בסך־הכל אני מקבל את העמדה שהוא יותר צועק מאשר עושה. יש אצלו הרבה פחות ראציונאליזית בטיפול בסכסוכי־עבודה, והרבה יותר תעמולה צווחנית וקולנית ולא קונסטרוקטיבית. בסך־הכל כאשר יש לפועלים סכסוך, הם צריכים אנשים שיעזרו להם לפתור אותו, ולא כאלה שיבואו ויסיתו. לשמאי יש מטבע, שבורע שקורת איזשהו סכסוך־עבודה שבו מעורבת הממשלה, הוא הולך להיפגש עם השר הנוגע בענין, והוא יוצר אשליה שהנה הוא הולך לסדר את הענין. בסופו של דבר לא יוצא מזה כלום, והפועלים היום כבר יודעים את זה. סך־הכל הם יודעים היטב על מי הם יכולים לסמוך ומי סתם מדבר ועושה הרבה רעש".

יד ימינו

יחיאל קדישאי, חבל הטבור של מנחם בגין לעולם החיצון. ארבע שנים אחרי פרישתו הדרמטית של ה"בוס" מלשכת ראש הממשלה, עדיין טנען בעקשנות שלא פענח את סוד ההתבודדות הנזירית בבית מול יער ירושלים. מי בא ויוצא מאחורי התריסים המוגפים? מה הוא חושב על עזר ויצמן ועל אריק שרון? מי יהיה היורש? אחרי כמעט חצי־יובל עם בגין, לא סתם עוזר אישי וראש־לשכה אלא ידיד ורע. תופעה בפוליטיקה הישראלית. לא מחפש לעצמו קריירה פוליטית או עסקית. האמביציה היחידה שלו זה מנחם בגין.

מאת סימה קדמון
צילום: שמואל רחמני

יחיאל קדישאי ומזכרת מקמפ־דייוויד: "אני יודע שיש כאלה שמנסים לזלזל בהישג הזה".

"מצב־הרוח של בגין משתנה בהתאם לחדשות של כל יום. עכשיו הוא מרגיש בטוב כי שמע על אידה נודל. אבל כשהוא שומע על מריבות, התכתשויות, ופעילויות חבלניות, אז ברור שמצב־הרוח פחות טוב".

לפני ארבע שנים, כשעזב מנחם בגין את לשכת ראש הממשלה, הוא אמר רק שלוש מלים: "איני יכול עוד". לאחר שמלים אלה הפכו למכצר של פלדה סביבו, אמר לי השבוע יחיאל קדישאי, יד ימינו ועדיין מנהל לשכתו, שעד היום הוא לא יודע למה התכוון בגין. כן, ברור לו שכל אלה אשר מכירים את מערכת היחסים ההדוקה והבלתי־אמצעית בינו לבין בגין, מתקשים להאמין שהוא לא יודע את הסוד הגנוז.

"שלא יאמינו", אומר קדישאי. "בגין לא אמר לי אף מלה אחת יותר. זו עובדה". ואחרי שניות ספורות ניצת המבט בעיניו והוא מוסיף: "וגם הבוקר, כשעזבתי אותו בשעה 11, הוא לא הוסיף דבר על שלוש המלים האלה".

מאוחר יותר, ברצינות, הוא טוען שאינו יודע אם ההסתגרות הממושכת הזאת של בגין אכן נובעת ממלחמת לבנון או מתוצאותיה. הוא לא בטוח בזה. דבר אחד ברור, הוא מסביר, בגין נחלש מבחינה גופנית. אבל קדישאי לא יודע אם חולשה הפיסית היא זו ששברה אותו, או שפשוט נגמר לו כוח הרצון להמשיך. אחרי שתיקה והרהור קצר יוסיף: "ואולי זוהי תרכובת של השניים". כשמתעקשים ושואלים אותו אם היתה זו המלחמה שהחלישה אותו, הוא חוזר ומתעטף בשתיקה. אין הוא יודע. הוא רק בטוח שבגין ראה כל חייל שנפל כאילו היה בנו. שבאופן אישי הוא חש אחריות על כל דבר שקרה. גם בענינים פוליטיים. "זה פשוט ענין של אופי", הוא מסביר.

עבור יחיאל קדישאי היתה הפרידה מלשכת ראש הממשלה רק פרק נוסף, בוודאי שלא האחרון, באפוס רחב יריעה במחיצתו של מנחם בגין. למכריו לא היה ספק שקדישאי ימשיך לשמש עוזר ורע לבגין, כפי שהיה בשנים שקדמו לראשות הממשלה. אחווה ורעות שאינם תלויים בדבר, בוודאי לא בגלימה שעוטה האיש. כך עשה במשך 24 השנים האחרונות. "הוא חבר ואיש סוד, הכל". אומרת עליו יונה קלימוביצקי, מזכירתו האישית לשעבר של בגין, שעבדה עם קדישאי עשר שנים. "בגין לא היה זז בלי יחיאל. הוא היחידי שבגין מספר לו הכל". וכארבע השנים האחרונות קדישאי הוא אולי האדם היחיד שאיננו בן המשפחה, אשר יודע מה מתרחש בכל שעה משעות היום בין כתלי האבן של הבית ברחוב צמח, בשכונת יפה־נוף הגובלת ביער ירושלים.

"תראי", אומר קדישאי, "מצב־הרוח שלו משתנה בהתאם לחדשות של כל יום. עכשיו בגין מרגיש בטוב כי שמע על אידה נודל. אבל כשהוא שומע על מריבות, התכתשויות, פעילויות חבלניות, אז ברור שמצב־הרוח פחות טוב".

"יותר מזה לא תשמעי מקדישאי כלום על בגין", אומרת יונה קלימוביצקי. "בכל מה שקשור לבגין, יחיאל הוא אדם אחר. אף־פעם לא מתלוצץ על

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

חשבונו. הכל נשאר אצלו בלב. זה ענין של אמון. של נאמנות מוחלטת". וקרישאי, בתיחכום של פוליטיקאי ובערינות של משורר, הודף כל שאלה שבתשובה לה יש אפילו שמץ של חשיפת האיש שהתבצר בשתיקתו. ולשם הגנה על פרטיותו מגייס העוזר הנאמן כל חוש וכשרון אפשריים כדי להסיח את ריעתו של הסקרן התורן. הוא ישטוף אותו בזרם של בדיחות, לפעמים מפולפלות ביותר, ידביק בפרצי צחוק סוחפים, יצטט בפתוס בתים שלמים משירתו של אורי צבי גרינברג, יקרא פרקים ממשנתו של ז'בוטינסקי, יראה אלבומי תמונות, יספר על אירגוני המחתרת, יביך בשאלות ויסיים בנאום תוכחה על בורותו של הדור הזה. כמעט אף־פעם לא ימעד בפליטת־פה שלא התכוון לה. ואם חלילה יפלוט דבר לא מבוקר, הוא ימהר לתקן, ירכך, יבקש לא לפגוע. "הוא חבר שלי", הוא חוזר ואומר, "אני אוהב אותו".

וקרישאי אומר את המלים בטון כזה שאי אפשר שלא להאמין לו.

השיחה איתו לבכית. הוא קם ומתיישב בלי הרף, נוגע, מחבק, מציף בחומר כתוב. "תקחי הביתה, תקראי, כדי שבפעם הבאה תדעי על מה את מדברת". וכשנפרדים ממנו, אחרי שלוש פגישות של הרבה שעות – עם שעורי־בית על ספרו של ז'בוטינסקי "בדרך למדינה", ועדותו של ז'בוטינסקי בפני איזו ועדת חקירה מלכותית בריטית, הסכמי השלום עם מצרים, וספרו של שמואל כץ "שרה קרב", וחוברת של מרכז ההסברה שנקראת "האמנם פליטים לנצח?" – יוצאים בהרגשה משונה של שביעות רצון מהולה בספק אם אכן היא מוצדקת. לא, אני לא מגלה לו את הספק הזה. אחרת שוב יפרוץ בצחוק המלבב של ילד שובב שנתפס, אבל בטוח שגם הפעם החן שלו יציל אותו מעונש, יצבוט לי בלחי, ויאמר עוד "מידעלע" סתמי שאין אחריו פירושים.

"אין בכל הארץ איש אחד שיכול לומר מלה רעה על קרישאי. מי שמכיר אותו, יכול לומר עליו הרבה יותר מאשר מלה טובה", כתב עליו פעם אהרון בכר ז"ל. "חבל על כל המלים", אומרת יונה קלימוביצקי. "האנושיות שלו, זה מה שמאפיין אותו. הוא לב אחד גדול מכף רגל ועד ראש. אי אפשר למצוא איש יותר נאמן ממנו מכל הבחינות".

כל ראש ממשלה לשעבר זכאי להמשיך להחזיק לשכה וראש לשכה על חשבון המדינה, וכך יש בבנין משרד ראש הממשלה בירושלים גם לשכה צנועה לבגין, המאויישת כמעט כלעדית ביחיאל קרישאי. גם השבוע, כמו ב־14 השנים האחרונות, הוא דיבר משם עם בטי כהן, אמו של ערן ז"ל, נווט שמטוסו הופל מעל מצרים ונעדר מאז מלחמת יום הכפורים. זהו טלפון יומי, וקרישאי מלא תשומת־לב וסבלנות. כן, הוא דאג להעביר לשמעון פרס את כל החומר בנושא הנעדרים, לפני פגישותיו עם שר החוץ המצרי. "אני טיפוס שלא מתרגש מדברים", הוא אומר אחרי השיחה, "אלא רק מאותם דברים שהם ברגש. שאי־אפשר למשש אותם. למדוד אותם. בטי כהן מרגשת אותי. 14 שנה היא מטפלת בנושא הנעדרים. היא נפגשה עם כל מי שאפשר. כל קצין־מטה, כל מנהל לשכה של שר בטחון מכיר אותה. אלה הדברים שמשאירים עלי את רישומם. עניינים שהם בגדר דיפלומטיה לא משאירים עלי רושם. אלא אם כן", מאיר חיוך את פניו, "יש בהם איזשהו קוריוז".

"יום יבוא ואנשים שלא היו מעורבים במלחמת לבנון, יקומו ויגיעו למסקנות שאינן זהות למה שמקובל לקרוא היום בעתונות".

דוגמה: כשבגין התארח בארמונו של מלך נורווגיה, סמוך לטכס קבלת פרס נובל לשלום, הגיע לארמון בוקר אחד מוכירו הצבאי תא"ל אפרים פורן. "דאיתי את פרויקה הולך ומתקרב במסדרון, כשבריוק המלך הגיח ממסדרון צדדי. במחווה של כבוד, ובתנועה גדולה ביד, נתן המלך לפרויקה לעבור לפניו. זה סיפורש", אומר קרישאי תוך רעמי צחוק.

על הקיר תולה תמונה צבעונית גדולה. בגין משחק שחמט בקמפ־דיוויד עם זביגנייב בז'זינסקי, יועץ הנשיא קרטר לבטחון לאומי. יחיאל קרישאי יושב מן הצד וצופה. בתמונה אחרת באלבומו הפרטי אפשר לראותו כשהוא יושב יחף. "אני יודע שיש כאלה שמנסים לזלזל בהישג הזה של קמפ־דיוויד או להמעיט מחשיבותו. אבל זה היה הישג. קבוצה של אנשים ישבה ביחד ותוך זמן קצר גובש הסכם שלום. תכנית שלום למזרח התיכון. אפשרות להכניס את ירדן והפלשתינאים לשיחות על האוטונומיה, עם רצון טוב שתהיה אוטונומיה".

מה עזר הרצון הטוב כששיחות האוטונומיה גוועו

קרישאי, טיפוס אופטימי, מודה שזה היה רק לטובה, "כי בינתיים ביססנו את עצמנו ביהודה ושומרון. היום יושבים שם 60־70 אלף איש, וזה טוב, משום שאנחנו מעוניינים להבטיח את חיינו".

אני מזכירה לו מה שאמר לאחרונה שותפו לקמפ־דיוויד, עזר ויצמן, אז שר הבטחון, שהיום ברור לו שבגין הצטער על קמפ־דייויד, וכמוהו כל ראשי חרות. שבגין עשה בכוונה תרגיל השהייה פוליטי כשמינה את יוסף בורג לעמוד בראש ועדת האוטונומיה ולא את משה דיין, משום שלא התכוון למלא את חלקה של ישראל בהסכם. פשוט להרוג את הסיפור.

קרישאי נראה כמעט כועס למשמע הדברים. אין זו הפעם הראשונה שהוא שומע אותם מפי ויצמן. "עייזר פשוט מאד משקר", הוא אומר וכדרכו ממהר לרכך, "או שהוא לא מבין את תכנית האוטונומיה. או ששניהם התכוונו לדברים שונים".

זה ויצמן שנחשב פעם ליורשו של בגין?

קרישאי: "אני בעצם אוהב אותו. אם הוא לא היה זיקוקין די־נור אלא להבה אותנטית, הוא באמת היה יכול להיות היורש של בגין. אבל עייזר לא בנוי לחיים פרלמנטריים. הוא לא אשם. זה פשוט בטבע שלו. הוא לא מסוגל לשבת בישיבות אפילו שעה אחת. פעם, בישיבת מרכז של 'חרות', מישהו דיבר על דברים שנוגעים בעזר והוא קם לצאת. שאלו אותו לאן הוא הולך, והוא צעק: מה, אסור כבר לצאת להשתין?"

"עייזר אולי חשב שבתכנית האוטונומיה יש מקום למדינה ערבית נוספת", חוזר קרישאי לנושא. "אבל בגין ציין במפורש שאין מדינה נוספת מעבר ל־22 המדינות הערביות הקיימות. והראיה היא, שבכל הזדמנות בגין הדגיש שתקום בשטחים מועצה ארמינסטרטיבית. כדי שיהיה ברור שלא מדובר במועצה מחוקקת, או בפרלמנט ולא בממשלה. רק מועצה ארמינסטרטיבית. בוטרוס גאלי (שר החוץ המצרי) אפילו התרגז שבגין חזר על זה כל הזמן. והכוונה היתה שהמועצה הזו תנהל את החיים ביהודה, שומרון וחבל עזה במשך חמש שנים. ובתום השנים האלו תועלה מחדש בעיית השלטון שם, ורק אז יחליטו איזה חוק יחול עליהם בהמשך – הירדני או הישראלי".

קרישאי אומר שמשה דיין (אז שר החוץ) אכן היה מוכן לעמוד בראש ועדת המשא־ומתן על האוטונומיה, אבל רק בתנאי שתינתן לו יד חופשית. "והוא בעצם התכוון לכך שננהיג אוטונומיה באופן חד־צדדי, ללא בחירות. אבל בכך היינו בעצם נסוגים מתכנית קמפ־דיוויד". בגין, מוסיף קרישאי, לא הסכים שתהיה אוטונומיה בלי בחירות ולכן הוא מינה את בורג.

כלומר, פרופ' משה ארנס לא במקרה טוען שבגין הציע לדיין להיות שר חוץ בממשלתו, מפני שמראש התכוון להשיג שלום תמורת ויתורים מרחיקי־לכת, והתקשה למצוא אדם מתאים לכך ממחנה הליכוד?

קרישאי: "בענין של מישה ארנס יש לי דעה משלי, אבל מה שאני מוכן להגיד הוא, שלא זו בלבד שזה לא מדוייק, אלא שאין יסוד לסברה שהוא מעלה. בגין החשיב את דיין כאיש בעל כישרון, ואת חשיבות המינוי הסביר בכך שאישיותו של דיין מקובלת ומכובדת בעולם הרחב. בגין חזר ואמר את הדברים האלה למשלחות שבאו אליו ולמשפחות השכולות שהפגינו ימים רבים ליד דירתו ברחוב רוזנבאום 1, וגם השליכו אבנים לחלונותיו".

מדוע, אם כן, חוזר ארנס ומעלה את הטענה חנפוצה שדיין ויתר על כל סיני בשיחותיו עם תוהאמי שהכשירו את הדרך לביקורו ההיסטורי של הנשיא סאדאת בירושלים?

קרישאי חושב שגם פרופ' ארנס טועה. הוא מדבר

"אם ויצמן לא היה זיקוקין די־נור אלא להבה אותנטית, הוא באמת היה יכול להיות היורש של בגין, אבל עייזר לא בנוי לחיים פרלמנטריים".

(צילום: חנניה הרמן)

בגין וקרישאי לפני ביקור שר הדתות בלשכת ראה"מ: לא מאלה שנדחף להפגין נוכחות. (צילום: רחמים ישראלי)

כך מפני שכנראה לא קרא את רשימותיו של ד"ר אליקים רובינשטיין (היום מזכיר הממשלה, ואז מאנשי משרד החוץ) אשר סתר בכמה הזדמנויות את הגירסה הזאת. "עדותו של אלי רובינשטיין" הוא אומר, "שלא מרבה להעיר, חייבת להיות יותר נאמנה מסברות של אחרים".

לוקח ללב את הדברים, קרישאי. אריה נאור, מי שהיה בשעתו מזכיר הממשלה, אומר שהיחסים בין בגין לקרישאי הם הרבה מעבר ליחסים בין "בוס" העוזר שלו. "אלה הם שני בני־אדם עם יחסי ידידות עמוקים. בגין ממלא את עולמו של יחיאל. וזה לא פלא", מוסיף נאור מיד, "בגין הוא אישיות שיכולה למלא עולם".

כל בוקר, ששה ימים בשבוע, ברבע לשבע בדיוק עוצרת מכונית ליד ביתו של קרישאי בשדרות בן־ציון בתל־אביב. קרישאי, בחולצה קצרת שרוולים ותיק ניילון, נכנס למכונית ומברך לשלום את אריה גילעדי, נהגו של בגין. את ה"מותרות" האלו, מכונית ונהג צמוד – אף הם מהזכויות השמורות לראש ממשלה לשעבר – אימץ ראש הלשכה לעצמו רק לאחרונה. קודם לכן היה עולה לירושלים באוטובוסים או בטרמפים מזדמנים. לפעמים מצטרפת לנסיעה גם חסיה, בתו של בגין.

בשמונה לערך נכנס קרישאי לחדרו הקטן שבמשרד ראש הממשלה. מרגע זה ועד שיחזור לתל־אביב תשאר דלת חדרו פתוחה. אנשים יכנסו והוא יקום ויחבק אותם, יטפח בחוזקה על הכתף, יספר בדיחה. הטלפונים שיגיעו יהיו בדרך־כלל מאנשים שזקוקים לעזרה. "בלתי אפשרי לעבוד עם יחיאל", אומרת יונה קלימוביצקי. "מי שמכיר אותו יודע שאני לא מתכוונת לרעה. כי זה אדם שעושה הכל. אלף ואחד דברים. אבל קודם כל הוא צריך לפתור את כל הבעיות האנושיות. לפני כל דבר אחר. הוא תמיד משתתף בשמחות וגם באבל. היינו פותחים עתון ואומרים לו: יחיאל, יש לך עוד הלוויה היום, והוא היה מוסיף אותה לסדר היום שלו".

מי שהזדמן ללשכת ראש־הממשלה תחת ניצוחו של קרישאי, ונזכר באווירה שהיתה שם לפני כן, יכול היה להודות שהוא מרגיש שם כמו בבית. לקרישאי היו זמן ומלה למי שבא או טלפן. אפילו כשבחדרו של בגין ישבה אותה שעה אישיות רמת־מעלה. כמובן, אם נוכחותו של קרישאי לא נדרשה באותה פגישה. אלא שהוא לא נהג לדחוף את עצמו למקום שלא נקרא אליו. הוא לא מאלה שחייבים להפגין נוכחות, אחרת יגרע כבודם בעיני עצמם. בלאו הכי לא היה כמעט דבר שבגין הסתיר מפניו.

וכך, כשפנו לעזרתו סתם אורחים – והשמועה על קרישאי, האומבודסמן בהתנדבות, עם הדלת והלב הפתוחים עשתה לה כנפיים – לא היה קצר־רוח וסבלנות. מעולם לא פטר את הפונים בהבטחות שווא מנומסות. לאחר מיון ובדיקה היה מרים טלפון למי שצריך, והמי שצריך לא היה זקוק לתזכורת נוספת כדי להסדיר ענין, אם אכן נגרם עוול לפונה. העתונאי שלמה נקדימון, שהיה יועץ התקשורת של בגין לצידו של דן פתיר, זוכר את קרישאי כמי שתמיד מנסה ליישר הדורים, ואפילו עוזר לנזקקים כשהוא מנתב אותם ישירות אל בגין, גם אם לא תמיד הצריקה הבעיה את התערבותו האישית של ראש הממשלה. "הוא חשב שזה לטובת הענין שבגין יראה את האנשים האלה ויעזור להם".

היום, מדרך הטבע, התמעטו הפונים. וכך יש לו יותר זמן לקרוא את עתוני הבוקר והצהרים, לפני שהוא אורז אותם בחבילה ונוסע לביתו של בגין. זה קורה לרוב בתשע וחצי בבוקר. הוא מביא לבגין את עתוני הבוקר שאינם מתקבלים בביתו, את עתוני הצהרים וכמה עתונים יומיים ושבועונים מחו"ל.

קרישאי גם דואג לאספקת ספרים: "עכשיו הבאתי לו מאמריקה את הביוגרפיה החדשה על לינקולן, ואת הספר שכתב ראש שרות הריגול של בריטניה שתאצ'ר לא מרשה להכניס לאנגליה. בגין קורא את כל מה שמופיע". מהוצאת "סטימצקי" שולחים לבגין חבילות תקופתיות עם מבחר הספרים החדשים.

באותו ביקור של בוקר מביא קרישאי גם את משלוח הדואר היומי. במשך שעה לערך הם עוברים עליו.

ועל מה מדברים?

"על התרשמויות".

בגין מכתיב לו תשובות על מכתבים שקיבל. יותר מאוחר, כשיחזור למשרד, ידאג קרישאי שהם יודפסו. אחר־כך יחתים עליהם את בגין ויקפיד שיצאו לדרכם עוד באותו יום.

הטלפון במשרד לא מפסיק לצלצל. עם כולם הוא מדבר בסבלנות ובחביבות, עם הרבה הומור.

"כן, בגין קיבל את השוקולד ששלחת לו. לא קיבלת ממנו מכתב? בטח שאני יודע שקיבלת. מי לדעתך הדביק את הכולי?"

"שרון טעה פעמיים, פעם אחת בהשתייכות שלו למפא"י, ופעם כשנכנס לתנועת החרות. וההשתייכות ל'חרות' הרי דורשת אופי והתנהגות שמתומצתים במלה 'הדר'..."

יום עבודה לא זרה ליחיאל קרישאי, היום בן 64, האיש שגדל בשכונה על חוף תל־אביב ולמד בבית הספר "תחכמוני". במלחמת העולם השניה התגייס לצבא הבריטי, שם פגש לראשונה את מנחם בגין, עדיין במדים של הצבא הפולני. בסוף המלחמה נשלח למחנות העקורים בגרמניה. בבראונשוויג פרש חסותו על מאה פליטות יהודיות, החרים ושיפץ למענן בנין במרכז העיר, והעביר להן קורס בעברית. מאוחר יותר התחתן עם אחת הנשים, אסתר. הוא קורא לה "במבי". שנתיים נשאר באירופה בשליחות האצ"ל. לארץ חזר על סיפון "אלטלנה".

אחרי מלחמת העצמאות טיפל בפצועים ובמשפחות השכולות של האצ"ל, "אלו שבן־גוריון הכריז עליהם שלא יקבלו גרוש מהמדינה". את הכסף תרמו אנשי המיפקדה חיים לנדאו, אריה בן אליעזר ומנחם בגין, מהמשכורות הראשונות שלהם כחברי הכנסת הראשונה. ב־1958 יצא לדרום אפריקה בשליחות בית"ר. כל מי שפעל שם לידו – מתכנני ערים, רופאים, עורכי־דין, חקלאים – חי היום בארץ. כשחזר, הצטרף לאחיו, יצחק ז"ל, בניהול מועדון התיאטרון בתל־אביב ובחיפה.

בינואר 1964 מת דב אלפרט, מזכיר סיעת "חרות" בכנסת. יוסק'ה גלעדי ז"ל, נהגו של בגין, הציע את התפקיד לקרישאי. הוא רשם פרוטוקולים, טיפל בדואר ולפעמים גם בתכנית. בגין, ראש הסיעה, עדיין באופוזיציה, אימץ אותו כעוזר אישי. כעבור שלוש שנים התהפך הגלגל. ערב מלחמת ששת הימים הוקמה ממשלת האחדות הראשונה. בגין ("כמעט זקנתי באופוזיציה", אמר בראיון רדיו) שר בלי תיק. אחר־כך היו שחרורה של ארץ־ישראל וירושלים. "ימים גדולים ששינו את כל חיינו, לטוב, לא לרע. והלוואי שהיינו על המשמר ב־'73 כמו ב־'67. אם היינו נותנים את המכה הראשונה, הם היו חוטפים בצורה כזו שהיתה מבטיחה לנו תקופה ארוכה של שלום, לארבעים שנה לפחות". כעבור ארבע שנים – המהפך של '77. בגין ראש־הממשלה. קרישאי ראש הלשכה.

שיא בקריירה?

"לא. זה לא עשה עלי רושם רב. התחלתי לטפל

(המשך בעמוד 41)

מכור לווידאו. כל סוגי הסרטים

מנחם בגין ספון בביתו שברחוב צמח 1 בירושלים מזה ארבע שנים. הוא אינו יוצא מפתח הבית אלא לבדיקות רפואיות ולאזכרות לאשתו עליזה ז"ל, שבקרוב ימלאו חמש שנים למותה. על אחזקת ביתו מופקדת אשת שמנקה, מסדרת ומבשלת עבורו. הוא מרבה בקריאה. למעשה קורא כמעט את כל העיתונים שיוצאים בארץ, והרבה עיתוני חוץ שקרישאי מביא יום־יום לביתו. הוא קורא הרבה ספרים, חלקם מביאה לו בתו, חלקם קרישאי וחלקם נשלחים לו ע"י הוצאות הספרים. הוא צופה בטלוויזיה, ואפילו בסרטי וידאו שבתו מחליפה עבורו בספריית השאלה. לצרכיו הקולנועיים אין העדפה מיוחדת. בגין אוהב ומתעניין בכל סוגי הסרטים.

חובה מכתבים מגיעים אליו. כותבים אזרחים שמבקשים לברר בעזרתו עניינים שנוגעים להסטוריה או לאקטואליה, וכאלה שלא נואשו מלראות אותו מחדש את הופעותיו בחברה. שולחים לו הזמנות לארועים שונים, ומקווים שיבוא. הוא מתנצל שבינתיים איננו יכול להענות. רבים מבקשים לברר אם החל בכתיבת הספר שהבטיח לפרסם – "בדור השואה והתקומה". לא, בגין טרם החל בכתיבתו.

לאחרונה קיבל בגין מכתב מנשיא צרפת פרנסואה מיטראן, ומאלי ויזל, ובו הזמנה לכנס עולמי של מקבלי פרס נובל. בגין השיב שמסיבות בריאות לא יבוא, לצערו, לפריס.

ראשי תנועת החרות פוקדים אותו לעתים מזומנות, אלה מהמשפחה הלוחמת. מדי שבת מבקרים בביתו השר חיים קורפו ורעייתו דבורה, שאופה למענו עוגה. מבקרים קבועים נוספים, מלבד קרובי משפחה, הם משפחת סילבר, מקנדת ותארי הורוביץ, יועץ ראש הממשלה לענייני תפוצות, שגם ממלא את מקומו של קדישי כשהוא נמצא בחו"ל. אורחים שסרו אל ביתו באחרונות הם סם לואיס (שגריר ארה"ב לשעבר) ורעייתו בעת ביקורם בארץ, בנו של הרב אריה לוין ז"ל (רב האסירים בתקופת המנדט) ואחותו של הרוג המלכות דב גרונר ז"ל עם בעלה ונכדיה.

בגין מקבל שיחות טלפון מידידים בארץ ומחו"ל, מאמריקה ואירופה. מספר הטלפון שלו חסוי, וידוע רק לידידים קרובים או כאלה שקרישאי מוצא לנכון לתת להם אותו. לאחרונה התקשר אליו סם לינוביץ, מי שהיה יועצו של הנשיא קרטר. את קרטר עצמו, כשהיה בארץ, סרב בגין לראות.

סוזאן

מאת ליילה עומאר,
שירות "גאמא", מיוחד ל"מעריב"

פגישה נדירה עם האשה שאיתו כבר 27 שנים, הגברת הראשונה של מצרים, מהשבוע שעבר בקדנציה שניה. פמיניסטית בצל הפירמידות. סוזאן מובארך, בת 44, נישאה בגיל 17, "לא מתוך אהבה". קריירה עצמאית. בדרך כלל מחוץ לתקשורת. עניין של השקפה, "וחוץ מזה אני יוצאת נורא בצילומים".

היא נישאה לחוסני מובארך בגיל 17, "לא מתוך אהבה", אומרת סוזאן, הגברת מס' 1 במצרים ומספרת מעשה שהיה: "אחי, שהיה בחיל האוויר, הזמין את ידידו הקרוב, שהיה גם המדריך שלו, אלינו הביתה. חיבבנו האחד את השני, כלומר אני את חוסני, וזה הרבה יותר חשוב מלהתאהב. כך החלטנו להתחתן. זה פעל יפה מאד. אנו משפחה מאושרת מאד. כולנו חוזרים עייפים אחרי העבודה הביתה, אבל הבית מלא 'אהבה. אני בת מזל, כי יש לי קשר נהדר עם בני ועם בעלי".

איך תגיבי אם בניך יבשרו לך כיום בהיר אחד שהם החליטו להתחתן, מבלי להציג את נשותיהם, כמו שעושה היום הדור הצעיר?

היא צוחקת ועונה: "באמת אינני יודעת איך אגיב, אבל אני נותנת להם תמיד עצות לגבי בחירת ידידותיהם. אני מקווה שהם ימצאו נערות, שיהיה להן רקע משפחתי ורמת השכלה דומים לשלנו. עד היום לא היו להם קשרים רומנטיים רציניים. אני מקווה שהם ישמעו לעצותי".

עד כה, לא ניתנה למצרים הזדמנויות רבות להאזין לעצותיה. בעקביות סרבה להתראיין בכלי התיקשורת. למצרים זה לא היה חסר. הם היו סבורים שאשת הנשיא נוהגת בחוכמה, מפני שעיניים סקרניות וחטטניות עלולות לנצל לרעה כל הסכמה שלה לראיון כפי שעשו לג'יהאן סאדאת, אלמנתו של הנשיא המנוח. "לא, זו לא מקודה של הנשיא, זהו הרצון הכן שלי", חזרה ואמרה לעיתונאים המעטים שהורשו להיכנס מבעד לחומות ארמון אל־עורובה, המעון הנשיאותי.

אולם ד"ר ממדוך בלטאגי, העומד בראש מרכז להסברה ולמידע בממשלת מצרים, פתח במסע שכנוע של הנשיא ורעייתו, כי לפתות יש לתת פרסום לפעילותה החברתית של הגברת מובארך. היא הלא בעלת תואר מוסמך בסוציולוגיה מאוניברסיטת קהיר, ואת רוב זמנה מקדישה לילדים נזקקים. במצרים ישנם שבעה מיליון כאלו. אט־אט החלה להיפתח לראיונות, בתנאי שהיא יודעת מראש מי המראיינים והיכן יתפרסמו הדברים.

סוזאן מובארך מעידה על עצמה שאיננה פמיניסטית בסיגנון מערבי, אף שהיא מעריכה את הפמיניסטיות האמריקניות על עוז רוחן. אולם כדרכה הנשית, כמו מצריות רבות מהמעמדות העליונים, קנתה לעצמה עמדה חזקה בתחום הזה של הגנת זכויות הנשים. היא מפגינה היטב את הסתייגותה מגברים הלוקחים להם יותר מאשה אחת. וכך היא אומרת: "דת האיסלם אמנם מתירה לגברים להינשא לארבע נשים, אך זה קשה להשגה. קשה אפילו להשיג אשה שניה. הגברים המשכילים לעולם לא ינהגו כך. לפני שמונה שנים אימצה האסיפה הלאומית חוק לפיו יוכל גבר לשאת אשה שניה, רק בהסכמת אשתו הראשונה. לצערי, יש עדיין נשים המסכימות לכך".

סוזן מובארך, בת 44, אם לשני בנים, נראית צעירה מכפי גילה. "אני יוצאת נוראה בצילומים", היא אומרת. מה שנכון. במציאות, היא אשה יפה ורזה יותר מאשר בתמונות. גם אחרי בחירתו של בעלה לתקופת כהונה שניה היא עדיין מתקשה לקבל את תואר "הגברת הראשונה", סולדת מהצד הנוצץ של התפקיד ומעדיפה לשמור על המסורת של ניהול חיים צנועים, שקטים ופשוטים המקובלים במשפחה כ–27 שנות נישואיה.

היא מאד זהירה. בעיקר נוכח חששותיה מפני המוסלמים הקנאים, שעוצמתם הולכת וגוברת במצרים, אשר תובעים מהאשה להתרכז בענייני ביתה ובמעשי צדקה. אין זאת אומרת שהיא מרימה ידיים. "אתה יכול לשנות הרבה בכוח רצון ובעבודה קשה", מסבירה סוזאן. "הנשים המצריות לא כבשו את זכויותיהן בקלות. עד לפני כמעט ששים שנה לא יכולנו אפילו לחלום שיום אחד נלך בלי רעלות. נשים הוחזקו מאחורי הכתלים ולא הורשו ללכת לבית־הספר. עד שבשנת 1930 קמה אשה בשם הודה סעראווי, הסירה את הרעלה מעל פניה וקראה לכל הנשים ללכת אחריה. הנשים כנראה חיכו לניצוץ הזה. כמעט כולן הסירו את רעלותיהן מיד. היום, הנשים הן כמעט מחצית הסטודנטים ב–14 האוניברסיטות שלנו. הן מועסקות בכל תחום, אפילו לאחר נישואיהן. שני ערוצי הטלוויזיה שלנו מנוהלים בידי שתי נשים. שרת העבודה היא אשה, עורכת דין במקצועה, כמו בעלה ובנם. יש לנו נשים שגרירות ו–29 צירות באסיפה הלאומית.

"בתקופתו של סאדאת הפכה אשתו, ג'יהאן, למגינה של זכויות הנשים המצריות, עד כדי כך שמוסלמים קיצוניים היו מוטרדים, תחילה מהראיונות הרבים שהעניקה לכלי התיקשורת המצריים והעולמיים. סבלנותם של הקיצונים פקעה כאשר ג'יהאן נשקה לנשיא ג'ימי קארטר, בעת ביקורו של הזוג סאדאת בארה"ב". סוזאן מודעת לעובדה שראיון עם ג'יהאן, שהתפרסם ללא רשותה ב"פלייבוי", הוא שהביא עליה את הקץ בעיני האחים המוסלמים. הם לא היססו לתקוף אותה, עוד בטרם נרצח בעלה, על שניהלה מאבק לתיקונים רבים בחוק, שתכליתם להעניק לאשה שוויון זכויות עם הגבר. הראיון נתן להם תחמושת נוספת. זה לא גורע מההערכה שסוזאן רוחשת לג'יהאן במישור המאבק לשוויון זכויות האשה. גם הידידות האישית בין השתים לא נפגמה.

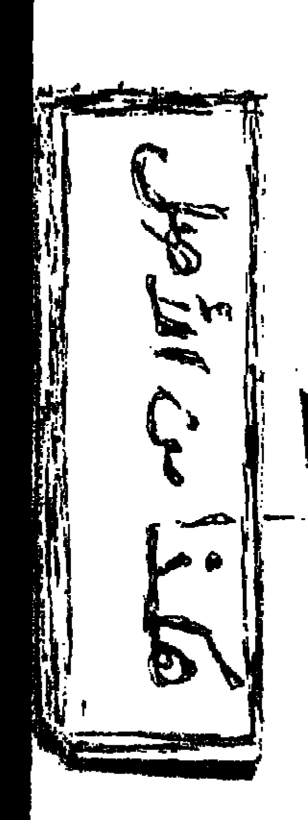
סוזאן היא אשה בעלת קסם אישי רב, לבבית, חיננית, מרבה לחייך מתחת לעיני שקד נוצצות ושיער חום שופע. לבושה מאופק, דיבורה פשוט, אך אינטליגנטי ולא־מתנשא, מדברת אנגלית קולחת בגלל מוצאה הוולשי. בדרכה הנשית, היא מפגינה עוצמה. היא מאמינה, למשל, בכל לבה, שנשים צריכות להתאחד כדי לשים קץ למלחמות. "האגו הגברי, שיצר את המלחמות, ניתן לריסון רק על ידי נשים", היא אומרת.

(המשך בעמוד 42)

מימין – סוזאן ובעלה, נשיא מצרים חוסני מובארך, בפתח מסגד. משמאל, סוזאן מובארך, גברת ראשונה – קסם אישי והרבה חיוכים.

"חיבבנו האחד את השני, כלומר אני את חוסני, וזה הרבה יותר חשוב מלהתאהב. כך החלטנו להתחתן. זה פעל יפה מאוד. אני בת מזל, כי יש לי קשר נהדר עם בני ועם בעלי"

יהונתן גפן

הבלתי מסוכמים

חורש תשרי הוא חודש הסיכומים, ואין לך עיתון שאינו בוחר את סופר השנה, או תחנת רדיו שאינה מכתירה את זמרת תשמ"ז. עיתוני הנשים מכתירים את שלוש הנשים וגי נשיות בשנה החולפת, וכן הלאה. לפעמים אני תוכ' מה יקרה אם הספר המשובח ביותר יצא דווקא בסוף אלול או שמא השיר החזק ביותר יכנס למצעד כל הימים הנוראים דווקא. כיצד יסכמו אותם?

כמו בכל תחילת שנה וסיכומיה, חייג אלי ידידי, המלחין המפורסם והבלתי מסוכם, ואמר: "עוד פעם לא סיכמו אותי".

"מה אתה בוכה, אמרתי לו, "לא הלחנת שומדבר השנה".

"אז מה", הוא אמר, "הם היו יכולים להזכיר אותי כמו המלחין ששתק או משהו. אחרי הכל אני כאן, לא את כל החרא הם סיכמו, ורק אני נשארתי בחוץ".

למען ידידי הבלתי מסוכם, וכל שאר הבלתי מוכרים, אני מקריש תרגום חפשי זה של "סיכום" (או "זמר", אם נרצה לדייק), של המשורר היווני הגדול והבלתי מסוכם קואפי. אני רק מקווה שידידי המלחין לא ילחין אותו, משום שאז הוא מסתכן בכניסה כאתיעה לסיכומי השנה הבאה.

איני שואל יותר אם אני מאושר או לא מאושר,
אבל בדבר אחד אני תמיד בשמחה נזכר:
שבסיכום הגדול – הסיכום שלהם שבעיני כה מוזיע,
ויש בו כל־כך הרבה מספרים – אני לא מופיע.
אותי הם לא ספרו, איני כלול בסיכום שלהם,
הסופי וההחלטי,
והנאה זאת מספקת אותי.

יום טירטור

משנה לשנה, יום כיפור הופך להיות יותר ויותר יום זיכרון למלחמה הרעה מכולן, ומפסיק להיות יום של צום וחשבון־נפש דתי. במקום לבקש מחילה מהקב"ה מבקשים מחילה מדדו ז"ל, וכל יהודי מאמין נוהג לכרוע על ברכיו לכיוון תעלת־סואץ ביום תענית זה, להגיד שלוש פעמים "גורודיש", להתכסות בחול כדגר ולאכול את הלב לזכר קו בר־לב.

משנה לשנה, כשמגיע היום הנורא, כבר לא שוחטים תרנגולת לכפרות, אלא לכל היותר, איזה עוף יחיד, ואישה שאתה לא פותח את עיתוני כיפור, אתה שומע מלים מסורתיות חדשות: "ציר עכביש", "ציר טירטור". הלך יום כיפור, ובמקומו חוגגים עכשיו את "יום טירטור". לדתיים יש דת, ולחילוניים יש – הוועדה הניצחית, וערת אגרנט, הציר שלא עצר.

משנה לשנה מסתבר שלא כל־כך הפסדנו, ובכל זאת כלמנו וכיתרנו, משום שהזמן העובר הוא שקרן לא קטן. משנה לשנה אנחנו מנצחים יותר ויותר במלחמה האומללה ההיא, ופחות מופתעים. כי כמה כבר אפשר להיות מופתע ממשהו שקרה לך לפני ארבע־עשרה שנה?

משנה לשנה, דיין אופטימי יותר, גולדה פחות מאוכזבת, והילדים המסכנים – שבקושי נולדו במלחמה ההיא, והיום כבר כותבים מכתבי שמיניסטים לראש־הממשלה שמכין את המלחמה הבאה – ממש מבולבלים מעירבוב זה של מסורת יהודית עם מסלניות צבאית, ולא יודעים מה הם צריכים לעשות ביום הקדוש: להשליך גגרלים לים או לחצות איתו את תעלה עד לוועדה הבאה?

משנה לשנה הם מנסים לטשטש את המלחמה, את העונש על הביטחון המופרז, השחץ והיוהרה, והאנשים מבולבלים עדיין מקשיבים בכל שעה לחדשות, ביום הצום, כדי לא להיות מופתעים. אוזן אחת לחדשות ואוזן אחת ל"כל נדרי" ולשאר התפילות. ומי יאשים את העגל הקיבוצניק הזה שנולד עם שני ראשים דווקא ביום המסוכסך הזה, שמשנה לשנה הולך ומסתבך?

בשבילו זה דני ובשבילך מקק

כבר הרבה זמן אני מנסה להגיד לכם: אל תקנאו בעשירים. בגלל זה קריסטל קרינגטון בוכה בסוף כל אפיזודה של "דיינסטי" ומים רבים לא יכסו את אלקסיס המירשעת ושאר הזוממים להתחלק בהון המשפחה המלוקקת הזאת. וכולנו רואים את סדרות הסבון הללו, משום שאם יש דבר שאותו אסור לנו, העניים, להחמיץ – הרי זה את הצרות של העשירים.

קחו למשל את מיקי שטראוס, ומלחמתו במר יהויכין שמעוני שניסה לסחוט־ממנו 200 אלף ש"ח שיועברו אליו בתוך קופסת סיגריות מוצנחת, שאם לא – מבטיח מר שמעוני להטמין מקקים בתוך מוצרי המחלבה המפוארת של מר שטראוס, וכידוע – לרנונה בטעם ג'וק לא יהיה שוק. במבצע צבאי ענק שהעסיק מאתיים שוטרים (שוטר אחד על כל אלף שקלים סחוטים) סוכלה המזימה, ולפי העיתונים עברה המשטרה ברמה שלא היתה מביישת את מחלק המוסר של מיאמי עם דאמפסי ומייקפיס ביחד. לבסוף ניתפס סוחט הג'וקים, ואף אמר לכתב הפלילים הנרגש: "אם הייתי מצליח בסחיטה – לא הייתי יכול לחיות עם זה, ושיהיה ברור לכולם, מעולם לא שמתי רעל במוצרים של שטראוס. בסך־הכל לקחתי כמה גביעי יוגורט הביתה ושמתי בתוכם חרקים בצורה גלויה, כך שכל אדם שיפתח את המיכסה יוכל להבחין בהם..."

וכך יש לנו בסיפור אחד גם את העשיר הטוב וגם את הפושע המוסרי, שיודע להניח מקק ביוגורט כל החיים.

אבל בעיקר יש לנו את עוז רוחה של המשטרה. מאתיים שוטרים נירתמו לפרשה, ועמלו קשות עד שתפסו את הסוחט והצילו את הניסוח. שבוע לפני כן, ביום כיפור, כשהרביצו לערבים באכסניית והיא בחופה, ובעל האכסניה ביקש שוטר גיבור אחד שיכנס לניירות מסכנה אחת, ויבוא להציל, ענו לו שלא יבלבל את המוח. וזאת לא אשמתי ששוב נכרכים ערבים ומקקים בסיפור אחד.

לכן, קריסטל תמיד תמשיך לבכות על יוגורט שנשפך, והעניים, למרות כל הצרות של העשירים, ימשיכו לגרד ולהמר, ולקוות לשינוי מעמדם, ולחלום שגם מהם יהיה אפשר יום אחד לסחוט מאתיים אלף בקופסת סיגריות מוצנחת באיום מטורף בקשר לחרקים מוצפנים, ומאתיים שוטרים יבואו להציל אותם במבצעים מהסרטים, כמו מיקי שטראוס ומילחמתו במקקים.

קוים שטוחים

ובכן, גם אנו אומה ככל האומות, ואחרי אלפיים שנות, גם לנו קווים פתוחים, כמו בעולם הגדול והנאור. בעולם הגדול והנאור אין לך נושא סגור שאין לו "קו פתוח", בו יכולים המאזינים לשוחח על כל נושא שבעולם הגדול והנאור.

בלוס־אנג'לס, שנחשבת נאורה אם כי רועדת, יש מספר טלפון מיוחד לכאלה שרוצים לשמוע לכלוכים על הזמר מייקל ג'קסון. אני זוכר שחייגתי מתוך סקרנות ושמעתי: "ואקו המשוגע הגיש אתמול תביעה משפטית נגד כלב שנשם עליו". ואם ככה נראה העולם הנאור, לא פלא שהוא רועד מדי פעם.

והנה, גם אצלנו, תגידו לי מה כואב לכם ואני אתן לכם מספר. קו פתוח לסובלים מהפרעות נפשיות, קו פתוח לכל מה שרצית לדעת על איידס. ורק השבוע, כמעט באותה מודעה עצמה, מצאתי שני מספרים חדשים. מספר לשאלות בנושא הגריפה והטיפול במחלות החורף, וממש צמוד אליו – מספר טלפון של מיסיונרים חביבים שיעזרו לך בקשר למנהגי חג־ישראל. המספרים הללו תפסו אותי כששכבתי במיטתי עם גריפה טובה, והילדים בדיוק התלבטו בקשר לסוכה ולשבעת המינים. צילצלתי, וענה לי הקו הפתוח:

"כן, ארוני, איך אפשר לעזור לך?"

"יש לי גריפה, אשתי בעבודה, משעמם לי, או חשבתי סתם לשוחח קצת..."

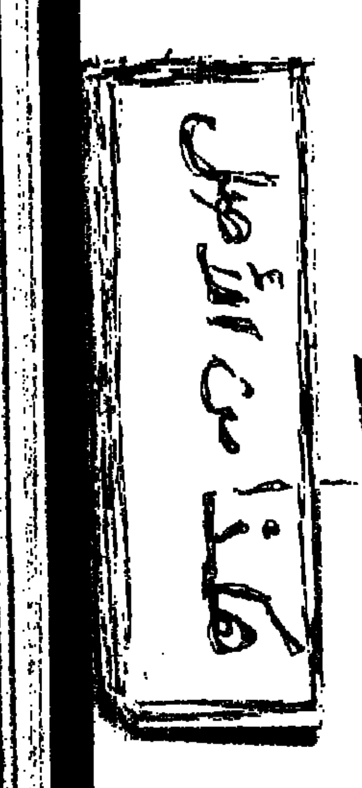
"כן", ענה לי קול גברי נמוך ופתוח, "אבל כנראה שנפלה פה טעות, אתה מדבר עכשיו על הקו של חגי־ישראל..."

"חגי־ישראל!" צעקתי, "רק רגע, יש לי שאלה של גריפה שקשורה למסורת..."

"כן..."

"כואב לי האתרוג", אמרתי. ומיד ניתקתי כי ידעתי שיש עוד מאזינים עם שאלות מעניינות על הקו. שנהיה בריאים.

גבר לא הולך לאיבוד

שש שנים קפקאיות של האשמות שווא ועינוי דין עברו על רב־פקד אלי בן־יעקב, לפני שנמצא נקי מעל לכל חשר והוחזר למשטרה. קרבן של עלילה הלקוחה מעולם הדימיון. אשתו מרים משחזרת את הסיוט. שנים טיפלה בגבר שבור בבית שאיים בהתאבדות, חזקה כסלע. עכשיו היא בוכה.

מאת עמוס לבב

ניצב בדימוס רחמים חדד: "זו רעידת אדמה. אני יוצא למאבק. אנשי משטרה שיקרו בבית המשפט, העלימו מסמכים, בדו ראיות, והכל כדי לרצות את המפכ"ל דאז. התגלתה פה פירצה שאין עליה פיקוח".

מרים בן־יעקב וניצב בדימוס רחמים חדד עם תיק מסמכים (למעלה) ואלי בן יעקב לפני חשוזו: המכות ניתכו בזו אחר זו, בלי סדר ובלי היגיון.

לפני כחודשיים עצרה מכונית משטרתית בפתח פנימיית "כפר גלים" במבואות חיפה. תלמידים הציצו מהחלונות. "מה קרה"? היו שחשבו ששוב צצו בעיות עם נערי טירת הכרמל הסמוכה. במכונית ישב קצין משטרה מצוחצח בדרגת רב פקר.

מאחת הכיתות פרץ נער צנום בריצה מהירה. "אבא", צעק וחיבק את אביו כמו משוגע. "אבא", נישק את הקצין הנבוך, ושלח מבטים גאים בתלמידים ובמדריכים שהביטו המומים במחזה.

"כשאלי הוחזר למשטרה, ביקש ממנו אסי, בננו, בקשה אחת: לבוא לבקר אותו בפנימיה כשהוא במדים", אומרת מרים בן יעקב. היום, שש שנים לאחר שהחל הסיוט, היא בוכה. שש שנים היתה חזקה כמו סלע. טיפלה בגבר שבור בבית שאיים בהתאבדות, רצה לבתי חולים ולפסיכולוגים עם ילדיה שהתמוטטו, ופירנסה יחידה את המשפחה בעת שבעלה, קצין משטרה בכיר, היה מושעה. "זה היה גהינום", היא אומרת. "42 חשרות היו נגדו, אחר כך הוגש נגדו כתב אישום עם 16 אישומים, ועתה הוא זוכה מכולם".

רב פקר אלי בן יעקב שב למשטרה, כקצין רישוי ומתקנים מחוזי. תפקיד מינהלתי, חסר "אקשן". בקצין משטרה אין הוא רשאי להתראיין, אך אין ספק שהוא מרכז מגרונם של בני משפחתו. וגם מפקדו לשעבר, ניצב רחמים חדד, שפרש מהמשטרה, מנהל בשבילו את המלחמה. "לא ארפה", הוא מבטיח. "אלי היה קרבן לעלילה הלקוחה כאילו מעולם הדמיון. לא יתכן שדבר כזה יכול לקרות במדינת ישראל".

הוא יושב שם בדירה בנהריה, לצידה של מרים בן יעקב, ומנסה לעשות סדר באלפי המסמכים שהצטברו במהלך המשפט. היום, כשיצא זכאי מכתב אישום שהתבסס על עדויות עבריינים, קוראים לזה "עינוי דין". ירון בן יעקב, אחד הבנים, קורא לזה פשוט סבת. "לקחו משפחה וטבחו אותה", הוא מסנן בשקט.

כמו כל אסון, נפלה הצרה על משפחת בן יעקב ללא התרעה מוקדמת. "הכל החל ב־3 בדצמבר 1981", מספרת מרים בשקט. "באותו ערב היינו אמורים לצאת לחתונה. אלי נסע כבוקר למטה הארצי. פתאום הוא התקשר אלי מירושלים, ואמר: 'הרשיעו אותי'. ואז שמעתי שהוא בוכה, ומנתק את הטלפון. הייתי המומה. תנ"צ פרנק ויל, שהיה מפקד מרחב הגליל, הגיע מיד עם אשתו. ואז אלי בא, ממרר בבכי איום. היינו כהלם. נסים, הבן שלנו, התגייס באותו שבוע".

נסים: "אני בטירונות, וחבר מביא לי קטע של עיתון, שבו מסופר על החשדות נגד אבא. אחר כך אני קורא שהרשיעו אותו. במסדר, הרס"ר פתאום אומר לי: 'אתה הולך בדרכי אביך'. התפרצתי עליו".

בחופשתו הראשונה מצא נסים בית הפוך. שעה קודם לכן נערך שם חיפוש. האב בכה. מרים: "סגרתי את הקטנים במטבח, שלא יראו. השוטרים עשו חיפוש, ואלי ישב ובכה. הוא היה אז מפקד משטרת עכו, ופתאום שוטרים הופכים לו את הבית. מפקדים אפילו אמרו: 'איזה מקרר יפה יש לך'. חשבתי ששלחו אלינו מישהו לא נורמלי. מאוחר יותר התברר שהוא איים פעם על תת ניצב גונן, שלא העלה אותו בדרגה".

תפיסתו של נסים היתה מאד מעניינת. מביתו של אלי בן יעקב יצאו החוקרים לחיפוש בבית הוריה של מרים. אב קטוע שתי רגליו, ואם עיוורת. אחר כך הם יצאו לרשות לפיתוח אמצעי לחימה (רפא"ל) ועצרו שם, לעיני כל העובדים, את אחיה של מרים. לקחוהו לביתו, וערכו גם שם חיפוש.

מרים חשבה שהיא חולמת. עולמה חרב. המכות ניתכו בזו אחר זו, ללא סדר וללא הגיון. היא המשיכה ללכת לעבודתה כפקידה בבית החולים בנהריה. אנשים התרחקו ממנה. חברים הפסיקו לבוא. "אני חייבת להיות חזקה", שיננה לעצמה ללא הרף. "היה לי גבר חזק, שמח, ופתאום אני מפרנסת יחידה, הוא יושב ובוכה, ואני צריכה להסביר לילדים הנבוכים, יום ולילה, מי זה האבא שלהם האמיתי".

ילדים אחרים, עם אכזר, החלו להציק לילדי משפחת בן יעקב. ירון חזר יום אחד שותת דם. בריונים דקרו אותו ביד. התגלתה אצלו גם סכרת. רופא של בית החולים קרא למרים, ושאל: "יש לכם בעיות בבית? אל תערבו בזה את הילדים". פסיכולוג משטרתי נכנס על דעת עצמו לבית הספר של הילדים, והתקשה מיד למרים. אסי, ילד בן 10, איים בהתאבדות. המחנכת זימנה אותה. המליצה להרחיקו מנהריה, לשלוח אותו לפנימיה. למרים היה קשה להיפרד מילדה הקטן.

לבסוף השתכנעה. בסדר, רק עד תום החקירה, אמרה לעצמה, והיום היא שואלת: "מי האמין שזה ימשך שש שנים"?

וכל אותה עת ישב אלי בבית, התבייש לצאת לרחוב. "לא יכולתי לשאת זאת", משחזרת מרים. "גבר תוסס שנהפך לכלום כיום אחד. הוא החל לדבר על התאבדות. התחננתי בפניו: 'אלי,' אמרתי לו. 'אל תעזוב אותי ככה, עם שלושה ילדים'. ביקשתי מחברים טובים וקרובי משפחה לצאת איתו לטיולים בערב, להשגיח עליו כשאני יוצאת לעבודה בבוקר. וכל הזמן מופיעות הידיעות בעיתונים. בעיתון אחד כתבו: 'הצפון הפרוע'. אנשים רעים נפנפו לי בעיתון מול הפרצוף. אחרים שתקו וזה לא היה יותר קל, השתיקה הזו. בלילות היו צועקים ברחוב, מול המרפסת: 'בן יעקב בן זונה, נחסל אותך'. בוקר אחד קמתי לצאת לעבודה, ניסיתי לפתוח את הדלת, וחשתי בהתנגדות. הצצתי וראיתי משהו מתחת למרבד לניגוב רגליים. הערתי את אלי, והוא זיהה מיד לבנת חבלה. לקחנו את הילדים למרפסת, ובאו חבלנים ופירקו את המטען. מאז ליווה אותי אלי בכל בוקר, עד הרחוב. בוקר אחד גילינו כי כל ארבעת צמיגי המכונית שלנו חתוכים. וכמעט כל הזמן קיבלנו איומים בטלפון".

אלי בן יעקב, אימת העבריינים בגהריה, האיש שניקה את העיר מנגע הבריונות, נהפך לטרף שלהם. וכל אותה עת, המשיכה המשטרה לגבות עדויות מעבריינים נגד בן יעקב. הוא הזמן לחקירות, וראה איך גליון האישום תופח. שפשף את עיניו, כלא מאמין. האשימו אותו בגניבת עז, בקבלת סיגריות, ויסקי, "סידור" מסעדה לאשת אחיו, ובקשת שוחד מיני מאחות בת 16 של אחד העבריינים.

בשנת 1982 החל המשפט. ב־1984 זוכה אלי בן יעקב מ־15 אישומים, והורשע בענין השוחד המיני. הן הקטיגוריה והן הסניגוריה ערערו לבית המשפט העליון.

ואז חלה ההתפתחות המכרעת. הנערה שסיפרה את סיפור השוחד התבגרה בינתיים. יום אחד התוודתה באוזני קצין מודיעין בשם מאיר איפרגן כי שיקרה במשפט. "שיקרתי בבית המשפט", סיפרה, "ועכשיו בן יעקב אוכל אותה כמו שהאחים שלי אכלו ממני".

איפרגן החל לחקור. ערך גם הקלטות סתר. בית המשפט העליון הורה להחזיר את התיק לבית המשפט המחוזי. הצעירה הודתה הפעם כי בפעם הקודמת רקמה עלילה. הפעם הזיכוי היה סופי ומוחלט. למשפחת בן יעקב לא היה אפילו כח לשמוח.

היום הם מנסים ביחד לאחות את הקרעים, להרביק מחדש את השברים. הם יצאו מהפרשה מרוששים, פשוטו כמשמעו. "את החדר הזה סיידנו כששמענו שאתה עומד לבוא", הם אומרים. לאסי לא חגגו בר מצווה. זה שבר את אלי יותר מכל, אפילו יותר מאותה חתונה של בת אחיו מיכל, כאשר המשטרה עצרה את האח והביאה אותו כבול לחתונת בתו. אלי עמד שם, בחתונה, והביט באחיו המלווה בידי שוטרים. הוא ידע כי עשו זאת כדי לשבור אותו, ולא הניד עפעף גם כשאחיו מישל, כבול באזיקים, לקח מעט עוגות לתא המעצר וצעק לעברו: 'תהיה חזק אלי, תהיה חזק'.

הוא נשבר מחוסר יכולתו לערוך חגיגת בר מצווה מפוארת, אפילו יותר מאותו ליל שימורים מפחיד, כשבנו ירון נערך לפתע מן הצבא.

ירון: "ביום הכרעת הדין הייתי בטירונות. בצהריים ביקשתי מהמפקד רשות להתקשר הביתה, לשמוע מה קרה. הוא אסר עלי. לקחתי את עצמי, והתחלתי לצעוד כרגל הביתה. זה היה בשטח אש, בשטחים. הלכתי חמישים קילומטרים ברגל".

מרים: "בערב, בעוד אנו מעכלים את הזיכוי מ־15 אישומים, הגיע טלפון מהיחידה של ירון: 'בנכם נעלם'. רק זה עוד חסר לנו. אלי טילפן לכל העולם, החלו חיפושים אחרי ירון".

ירון: "בינתיים אני הגעתי לעפולה. לפתע עיכלתי מה עשיתי, בסרמפיארה פגשתי סמל אחד. הוא ראה אותי, בבגדי אמונים, עייף ומיובש, ושאל מה

(המשך בעמוד 41)

גם את נקמתו של הוא נוקם

הכל החל בתחילת שנות ה־80', כששוטרת בשם בטי עובד ניסתה להתאבד. הוקמה ועדה בודקת. היה רעש גדול בעיתונות וצמרת המשטרה נכנסה ללחץ. אריה איבצן, המפכ"ל דאז, הקים ועדת חקירה ארצית, בראשות יורם גונן, שהיה אז סגנו של יחזקאל קרתי במחלקת החקירות. אלי בן יעקב ידע על הפרשה כמו כל עם ישראל, מקריאה בעיתונים.

רחמים חדד, אז סגן מפקד המחוז הצפוני, מספר כי האווירה במחוז היתה נוראית. "חרס טוטאלי", הוא אומר. "נעשתה חקירה בתופים ובמחולות, הועלו חשדות על שוחד, טובות הנאה והיטפלות לשוטרות. נעשה צעד חסר תקדים. דוד פרנקו, מפקד מרחב הגליל, הושעה. חקירתו נמשכה חודשיים וחצי, ויחד עימו נחקרתי גם אני ועוד כמה קצינים בכירים. אחד, רב פקד אברמוביץ', הואשם אחרי כל הרעש כי הוביל שטיח ברכב משטרתי. פרנקו הואשם כי נישק שוטרת על המצח ונדון לכמה גרושים קנס. כך נגמר כל הרעש. זמן מה אחרי זה הוא נפטר ממחלה ממארת. חיפשו משהו מתחת לאדמה כדי להצדיק את הצעד הבומבסטי שלהם, שהישעו קצינים בכירים על הובלת שטיח ונשיקה על המצח. היום אני כבר יודע שחיפשו גם אותי".

יום אחד שמע רחמים חדד בחדשות כי נחקרים חשדות גם לגביו, על התנהגות בלתי הולמת. "נרעשתי", הוא נזכר. "צילצלתי למפכ"ל איבצן. הוא אמר לי: 'עזוב שטויות'. אבל הנה, שמתי ידי על יומן חקירה שממנו עולה כי זימנו בסתר שוטרים ושוטרות לחקור עלי, ועשו זאת בגנים ציבוריים, מאחורי גבי".

רחמים חדד שולף מסמך אחר מסמך. יש לו עדיין קשרים רבים במשטרה, והוא נושא עימו ארגזים מלאים במסמכים וחומר שהוא משיג מכפנים. "אל תשאל איך השגתי את זה", הוא שב ואומר, שולף עוד מסמך. לדעתו, אלי בן יעקב הוא קורבן למרשה ההיא בצפון, שהחלה בקול רעש ומצילתיים, והסתיימה בקול ענות חלושה. "הם היו מוכרחים למצוא משהו", הוא אומר. "אחרת אין לי כל הסבר לזוועה שנעשתה כאן. המשטרה קוראת לפושעים, שאלי בן יעקב נלחם בהם כל כך יפה וניקה את נהריה מהם, ומבקשת מהם חומר נגדו"?

רחמים חדד ניגש בזמנו למסוף המשטרתי, וניסה למצוא חומר על אחד מעדי המפתח שהמשטרה הביאה נגד אלי בן יעקב. "מצאתי שיש לו 64 רישומים פליליים", הוא מספר. "רק לחצתי על המסוף, והוא החל להתחמם".

עד נוסף סיפר על שוחד של ירקות ופירות. רחמים חדד שולף עוד מסמך, עליו חתום הפסיכולוג המשטרתי, שלפיו האיש הינו שקרן פתולוגי, ואינו יכול להעיד בבית משפט כי הוא מלא בפנטזיות. "גונן הסתיר את המסמך, הסתיר את האיש בבית השוטר, והביא אותו להעיד", הוא אומר בזעם.

רחמים חדד יצא למלחמה, לצידה של מרים בן יעקב. בוועדת הכנסת הגיב ניצב גונן ואמר שחדד הוא שקרן מועד, ואין הוא מבין כיצד נתנו לשקרן כזה לפקד על מחוז. חדד אינו נבהל. הוא יודע כי במלחמה, כמו במלחמה, ישנם גם נפגעים. הוא יוצא לקרב למען פיקודו שנפגע, אך אין ספק כי גם את נקמתו שלו הוא נוקם. יתכן שהוא צודק, יתכן שגם גונן יודע על מה הוא מדבר. בינתיים אלי בן יעקב הוא זה שמלקק את פצעיו.

פנים 88׳.

עור פנייך יכול להמשיך להיות צעיר ורענן. צמד חדש, תכשיר + מכשיר, מחולל בפנייך מה שההתעמלות מפליאה לעשות בגופך.
"סקין בלדינג סרום" מכיל הרכב חומרים השומר על נעוריך.
"דרמו אקטיבטור" מעסה את העור ומכשיר אותו לקלוט את החומרים החיוניים.
חלק, רענן, צעיר – עור פנייך!

מאת: דורית וידבסקי מדריכה ראשית

נשים שיופיין הרב נשאר בתודעתנו כמו אגדה: מרי אנטואנט, קליאופטרה, נפרטיטי. לפעמים מזדמן לנו להציץ בתמונת דיוקן שלהן ולא נעים להרהר, אבל לא מובן לנו על מה המהומה. זה לא רק עניין של אופנה. העובדה היא שנשים בתקופתנו פשוט נראות הרבה יותר טוב. ההסבר לתופעה הוא פשוט: בעידן המדעי והטכנולוגי המתקדם שלנו הוקדשו מאמצים לא מבוטלים לפיתוח תכשירים לטיפוח היופי. לא מדובר במעשי נסים ההופכים כל אשה ליפהפיה נורעת, אלא באבחון ועיצוב תהליכי טיפול (בעיקר בעור הפנים) המאיטים את תהליכי ההתבגרות ומספקים לעור אמצעים להגנה בפני מזג־אויר לא נוח ושאר מרעין בישין. כיום אין כמעט אשה המזניחה את מראה פניה. ההבנה כרבר

> כיצד בודקים יעילות התכשיר? נערכו 7 ניסויים אשר כל אחד מהם נועד לבודד תכונה אחרת של העור ולבדוק את השפעת ה"סקין בילדינג סרום" עליה. בבדיקות הוכיחו את תכונות ה"סקין בילדינג סרום" ויעילותו באמצעות צילומי מיקרו של חתכי העור וכן ניסויי סיבולת. ניסויים פיסיקליים.
> לדוגמא: נעשו צילומי־מיקרו של 200 נשים במרפאות דרמטולוג:
> א. מיד עם התחלת השימוש בסרום.
> ב. 15 יום אחרי התחלת השימוש בסרום.
> ג. 30 יום אחרי התחלת השימוש בסרום.
> הצילומים הראו פעולת ייצוב מיידית.
> לאחר חודש הראו הצילומים שיפור ברור של מירקם העור.

חשיבות הטיפוח המתמיד נותנת את אותותיה. אשת המאה העשרים פותחת בשמירה על עורה כבר בגיל צעיר, כדי לנצל את יתרון הנעורים. זאת מכיוון שתמיד קל יותר לשמור על הקיים מאשר "ללכת לאחור" בגיל. ואכן, במסיבות קוקטייל, בקולנוע, בעסקים, פוגשים בהן נאות ומטופחות נשים שיופיין מלווה אותן שנים רבות. להיראות במיטבך — זה שם המשחק.

עולם הקוסמטיקה מציע לנו אפשרויות רבות. מדי פעם מתחוללת גם פריצה של ממש בתחום היופי: שינוי דרמטי בהגנה על העור ושמירת רעננותו ונעוריו. את הרגעים האלו לא כדאי להחמיץ. הם שיקבעו כמה זמן אשה תוכל להכנס לחדר יפה ומהממת.

יופי מבוסס

הצעד הגדול קדימה של התקופה האחרונה שייך להלנה רובינשטיין, והוא כבדר מהפכה מדעית של ממש. מדובר בצמד: תכשיר ומכשיר. התכשיר הוא "סקין בילדינג סרום", נוזל עשיר בחומרים שהעור זקוק להם כדי לשמור על זוהרו ומכשיר. עיסוי מיוחד ויעיל המסייע בהחדרת המרכיבים החיוניים לעור. הצמד הזה מחולל בימים אלו מפנה בעולם היופי הבינלאומי. כשם שהרדיו פינה את מקומו לטרנזיסטור, כך כובש הצמד החדש את מקום השיטות שהלכו לפתע למיושנות. המהפכה החדשה הזו ליופי ממושך מגיעה אלינו מבית היוצר הגדול של המאה הזו המדע.

חלנה רובינשטיין, ענק היופי, העמידה צוות מדענים בכירים לעבודת מעמיקה לצורך הכנת הסרום. תחילה הקרו משאלה: מה גורם להתבגרות הפנים? והתשובה פשוטה: שרירי הפנים, כמו שרירי הגוף, נחלשים עם השנים. יש להתעמל כדי להשיב פנינו בקים. בשרירים ... של ... מטולים, ... התעמלות ... אנו מספקים להם ... אנרגיה חיונית ...

צים יותר, רעננים יותר וצעירים. אלא שגם עור הפנים מתעייף, מתבגר ועידונו נעלם והולך.

בהלנה רובינשטיין החליטו לעשות למען הפנים מה שההתעמלות עושה לגוף. ה"סקין בילדינג סרום" מספק "הלם של אנרגיה" לעור הפנים. העור מרגיש בהבדל מיד מן הטיפול הראשון. לאחר חודש ימים של טיפולים קבועים מדי ערב נוקעת מן הפנים רעננות חדשה, זוהר רך מלווה אותם לפתע.

פעולת הסרום מבוססת על ידע והבנה מעמיקה של פעולת תאי העור וצרכיהם ובהתאם לכך נקבעו מרכיביו: קומפלקס דרמו סטימולין — חומר מייצב ממקור ביולוגי אשר ממריץ את פעולת תאי־העור. עם תהליך ההתבגרות מתקשה העור בנשימה ולכן החמצן אינו חודר בכמות מספקת. בניסוי מעבדתי התברר כי עם הדרמו־סטימולין גדולה צריכת החמצן פי 5 (!) מאשר בנשימה רגילה.

חומצה היאלורונית — חומר האחראי לקשירת הלחות לתאי־העור. בלעדיו אין ערך לקרמים שאנו מורחים על פנינו, כי הנוזלים הנחוצים אינם חודרים פנימה. חומצה זו קושרת את החומרים החסרים לעור כדי לשפר את רכותו ולתרום למראהו החלק. החומר נחשב לאחד המרכיבים הטובים והחשובים בקוסמטיקה המודרנית.

תמצית חנאמלים — זוהי תמצית צמחונית טבעית אשר מייצבת את העור ומעניקה לו את הזוהר החשוב לו כל־כך.

שילוב כל החומרים האלו יחד אינו משאיר פירצה בלתי מטופלת. תוקפים את הבעיה מכל הכיוונים בבת־אחת, גם עור שהחל לאבד מיציבותו זוכה לפתע לנעורים חדשים. הדמות המשתקפת במראה משתפרת מיום ליום. כאמור, הסרום המעולה והמהפכני אינו רק נחלתן של נשים שבעורן ניכרים כבר סימני הגיל. מי שזוכה להשתמש בו עוד בשנות הנעורים נהנית מטיפול מונע אשר מבטיח עור צעיר ורענן גם בעתיד.

> **תוכנית טיפוח**
> ה"סקין בילדינג סרום" הוא חיוני בשמירת מראה פנייך, אבל הוא אינו עומד יחיד במערכה. ההישגים הגדולים באמת מקורם בשילוב נכון של התכשיר החדש עם מוצרי סדרת אקזיסטנס הוותיקה, שהסרום הוא חלק ממנה.
>
> **סדרת האקזיסטנס**
> טיפוח יומי בסיסי
> ■ CLEANER — קרם ניקוי עשיר השומר על איזון העור.
> ■ LOTION — מי פנים מרעננים, לעידון מרקם העור.
> ■ CREAM — קרם המכיל חומרי הזנה ואנרגיה מרוכזים.
> ■ EMULSION — תחליב לחות עשיר ועדין משמש בסיס אידיאלי לאיפור. מכיל מסנני שמש.
> טיפולים מיוחדים
> ■ EYE CREAM — קרם עיניים המסנן במהירות. מגן על תאי העור שסביב לעיניים. מסייע במניעת הופעת קמטים באזור העיניים.
> ■ THROAT GELEE — ג'ל לטיפוח וחיזוק עור הצוואר.
> ■ EYE MASK — מסכה ייחודית לטיפול מעמיק ...
> ■ FACE MASK — ...

הוכחות מדעיות ליופי

ההצלחה הסוחפת של התכשיר החדש — כמו זו של הטרנזיסטור — איננה מקרית. שכן הסרום הוא פרי פיתוח ממושך של צוות מומחים: מדענים ודרמטולוגים. בתהליך בדיקת הסרום נערכו סדרות של ניסויים קליניים (ראי מסגרת בעמוד זה) אשר הצביעו על תוצאות חד משמעיות: שיפור דרסטי במראהו החלק של העור וברעננותו. השיפור מרהים לא רק למראה עיניים, אלא גם מכשירי מעבדה מדוייקים מודדים את מידת ההצלחה. יש הוכחות!

ואכן, נשים שכבר החלו להשתמש ב"סקין בילדינג סרום" מעידות על מהפך משמעותי בשני שלבים: תוצאה מיידית — כבר לאחר השימוש הראשון העור נעשה חלק וגמיש. לטווח ארוך השיפור פשוט מרהים: עור זוהר, שנראה בריא ורענן כמו בשנים ההן.

איך עושים את זה?

וזה לא הכל. כזכור הובטחה לנו פעולה כפולה: גם מכשיר לצד התכשיר. שכן, נודעת חשיבות עצומה לא רק לחומרים שמחדירים לעור הפנים, אלא גם לדרך שבה נעשה הדבר. המכשיר המיוחד, דרמו־אקטיבטור פותח במיוחד עבור הלנה רובינשטיין כמשלים לסרום. על המכשיר מותקן גליל־עיסוי העשוי חומר רך ונעים למגע.

המכשיר פועל על רקמות העור ומפעיל שריר אחר שריר. הלחץ הקל בעת העיסוי מגביר את האנרגיה הטבעית של שרירי הפנים. בדרך זו מעורר הדרמו־אקטיבטור את התאים ובכך משפר את יכולת הקליטה של התכשיר. ההרגשה פשוט נפלאה.

הפעולה המשולבת של הסרום והמכשיר יוצרת הזדמנות חדשה שאסור להחמיץ! ההזדמנות להיות דור ראשון לנשים שעורן שומר על רעננותו.

כל אשה אוהבת להתפנק אצל הקוסמטיקאית וחשוב לעשות זאת מדי פעם. אלא שאסור להזניח את הטיפוח היומיומי. דווקא אורח החיים הקדחתני של הנשים בעידן המודרני מחייב להקצות כמה דקות לטיפול קבוע בעור הפנים. ה"סקין בילדינג סרום" והדרמו־אקטיבטור הם ההזדמנות שלנו לעשות זאת במהירות וביעילות.

על שולחנות האיפור של נשות היופי המקצועיות (דוגמניות, שחקניות, נשות דיפלומטים) וגם של נשים מטופחות אחרות, ניצבת היום ערכת "סקין בילדינג": בסיס לבן מהודר הנושא את בקבוק הסרום הכחול (כולל מיתקן מינון מדוייק) ואת הדרמו־אקטיבטור בתוספת עלון הסברה.

חסל סדר נסיונות על עור הפנים. עדיף לעשות זאת בדרך הבטוחה, הדרך של "סקין בילדינג". ההצלחה מובטחת.

> **כיצד משתמשים בסרום החדש?**
> לאחר ניקוי יסודי של העור עסי את עור הפנים ...
> אך עם הדרמו־אקטיבטור.
> הוליכי לכף ידך 3־4 טיפות מה"סקין בילדינג סרום" והחליקי על פנייך וצוארך בתנועות קלות ...
> מעלה, תוך כדי טפיחות קלות. באזורים ... מיוחד (כמו זוית העיניים, חלקי ... הצוואר) ...

מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שמואל רחמני
בשיתוף רשות שמורות הטבע

בית אהרונסון, רחוב המייסדים, במושבה זכרון יעקב

39. בעקבות ניל"י

זה היה סוף הסתיו בזכרון יעקב. לפני 70 שנה בדיוק ירתה אשה בת 27 כדור בראשה, וזה היה סופה של שרה אהרונסון ותחילתה של האגדה. שרה גיבורת ניל"י.

גדלנו על הסיפור הזה. על אשה צעירה ונאה, טובת לב ויפה, שוויתרה על אהבתה לאבשלום פיינברג לטובת אחותה הצעירה רבקה. "אלף נשיקות לך אהובתי", כתב לרבקה. לא לשרה. היו השמועות על אהבתם שהתגשמה מאוחר יותר בעתלית, כאשר ריגלו שניהם נגד התורכים, ולטובת האנגלים, שהיו בדרכם לכבוש את ארץ ישראל.

מותו של אבשלום במדבר סיני, תלייתו של יוסף לישנסקי בדמשק. ושרה גיבורת ניל"י, ממשיכה לאותת מהמרפסת של החווה החקלאית בעתלית אל הספינה הבריטית שעוגנת במפרץ, ממול. והסוף – העינויים שמענים אותה התורכים בבית משפחתה בזכרון יעקב. אחרי שלושה ימים היא עוברת ברחוב המייסדים של המושבה, כאשר כל הזיכרונים צופים בה משתי תריסים מוגפים. הנה היא הולכת ברחוב המייסדים, זקופה וגאה, אל בית אחיה, אהרון אהרונסון. היא מנצלת את אותה הנשית לתחליף בגדים, ניסגרת בחדר האמבטיה ויורה בעצמה. מול בית אהרונסון, בבית הקברות הישן, בן 102, יש מצבה שעליה מילה אחת: שרה. ועד היום אומרים בזכרון, שרה, כשמדגישים את הריש.

יצאנו לטיול בעקבות ניל"י, בין עתלית לזכרון. ניל"י, ראשי תיבות של "נצח ישראל לא ישקר", ארגון מחתרת עברי בארץ ישראל.

• אל חוף עתלית

מכביש המהיר חיפה־ת"א פונים במחלף עתלית שמאלה, מערבה, לכיוון הים. על הים, הכחול עכשיו מאד, רואים את חורבות המבצר הצלבני שנבנה בקצה הצפוני של מפרץ עתלית, והוא כמו נכשי סגור. המבצר הוא איזור צבאי. הכי קרוב שאפשר להתקרב אליו: בכביש הפונה שמאלה לעבר בריכות המלח. מגיעים למיבנה עזוב ופונים ימינה לעבר החוף. כאן היא שמורת חוף עתלית. החול חוזרים תחת הגשר הוא של אורן, שיורד מהרי הכרמל לים. בקטע הזה של החוף אפשר לטייל ולשחות.

חוזרים לעבר מגרש חניה פתוח ממול, ליד גבן של גבעות הכורכר, שנקרא עכשיו מיצפה לימור, יש כאן תצפית נהדרת על הים, החול, והכרמל ועל שדרת דקלים שמסמנת את הדרך הישנה מהחוף אל החווה הניסיונית שהקים אהרון אהרונסון, חוקר הצמחים העברי הראשון שגילה את חיטת הבר, ב־1913. הוא גם נטע את שדרת החזאת, של דקלי וושינגטוניה, והיום חוצים אותה הכביש המהיר והשדות החקלאיים של עתלית. לכן, לצערנו אי אפשר ללכת בה מחוף אל החווה, ורק לראות אותה מהמיצפה. גבעות הכורכר כאן מלאות חצבים בסתיו וקורנית בקיץ. בין שיחי אלת המסטיק אפשר לראות גתות חצובות בסלעים, ששימשו כמחצבות לבניינים שהוקמו בחוף עתלית, החל מתקופה הרומית. ביום בהיר, תצפית נהדרת על הים במערב, עד לחיפה, ועל הרי הכרמל, עם פתח נחל אורן ממש מול המיצפה. אם מחפשים מקום לפיקניק יש כאן חורשת לימור, חורשת אקליפטוסים, עם מים ושולחנות.

יורדים וחוזרים אל הכביש. מכאן נוסעים מזרחה ימינה בכביש קטן בן שני קילומטר שמתחבר לכביש הישן חיפה־ת"א.

מימין לכביש: מיבנה מטויח באפור, בין שתי קומות, חבוי בין העצים. שם תחנת הנסיונות עם המרפסת הידועה, ממנה אותתה שרה לאניה הבריטית. רבקה אהרונסון הורישה את החווה לתנועות הנוער, ויש כאן מקום לינה ושירותים לנוער שבא הנה. החווה סגורה בשבת לביקורים ולמעשה אין כאן מה לראות מבחינת ניל"י. הכל עבר לבית אהרונסון בזכרון יעקב.

• אל נופי הכרמל

בצומת אורן פונים ימינה ונוסעים דרומה, לאורך הרי הכרמל. שרה גיבורת ניל"י אהבה לרכב בדרכי הכרמל בלילות האביב, בין איגזים (כרם מהר"ל) לבת־שלמה. באביב, נביא טיולים מפורטים בדרכי העפר בכרמל, בין עין־הוד לדלית־אל־כרמל.

עכשיו מה שיפה כאן הוא להמשיך לנסוע דרומה, עוד כשבעה קילומטר, עד לצומת פראדיס, כפר ערבי גדול מימין לכביש. פונים שמאלה לוואדי מילח, כאילו לכיוון יקנעם, אל נופי הכרמים והמטעים של חקלאי זכרון.

• אל זכרון בדרך היקב

אחרי נסיעה של שני קילומטר מצומת פראדיס, יש פניה ימינה ליד גבעה עם אורני סלע עתיקים, לכביש מפותל, שעולה לזכרון יעקב.

משמאל, חורשות אלונים ו"גן מיכאל". פעם היו פה המעיין והשוקת. מקום לחניה ולפיקניק. מכאן עולים לזכרון ורואים מימין את היקב. ועל הרכס, שוב הצלליות הבולטות של דקלי ואשינגטוניה, שמסמנים את בית אהרונסון. נוסעים ישר עד בית הכנסת ופונים שמאלה לרחוב המייסדים, הרחוב הראשי של זכרון יעקב.

• בית אהרונסון

כאן קפא הזמן: הכל כמו לפני 70 שנה בביתו של אהרונסון. בית רווק גנדרן. עדיין יש רהיטי דמשק ושטיחים על הקיר והמיטות. בחדר השינה שלו רואים את השיבולים של חיטת הבר שהנגר חרט על דפנות המיטה, הארון והשידה. אחד הבתים היפים ששרדו בארץ ישראל, עם ריהוט דמשקאי מקורי. בחדר האמבטיה עדיין תלויה החליפה הירוקה וחולצת התחרה של שרה גיבורת ניל"י, חליפה שלבשה ביום שירתה בעצמה למוות, לפני 70 שנה בדיוק. ליד האמבטיה, עדיין יש מאזניים מהימים ההם.

בבית ממול, בית ההורים, שהיה לביתה של רבקה עד שמתה בשיבה טובה לפני שש שנים, עדיין עורכים שולחן לאורחים שכבר לא סועדים כאן, אלא מבקרים כמו במוזיאון. ובאמצע החצר, המוזיאון של ניל"י. צילום כתב ידו של אבשלום פיינברג, עם הבלדה: "אלף נשיקות לך אהובתי".

בית אהרונסון סגור בשבת. מסורת. הוא פתוח לביקורים כל השבוע, בימים ראשון, שני, שלישי, רביעי חמישי בין השעות 09.30 עד 12.30. הכניסה בתשלום. לקבוצות קטנות וגדולות, אפשר לתאם ביקורים גם בשעות אחרות, בתאום עם אסתר, בטלפון 06־390120, בשעות שהבית פתוח.

את בית אהרונסון קל למצוא לפי הגדר הוורודה שלו, משמאל לכביש, כשבאים מכיוון בית הכנסת הגדול. כדאי לחנות לידו, בסימטה המוליכה אליו, ולרדת ברגל בסימטה, להביט משם על הרי הכרמל.

• שרה

חוזרים וחוצים את רחוב המייסדים, והולכים קצת לכיוון רמת הנדיב ובנימינה. מול אנדרטה לברון רוטשילד נכנסים לבית הקברות הישן של זכרון, ושלט כחול מורה את הדרך לקבר שרה מימין, וסביבו גדר כחולה. המצבה של האם, מלכה אהרונסון, "מן העולות הראשונות לזכרון", שמתה שש שנים לפני בתה, שרה, ושמונה שנים לפני בנה אהרון, שנהרג במטוס שנפל לתעלת לה־מאנש. בין הברושים והאורנים, עם נוף של הים התיכון. המצבה הכי פשוטה כאן. רק "שרה", והתאריך העברי של מותה, כ"ג תשרי, תרע"ח. היום לפני 70 שנה.

ויש אנשים שנרתעים מטיול בבית קברות ויש כאלה שאוהבים לטייל בבתי הקברות של המושבות הראשונות. ללכת בין הקברים הישנים, השקועים באדמה, ולקרוא את הכתובות עם האותיות הישנות והעברית של אז. קבריהם של ראשונים וראשונות, חלוצים בונים, שומרים ועובדי אדמה. מומלץ ללכת בין הקברים הישנים, במומלט האפור, ולגלות את הכתובות והשירים בעצמכם. גם זאת זכרון יעקב בסוף הסתיו.

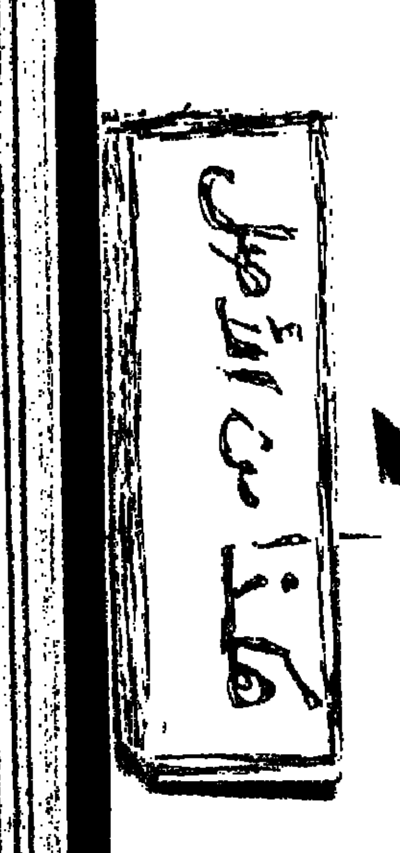
• הדרך חזרה

מי שלא גר בנוי רמת הנדיב, כדאי לו להמשיך ישר בנסיעה לכיוון בנימינה, לעבור על פני בית רמז ואחר כך לפנות ימינה, לגני רמת הנדיב. מול הגנים יש חורשת אורנים, עם ספסלים ושולחנות ונוף נהדר של חוף הכרמל והים. אם חוזרים לכיוון תל אביב במכונית הפרטית, כדאי להמשיך לבנימינה ולפרדס חנה בדרך פיק"א, עד שמתחברים לכביש המהיר לתל אביב, וחזרה למאה העשרים.

• לרכב על סוס בין בת־שלמה וזכרון

אם ממשיכים לנסוע מצומת פראדיס לכיוון יקנעם ולא עולים לזכרון, רואים מימין את הבתים הישנים של המושבה בת־שלמה, בת מאה שנה. כשפונים שמאלה לבתים החדשים, לפני מסעדת הבנות, מגיעים לחוות הסוסים של דובי. כאן אפשר לארגן יום כיף לילדים וגם טיולי רכיבה בני שעות אחדות או יום, בדרכים שבהן רכבה שרה גיבורת ניל"י. ואם תהיו רעבים, יארגנו לכם כאן גם ברבקיו בסגנון אמריקה. לבולוי רכיבה בנופי הטיול הזה, יש להתקשר לחוות הסוסים בבת־שלמה, בטלפון 06־397022, לזהבית או לדובי.

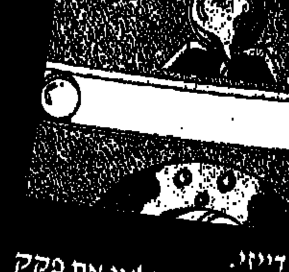

נוזל לכביסה במכונה

אהבת שרה

מאת ברוך בן־עזר (ראב)

שרה אהרונסון. הצברית הבלונדינית בת ה־27 שאמרה לחוקריה התורכים לפני 75 שנה "אני צוחקת לכם! אני ולא אחרת קברתי אתכם!" אישיותה, אהבותיה, נישואיה ועלילות הריגול שלה, כפי שתוארו ביומנו האישי של ידיד נפשה היחיד. מסמך גנוז המתפרסם כאן לראשונה.

היום ימלאו 75 שנה למותה של שרה אהרונסון, גיבורת ניל"י, בזכרון־יעקב. זו גם דאשיתה של שנת ניל"י, לזכר פרשת הגבורה של רשת הריגול היהודית שפעלה בשרות הצבא הבריטי למיגור השלטון התורכי בארץ־ישראל בשלהי מלחמת העולם הראשונה. מרכז פעולות הריגול היה בתחנת הניסיונות החקלאית בעתלית. ברוך בן־עזר (ראב), בן פתח־תקווה, היה מנהל התחנה בעת שפרשת הריגול הגיעה לשיאה, עם העלמו המיסתורי של אבשלום פיינברג בסיני, תלייתם של יוסף לישנסקי ונעמן בלקינד בדמשק, והתאבדותה של שרה אהרונסון. בתקופה זו היה גם ידיד־נפש קרוב ויחיד של שרה, וביומנו תאר את אישיותה ועלילותיה מזווית אישית שלא נודעה עד כה. לאחר מלחמת העולם הראשונה סיכם את יומניו במסמך מפורט, שהיה חבוי בגנזי המשפחה. המסמך שנכתב במקורו ביידיש תורגם לעברית בידי אחיו, בנימין בן־עזר, ונמסר לנו לפרסום ראשון ובלעדי בידי אחיינו אהוד בן־עזר.

בסוף קיץ 1917, למחרת ראש השנה, נסעתי לרגלי עניינים שלי לדמשק. בדמשק נודע לי כי בארץ־ישראל באה השואה. בלקינד (בן־דודו של אבשלום פיינברג) נאסר בבאר־שבע בתורת מרגל. צעיר זה לא היה אישיות חזקה ביותר, אולם אהבתו לאבשלום היתה עצומה, ובמשך כל הזמן שירת אותו ולאחר מכן את יוסף לישנסקי, כסוכן ידיעות על תנועות הצבא התורכי ועל מחנותיו בסביבות ראשון־לציון. במשך כל הזמן הוא הציק ללישנסקי בבקשת ידיעות על גורלו של אבשלום, ועל כך שאין כל ידיעות ישירות ממנו. הוא התחיל להיכנס למריבות עם יוסף, אשר במשך כל הקיץ לא הניח לו לעלות על היאכטה האנגלית, כאחד מביקוריה בעתלית, ולהפליג למצרים כדי להיפגש עם אבשלום או למצוא איזה קשר אליו. בסופו של דבר הם כאו לידי קטטה חריפה, ובלקינד החל לחפש לו דרך אחרת להגיע מצרימה.

הוא השיג לו חליפת בגדים ברואים, וכן מורה־דרך בדואי בשם אבו־סיטי, וכדי להכעיס את יוסף פנה אל המדבר בדרך למצרים. כיוון שלא היה נוסע מדבר מנוסה, הוא סבל בדרכו מאוד מצמא, וביום חם מאוד הגיע את מורה הדרך שלו לפנות אל מאהל בדואי שנראה מרחוק. מורה הדרך אמנם לא רצה בכך באמרו שהמקום הוא עדיין בגדר סכנה. אולם בלקינד פשוט פרץ בבכי מרוב סבלו מצמא וחולשה. הם פנו אל המאהל, ולמרות שבלקינד היה לבוש כבדואי, זיהו אותו הבידואים הערומים ומיד מסרוהו לשלטונות התורכיים של באר־שבע, כמרגל.

לא הוברר הדבר באיזה אופן נשבר בלקינד ומסר את כל המחתרת. דעה אחת אומרת: באיומים והפחדות בתלייה, ובאמצעות ריבות־כבוד של המפקד הגרמני הראשי פון־קרס, כי חייו ינתנו לו כמתנה באם יתן הוראה – הוקיע בלקינד את שונאו יוסף לישנסקי. דעה שניה אומרת כי באותה תקופה כבר היו בבאר־שבע בתי־חולים גרמניים עם רופאים גדולים, ופשוט, באמצעות רופא אחר, מהפנט גדול, שאבו מבלקינד את כל הדרוש להם. ביום ראש־השנה הוא כבר היה אסור. לשרה אהרונסון נודע הדבר מיד, והיא הבינה כי השואה הולכת וקרבה.

בחודש אוקטובר 1917, בליל יום הכיפורים, ליוותה שרה, ביחד עם יוסף לישנסקי, את גיסתה ובנה הקטן, אל סיפון אניית היאכטה האנגלית, אשר באה לקבל דואר בחוף עתלית. לאחר שהיא מסרה את הכל, ועשתה את הסידורים הדרושים עבור הפלגת גיסתה, היא קראה בקול: "יוסף, נרה! נחזור לעתליתו! אין ספק שכל המעשה נתגלה עכשיו על ידי בלקינד, ולכן עלינו להישאר על משמרתנו בארץ־ישראל. אסור לנו להישאר על האניה ולנסוע אל מצרים הבטוחה". בצעדים מהירים היא ירדה אל הסירה הקטנה, וביחד עם יוסף היא הובלה בסירה אל החוף.

לישנסקי. 2000 לירות זהב להצלת שרה.

כעבור חמישה ימים כבר היתה המושבה זכרון־יעקב מוקפת חיילים. אין יוצא ואין בא. יוסף התחמק דרך משמרות החיילים ועבר אל עבי החורש מחוץ למושבה, שם הוא נפגש עם שני חברים מ"השומר" אשר נסעו בעגלה מיהודה אל הגליל. שני הצעירים היו חבריו לשעבר, מימי היותו ב"השומר". יוסף התגלה לפניהם ממחבואו והסביר את מצבו. מתוך תקווה כי הוא יקבל עזרה מאת חבריו לשעבר, הוא הסגיר להם את עצמו. הם לקחוהו עמם בעגלתם ונסעו הגלילה. זמן־מה הסתירו אותו אצלם, והוא נתן להם סימנים שלפיהם מוטמנים מתחת לעץ מסויים בסביבת זכרון־יעקב 2,000 פונטים זהב, במטרה שישתמשו בכסף הזה להצלת שרה מן התורכים, בתורת בקשיש.

הם, כמובן, חזרו אליו עם ידיעות רעות, כי יש צורך בעוד ועוד כסף. בסופו של דבר הם החזיקוהו במחבוא במושבה מטולה. תוכנן, כביכול, שיש הכרח בדבר להעבירו בלילה למקום אחר. חבר אחר שהה עמו במשך כל היום החלף כשהוא קדח, ויוסף, במשך כל היום, הניח תחבושות על ראשו ועל חזהו. מאוחר בלילה יצאו החבר החולה עם יוסף מן המחבוא שלהם, ועברו את המטעים בדרך צדדית בין שני הרים, ושם עשוייה היתה לחכות להם עגלה כדי להעבירם למקום מחבוא אחר.

הסיסמא היתה, כי כאשר תעבור העגלה סמוך למקום שנקבע, תישמע שלוש פעמים יללת "מיאו", ואז על יוסף וחברו לצאת לכביש, אל העגלה. הכל התנהל כמתוכנן, אפילו יללת ה"מיאו". אך כמקום שה"חולה" יתחיל לזוז לעבר הכביש, הוא ירה מיד ביוסף. הוא, החולה המדומה ה"מסכן", התכוון אמנם לקלוע ביוסף כהלכה, אבל החטיא את המטרה. במקום לפגוע בלבו של יוסף הוא פגע בכתפו השמאלית. יוסף נפל מיד, והחבר ה"חולה" עלה על העגלה והסתלק עם יתר החברים.

זמן ממושך שכב יוסף בתעלה כשהוא מחוסר הכרה. לפנות בוקר התעורר כשהוא מבוסס בנחל דמו. בסחבת סתם את הפצע הפעור, והצליח להגיע ליהודה חלוש ביותר מפאת איבוד דם מרובה. הוא הגיע אל אשתו של ידידי פליקס מסקל, שהגה אשה נועזת ואמיצת־לב, ואם כי ריחפה סכנה איומה על כל מי שיודע שמץ דבר על יוסף לישנסקי מבלי להסגירו – היא החביאה אותו, הזינה אותו וריפאה את הפצע שלו.

שרה אהרונסון; חדרו של האח הבכור אהרון אהרונסון עם תמונתו על השידה ותמונת שרה על הקיר; האחות הצעירה רבקה וארוסה אבשלום פיינברג.

כשהוא מחופש כאשה החליט יוסף לחתור הלאה דרומה, כדי לגנוב את הגבול לסיני. בקרבת הדיונות של ראשון־לציון תפסו אותו ברואים כשהוא מנסה לגנוב [illegible] הוא לא היה זר להם מהתקופה ששירת כשומר בראשון־לציון מטעם "השומר". הם מסרו אותו לשלטונות התורכיים, שניפו אז בנפה את כל ארץ־ישראל [illegible] הקטרגים אחריו. התורכים שלחוהו לדמשק בשיירות הרבות של מאות יהודים אשר נאסרו כעריקים וכנאשמים בריגול. לישנסקי ישב אסור ביחד עם נעמן ועוד חברים רבים מן "השומר". ביום ראשון אחד, 15 לדצמבר 1917, הגעתי [illegible] בשעה 9.30 לפני־הצהריים, ולעיני התגלו השניים המוכרים לי היטב, תלויים ברחבה המרכזית של דמשק, רחבת ה"מרג'ה".

[illegible] אחד שלי אשר היה נוכח במאורע הטרגי של ביצוע התלייה, סיפר לי כי [illegible] האחרונים של יוסף היו: "שרה! שרה!"

שרה נשארה אצל אביה, בביתו בזכרון־יעקב, עוד לפני שנודע על תפיסת יוסף, וחיכתה לגורלה. החיילים התורכיים, צאצאי היאניצ'רים, החלו לבצע את הפקודות של הקומנדנט אשר נשלח מדמשק. אין אפשרות לתאר בכתב אפילו חלק זעיר מן הפאניקה, הבהלה והמועקה באווירה בזכרון. איש לא יצא מפתח ביתו, ופרט לילדים קטנים אי אפשר היה לפגוש איש ברחוב, אלא כשהשוטים של התורכים חובטים בהם מאחור. התחילו להוציא את האנשים מן הבתים לחקירה, שהיתה אינקוויזיציה אמיתית, של מכות ועינויים.

גם את שרה הביאו לחקירה, והיא נשאלה – מי הם שותפיה לעבודה? וביחוד – היכן נמצא יוסף? הם ניסו להסביר לה כי יתנו לה את חייה במתנה, ועוד פיתויים רומים, אם תגלה.

"אני צוחקת לכם!" היא פרצה בצעקה, "אני! אני ולא אחרת קברתי אתכם! קברכם מוכן! לא מישהו אחר ורק אנוכי לבדי, מפני שאני סונאת אתכם, מפני שנסעתי ברכבת אשר ורסתם בה את הארמנים המסכנים, ואברי ידיהם ורגליהם הכרותים נחבטו בחלונות הרכבת. את כל זה אני עשיתי לכם, ויכולים אתם עכשיו לעשות לי מה שתרצו. אולם גורלכם נחרץ וקברכם כבר נכרה וכמהרה תיכנסו אליו ותמלאוהו. אותי אתם יכולים לתלות, כי אני את שלי גמרתי".

הם התחילו לייסרה, וגופה הענוג שתת דם תחת שבטי היאניצ'רים.

"הכו, הכו!" היא צעקה, "בגופי הנכם יכולים לעשות כאוות נפשכם, אבל לא במצפוני. גם הספרדים עשו כמוכם בזמן האינקוויזיציה. אנו היהודים רגילים כבר לכך, ובשקט הננו יכולים לעלות למוקד על קידוש מצפוננו".

את אביה הזקן של שרה השכיבו על הרצפה וחבטו בשוטים על כפות רגליו. הם הכריחו את שרה ואת אחיה להחזיק ברגליו המורמות בשעת מעשה. הזקן זעק עם כל חבטה: "שמע ישראל!"

"על תזעק אבא", גערה בו שרה, "לא איכפת אבא. הנך כבר בן שבעים וחיית דייך. עתה הנך הארם המאושר בתבל, כי הנך מת על קידוש־השם!"

האיש הזקן נשך בשפתיו עד אשר איבד את חושיו, אולם אף מלה לא הצליחו היאניצ'רים להוציא ממנו, אף מלה אחת ויחידה!

פעמיים שלוש ביום הובילו את שרה מביתה אל הקומנדנט, אשר התאכסן בבית המלון וניהל שם את החקירות. היה היתה מובלת בין ארבעה יאניצ'רים עם רובים מכודנים. כולם היו מתחבאים בשעת מעשה בבתיהם בכדי להימנע מהמראה הזה. אבל היא היתה עוברת את הרחוב שקטה, כאילו מטיילת, וכאילו על ידה לא צעדו כלל חיילים עם רובים מכודנים. וכאשר היתה פוגשת את אחד הילדים, היתה נפשה מתרעננת והיתה אומרת לילד: "שלום! מה שלום אמא? מה שלום כל בני הבית?"

התורכים, לאחר שאסרו אנשים רבים ולא יכלו להוציא מאיש שום הודאה, החליטו להעביר את כולם, ביחד עם שרה, לנצרת. בנצרת היתה המפקדה הראשית של האינקוויזיציה. שמה עקרו את הצפורניים מן האצבעות, תלשו את הלשונות מן הפה במלקחיים, הניחו ביצים שלוקות תחת בית־השחי, ועוד מעשים כאלה נוסף לשוטים ולמכות שהיו בלי גבול. היו כאלה שקיבלו כל יום מאה מלקות, ונוסף לכך הושמו שלשלאות ברזל על הידיים ועל הרגליים.

(המשך בעמוד 30)

קשה לי להיפרד מחפצים, כמו מאנשים

שטח פרטי

רות צרפתי

ציירת, פסלת, סופרת ומאיירת.

נולדה בפתח־תקווה, גדלה בכפר מע"ש, סיימה תיכון חדש בתל אביב. למדה ציור ופיסול אצל אבני, עיצבה בדים, שטיחים וצעצועים, כתבה ארבעה ספרים, איירה עשרות ספרי ילדים (וספר אחד למבוגרים), הציגה ציורים, פסלים, תכשיטי קרמיקה וכסף בעשרות תערוכות בארץ ובעולם. נשואה לפסל שרגא ויל, אם לבת, סבתא לנכדה. גרה בתל אביב.

אני לא מחפשת פלום בחיים. פשוט מחכה שיזמנו לי דברים, והדברים מזדמנים דווקא כשלא מחפשים. כשאני הולכת לקנות דבר מסוים, אפילו נעליים, אני נכשלת. אני מחפשת ומישהו משביא. אבל כשיוצאים סתם לרחוב, הדברים מחכים לך. צריך רק להיות פתוחים, גם לדברים שלא היו בראש שלך קודם, במקומות שלא חשבת עליהם. לתת את עצמך למקריות בכל מקום ובכל רגע. היום אני מתאפקת יותר, משתדלת לעבור על פני דברים, להיות יותר סלקטיבית, אבל לא תמיד זה ניתן לשליטה. תמיד נדמה לך שעם הדבר המסוים הזה תהיה קצת יותר מאושר.

הבית מלא אוספים. אנחנו חיים כגסיסת עידן הפולקלור. מה שעוד ראית לפני 10 שנים, היום כבר לא עושים, ואם עושים, עושים את זה יותר גרוע. כשאני רואה דבר פשוט, למשל צעצוע, שיש בו אותנטיות, תמימות וחיוניות, אני נכבשת. הידיים מתחילות לרעוד לי. זה יותר חזק ממני. אני חייבת לרכוש אותו. [illegible]

יותר ממה שאתה צריך. הרבה פעמים אני אומרת די, גמרנו, אין יותר מגרות, ארונות, קירות ריקים. כשאני מסתכלת על קירות הבית, אני רואה שמעט מהציורים התלויים הם שלי ושל בעלי. שהציורים שלך נפלאים כאילו את נותנת את זכות הקדימה לאחרים. משום שאת יודעת כמה ציורים יש לך, וכל יום נולדים ציורים חדשים, אז מה, תרוצי למסגריה והם נכנסים למגירה ואם יוצא להם מעט לצאת לאור היום — זכותם.

יש פה זריצקי וסטימצקי ועוקשי וביילי ו[illegible] והדר ואחרים. חלקם רכשנו, חלקם קיבלנו, [illegible] [illegible]

[illegible]

היום, אולי משום שהתאורים זה הדבר שמתקרב לוויזואלי, אני מרגישה איתם הכי טוב. לא תמיד עומדת בי הסבלנות לגמור ספרים שאינם מרתקים אותי לאורך כל הדרך. אחרי כמה עמודים, אם אני מרגישה שלמעשה כל הזמן אני עוסקת בעריכת הכתוב – אני יודעת שהספר לא בשבילי. אני לא בולעת ספרים ואין בי הסקרנות לדעת מה קורה. אני אוהבת לקרוא ספר כמו לשתות יין טוב, להנות מכל מילה, מכל לנימה. בשבילי, החוויה החזקה היא ברבדים הלשוניים ואולי לכן אני אוהבת שירה.

איננו יכולה לצייר נוף מול הנוף. אני מוכרחה לשבת מול דף נייר ולצייר באופן חווייתי.

אלתרמן, חלק מאצ"ג, דליה רביקוביץ, משה סרטל ואחרים. מושכים אותי בשירה עולמות מוזרים, לא ריאליים, חלומיים, בצד דברים כאילו פשוטים, כמו שדליה כותבת, מהדברים שעליהם. למעשה, אני מאד עם שתי רגליים על הארמה ואני אוהבת את הדברים הבסיסיים, את הלחם השחור.

אני רואה את "שושלת" באופן קבוע. למרות שאינני מתייחסת לזה ברצינות, כאן, יצר הסקרנות שלי, שלא קיים בקריאה, פועל חזק. רוצה לדעת מה יקרה הלאה. בערב הטלוויזיה פתוחה, אבל כשאני עושה משהו, אפילו תוכנית מרתקת לא תזיז אותי מהעבודה. אחרי הצהרים אני צופה לפעמים בדברים כמו סרטי הטבע של ראול ונהגית. רואה סרטי דרמה, "זה הזמן", סרטים דוקומנטריים. בלשים וספורט בשבילי זה עונש. מקלט הרדיו מכוון לתחנות שבהן משמיעים מוסיקה יוונית. ויש גם תקליטים והמון קסטות.

בשבילי, מוסיקה יוונית זה צורך, במיוחד בתקופות מסויימות. אני קמה והולכת לישון עם הצלילים האלה.

כשבילי, מוסיקה יוונית זה צורך, במיוחד בתקופות מסויימות. אני קמה והולכת לישון עם הצלילים האלה. אולי מפני שזה מתקשר אצלי עם הנוף והאנשים. החוויה הראשונה של דוגב כמיקנוס, [illegible]

מה ישראלי בעינייך? הדברים שאני עושה, המבט בעיני אנשים; פתוח, גלוי, תובעני. תריי קל, דודי שמש, בתים על עמודים, המדרכות הגרועות, דברים שמרוב שאת שונאת את מתחילה לאהוב. והאור הלבן, האובך, האבק, האפרוריות שלא נותנת לצבעים לפרוח.

מי ישראלי בעינייך? אני, את, הוא. זה דבר שלא תלוי בהחלטה אלא בהרגשה, חלק מהאופי הגופני והרוחני, כמו נס שטבוע על מצחך.

באיזה מצב את אוהבת להימצא? במהלך הרביעי של היצירה, כשאני כבר נוסעת חלק והכל עדיין לפני.

מה גורם לך נדודי שינה? עודף מראות, עודף מחשבות ושעה לא מתאימה.

מה מעצבן אותך? חוסר יעילות.

מה מוציא אותך מהכלים? אי צדק.

מה מפחיד אותך אצל אנשים? דברים שלא נראים בפנים ובהתנהגות, ומתגלים תוך כדי התפרצויות פתאומיות.

מה עוזר לך להתרכז? מקום נטרלי, זר ומנוכר.

מתי התבגרת? כשנולדה בתי.

אלו החלטות חשובות קיבלת בחייך? להתחתן. ואף פעם לא התחרטתי.

האם את אשה חזקה? לא, אבל כנראה שאני משדרת כוח, כי אחרים חושבים שאני חזקה. אני מפחדת מקשיים, אבל כשהם באים, אני עומדת בהם.

על מי צר לך? על אנשים שלא מתלהבים, שלא מוצאים עניין בחיים.

במי את מתקנאת? באנשים שיכולים לנצל את כל הפוטנציאל שלהם ומרגישים שהם ממלאים את יעודם בחיים.

ממה את נעלבת? החיים צופנים לנו כל רגע עלבון, אבל אי אפשר לחיות כך, אז אני לא מרשה לעצמי להיעלב כל הזמן.

מה החולשות שלך? שאני מוותרת הרבה, עושה דברים שאחרים רוצים ממני ואינני שלמה אתם.

עם איזה אנשים נוח לך? עם אנשים חמים ושופעים.

מה את שונאת לעשות? חשבונות, כל ענייני ה'צטעלעך'. זה הורס לי את היום. האותיות מתחילות להתעופף כפרפרים וקשה ללכוד אותם.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? במאורעות תרצ"ח הגיעה שמועה שדודי נהרג. אמי נסעה לבית חולים, לבדוק. מבעד לרשת החלון ראיתי אותה חוזרת, דמות שפופה שאמרה הכל. הרגשתי שמתמוטט עלי העולם.

מי היו גיבורי ילדותך? שירלי טמפל.

מה את אוהבת לעשות עם בתך? לנסוע איתה לטיולים. היא בת לוויה נהדרת.

השתנת במשך השנים? אני מתפתחת כמו צמח, לאט לאט, בלי תהפוכות גדולות.

מה היחסים שלך עם בתך שונים מיחסייך עם אמך? אמי התייחסה לחיים כאל נטל שנכפה עליה. הדאגות היו משוש חייה, היתה אמא קפדנית, תובענית וחמורה, לא שמחה. אני – בדיוק ההפך. כשאני באה לבתי, אני מביאה את השמחה והעליצות שלי.

מה תבאי אתך מהבית? הכל. הבית זו מין עגלה שאת סוחבת תמיד מאחוריך, במה שאת עשה ולא עשה.

מה עוד היית רוצה ללמוד? אולי צורפות.

[illegible] בעידן גסיסת [illegible] מה שעוד ראית לפני [illegible] היום כבר לא עושים, [illegible] עושים את זה יותר [illegible]

ממין העניין, אם כאילו עושה דבר להתחלת היצירה ולמעשה כל הזמן מנסה לברוח מההתמודדות. אינני יכולה לצייר נוף מול הנוף, אני מוכרחה לשבת מול דף נייר ולצייר באופן חווייתי. גם כשאני עובדת על [illegible]

[illegible]

אהבת שרה

(המשך מעמוד 27)

שרה ידעה את המצפה לה, וכתור אשה עלה בידה לקבל רשות מקצין המשמר להיכנס לחדרה בכדי להחליף את בגדיה. מבלי לאבד רגע היא הוציאה מתוך מגרה אקדח מאוזר קטן וירתה בצווארה. בת 27 היתה. היא נפלה כמובן מיד ארצה, על המקום. במהרה הגיע הקומנדנט במרוצה, ביחד עם רופא המושבה, שקיבל פקודה להציל מיד את שרה. הרופא הזקן, ד"ר הלל יפה, שהכיר את שרה מילדותה, היה נאלץ למרות רצונה להשיבה לתחיה ולטפל בפצע שלה.

כאשר חזרה להכרתה ופקחה את עיניה, היא בקושי יכלה להניע את שפתיה, ובעברית היא לחשה: "הה, דוקטור, מדוע החזרתני לתחיה? האינך יודע כי מותי חשוב יותר מחיי? הה, דוקטור, כמה אני אומללה שלא עולה בידי לעשות מלאכה בשלמות. לא יריתי כהלכה, הה כמה חבל! התורכים עוד יובילו אותי לנצרת, במקום שיובילו אותי, כמו שהחלטתי, אל המקום אשר מול הגורן, ליד קבר אמי"...

אבשלום. האחות לקחה אותו

שרה אהרונסון נולדה בשנת תר"נ (1890) בזכרון־יעקב. אביה פישל אהרונסון היה איכר שהצטיין ובעבודתו בכרמיו ובמשק חצרו, וכן בחינוך ילדיו. האם היתה אשה כבודה וחכמה, בת למשפחה מכובדת ברוסיה. היא היתה נותנת הטון בבית. הילדה שרה התבלטה בנעוריה דווקא בהתנהגותה השקטה, הסולידית והסלחנית. היא גדלה על ההר המיוער והסבוך של המושבה, הצופה ישירות לים התיכון הכחול.

ביחד עמה גדלה אחותה השניה, הצעירה ממנה, אסר חוננה בכשרונות גדולים משלה ללימודים, אבל גם באופי סוער בהרבה משלה. שרה היתה בילדותה סמל של טוב, נאמנות, צייתנות ונדיבות־לב. בשנות התבגרותה ככר היו אחיה מבוגרים יותר והגיעו לכלל עמדה יציבה יותר: האח הגדול, אהרון אהרונסון הגאוני, היה המחנך למעשה את שרה לאופי ולאומץ־לב. עם זאת היו האחים במידת־מה בני מורת בנטייתם, ובמקצת קנאים, ומנעו מאחותם חברת גברים ושאולי לא היו באמת טובים דיים. האם היתה עקרת בית גדולה ונקיה, וזאת אפשר היה להבחין בהופעת שתי הבנות שהיו תמיד לבושות בנקיון למופת, בפשטות ובטעם.

שרה למדה בבית־הספר הכפרי של זכרון־יעקב אצל המורים יצחק אפשטיין וציפרין, אשר השפיעו על הילדים אהבה רבה להיסטוריה היהודית ולתנ"ך הקדוש. את אבשלום פיינברג הצעיר, בן המושבה היהודית חדרה, הכירו הילדות בחגיגה מסויימת במושבה. הוא היה בנו של החלוץ המצויין מחברת "ביל"ו", אשר נשא לאשה בארץ־ישראל בת של חלוץ אחר, בשם בלקינד. משידוך כזה יצא נצר של "פרי ארץ־ישראלי", שהיה עלול להיראות קמי בעיני אדם אירופי. הצעיר היה מיכל של בנין ואחר. היה אמיץ ורחב־לב ומאוד פראי בימי ילדותו, ואביו שלח אותו לצרפת בכדי ללמדו קצת "דרך־ארץ". בחזרו בפעם האחרונה מצרפת סיפר כיצד לימד הוא את הצרפתים "דרך־ארץ". אף על פי כן לוטש בהרבה היסטוס שלו. אהרונסון הגדול (אהרון) הבין מיד הכן היטב את הכוער הזה והחל לקרבו אליו, עד שנעשה בן־בית במשפחת אהרונסון.

ה"זוג" הרותח העניק את רגשי הסימפטיה שלו לשרה השקטה והנינוחה, שהיתה מפותחת בגופה הרבה יותר מאחותה הצעירה. אולם אבשלום היה יותר מדי אביר מלהכריז על כך בחיפזון, ותוך כדי כך גילתה לו זאת האחות הקטנה מצידה. שרה, בעלת האופי הוותרני, ומתוך אהבה רבה לאחותה, אשר גבהה עוד לרגלי מות האם, פשוט פינתה את המקום לטובת אחותה. אבשלום היה יוצא ובא אל האחות הצעירה, ובינתיים – נפגש גם עם שרה ככה, מבלי משים, חשב שהוא אוהב באמת את האחות הצעירה, ולבסוף התארס עמה. כזאת התוודה הוא לפני בעצמו.

שרה באותה תקופה נעשתה ידועת־חולי, אפשר בגלל מות אמה ואפשר בגלל אירוסי אחותה. ואז לקחה אחיה עמו לטיול באירופה, ומשך זמן מסויים חיתה בשוייץ, אולם תקפו עליה הגעגועים להרי הכרמל ולשטיח הכחול של ים התיכון. מיד היא חזרה לארץ ישראל, והכירה צעיר רוסי שחרחר, אינטליגנטי ויפה ביותר. היא טיילה עמו פעמים רבות בהרי הכרמל, והוא התאהב בה. אולם היא לא יכלה להיענות לו כל זמן שאבשלום, הפרי הארץ־ישראלי, דמותו עמדה לנגד עיניה. והצעיר נסע לבסוף בלב שבור לגרמניה.

שרה התהלכה שבורה, חולמנית ועצובה, הטילה את עצמה להנהלת משק הבית, וקיבלה עליה את הדין לראות את אחותה מתענגת בחברת אבשלום. אחיה התחילו להניעה לצעד המחוייב בחיים, דהיינו להתחתן, וכו בזמן הכליטו את פראותו ומוזרותו של אבשלום. ובכן – על שרה להתחתן עם אדם רציני ומיושב ובעל נסיון בחיים. טוב לבה וותרנותה של שרה היטו אותה לקראת עמדת אחיה.

"הוי, הוי", נשמע קולה של שרה בדומה לקולה של צפור הלילה. בקת של הרובה היא חבטה בראשו של אדם רגלי הנושא נבוט גדול, וכן בידו של אדם שני אשר עמדו בראש שני גמלים.

המחבר ברוך בן־עזר (ראב): חיוך מתוק על שפתים חיוורות.

נישואין. עץ חרוב בעציץ

אותו זמן הגיע לארץ־ישראל אדם אחד בשם חיים אברהם מקונסטנטינופול. אדם זה גדל בחינוך יהודי והיה סוחר גדול וקומיסיונר. הוא היה גם לאומי, וכן נציג ה"מכבי" וחבר־כבוד של האגודה הציונית שבקונסטנטינופול. הוא החליט לשאת לאשה בת ארץ־ישראל, והיה כבר בגיל למעלה משלושים, בעל שיער ארום בראשו, גבותיו ושפמו, ולא יפה ביותר, אולם מנומס ומתון ובעל נימוסין גרמניים.

באמצעות ידיד משפחה, מר לוי שמוצאו היה מקונסטנטינופול גם הוא, הומלץ על חיים אברהם בפני משפחת אהרונסון. הלה רכש מיד יחס כבוד מצידם. תוך זמן קצר התארס עם שרה, למרות שהטיפוס־הפיכוך שלה היה ונשאר בן ארץ־ישראל, גבוה וגמיש, שזוף שמש ובעל עיניים שחורות ובוערות. כזאת התוודתה גם היא בפני. החתונה התקיימה ללא רעש כחוג המשפחה והידידים, שהתכנסו בתחנת הנסיונות של עתלית.

לאחר טיול נישואין קצר לירושלים, נסעה ביחד עמו לקונסטנטינופול. עוד בעברם דרך אלכסנדריה כבר הרגישה לראשונה רגש של מורת־רוח בלכתה עמו מתחנת הרכבת אל האניה – ברגל. "כך ילדתי", אמר לה בדיאלקט גרמני מצוחצח, "מוכרחים להתרגל להיות חסכנים". וזאת למרות שהיה אדם עשיר ביותר. זה שרט שריטה ראשונה בנשמתה הרחבה, והיה זה כאילו נשתל עץ החרוב הענף מהר הכרמל לתוך עציץ פרחים כאולם. עציץ יפה, אך צר מהכיל את שרשי החרוב שעתידים לנבול.

מלחמת העולם הגדולה פרצה בשנת 1914, וחיים אברהם הסביר לשרה ש"בזמן כזה אסור להביא ילדים לעולם כי הכל עולה ביוקר". תורכיה נכנסה אף היא למעגל הריקודים של המלחמה, והחלו צרות וגזירות על היהודים בארץ־ישראל, מה שהשפיע השפעה מרכאה על שרה. צעיר אחר, יצחק הוז, הגיע אז לקונסטנטינופול בשליחות סודית של אגודת "השומר" ובמקרה הכיר את שרה בביתה. חיים אברהם חלש באותו זמן על עסקים גדולים עם גרמניה, והיה עליו לנסוע בגללם לגרמניה. שרה רצתה להצטרף אליו, אך בגלל שתי סיבות לא מילא חיים אברהם את רצונה: ראשית, הנסיעה תעלה כסף רב בזמנים כאלה; שנית, הוא ידע שהצעיר השחרחר אשר שרה היתה בידידות עמו לפנים, נמצא כעת בגרמניה, דווקא במקום שהוא צריך לנסוע לשם. כיוון שיצחק הוז היה צריך לחזור לארץ־ישראל, ביכר חיים אברהם לשלוח עמו את שרה אל משפחתה. "מוטב שתסעי לפלשתינה ותוכלי לפחות לעזור במידת־מה לאביך הזקן, בפרט שאחותך נמצאת כעת באמריקה".

שרה קבלה בסבר פנים יפות את החבר לנסיעה [illegible] אצלנו בארץ ישראל. בתלאות רבות ובאמצעים קשים היא נסעה איתו דרך אנטוליה והרי הטאורוס, [illegible] ודמשק, עד הגיעה לארץ ישראל בחודש דצמבר [illegible], כשהיא קפואה ורעבה (כיוון שחיים אברהם לא העניק לה כסף מרובה לנסיעתה). את מלתחתה גנבו [illegible], והיא סבלה נוראות כשרכבת התורכית [illegible] את פליטי הארמנים האומללים אשר [illegible] בתחנות כשהם גוועים מרעב, קור וטיפוס [illegible], והיו נשכבים על פסי הרכבת. שרה זוועזעה [illegible] מסיוט זה, וזמן רב ביותר לא־יכלה לשכחו.

אשה. רזה ועיניים כבויות

אותה תקופה הכרתי את שרה לראשונה, [illegible] גבוהה ורזה עם עיניים כבויות, אך חיוך [illegible] על שפתותיה החיוורות. עבדתי בתחנת הנסיונות [illegible]. היא היתה אחותו של המנהל שלי. אבשלום [illegible] כבר היה עצור בבאר־שבע באשמת ריגול, [illegible] שנתפס על הגבול המצרי כשהוא רוכב על גמל, [illegible].

ערב אחד, כהתהלכי בכביש של תחנת הניסיונות, [illegible] כי כשאני לבדי, ופנתה אלי בשאלה:

"הנכון הוא הדבר שאתה ידיד של אבשלום?"

"כן," עניתי לה.

"כיצד הנך יכול להיות כל כך שקט כשאתה [illegible] שכל התלייה מאיים עליו?"

בשקט עניתי לה: "אבשלום הוא בן ארץ־ישראל, [illegible] לב ונועז ובעל לשון חדה, ואין ספק שיעלה בידו [illegible]. מה־גם שיש בידנו ידיעה ממנו שבה הוא [illegible] אך דבר אחד: שלא נעשה שום צעדים [illegible], כיוון שהוא מטפל בדבר בעצמו. וזה טוב למדי [illegible]."

"[illegible] יודע לך מדוע הוא נסע נסיעה מסוכנת כזו [illegible]?"

[illegible] עניתי לה שאבשלום הגיע ממצרים על גבי [illegible] יאכטה אנגלית, אשר הורידה אותו בנמל החרב [illegible] עתלית העתיקה, הניצבת מול תחנת הנסיונות. הוא [illegible] צריך להילקח שנית על ידי אותה אניה ובאותו [illegible]. למרבה הצער האניה היתה מופיעה [illegible], נותנת סימנים, ובכל זאת איננה מורידה סירה [illegible]. זה גרם לכך שאבשלום לא רצה לחכות יותר, [illegible] על גבי גמל שם את פעמיו דרך המדבר למצרים.

"[illegible] יודע אם קיבל לאחרונה מכתבים מאחותי [illegible]?"

"זאת אינני יודע, אבל כפי הנראה כתב אליה [illegible] ואפילו שלח אליה דו"ח ארוך ומעניין על [illegible], לאמריקה. הוא שלח זאת אפילו ללא [illegible] האנגלית."

יום אחד, בחודש ינואר 1916, הופיעה בעתלית [illegible], רתומה לשלושה סוסים, וממנה קפץ אבשלום. [illegible] לא היה קץ, בייחוד שרה, שהרגישה [illegible] אצלנו, היתה מאושרת לראות את אבשלום [illegible]. למחרת נסעה שרה, ביחד עם אבשלום, [illegible] אהרון אחיה שהמושל התורכי ג'מל פחה קרא [illegible], היא חזרה עם אחיה בלבד, כי אבשלום חתר [illegible] רומניה, שאותו זמן היתה עדיין נויטרלית, [illegible] להמשיך הלאה.

אהרון היה עסוק ביותר באותה תקופה. הארכה [illegible] בארץ בשניה, ושרה מצאה את חברתה אצלנו [illegible] פעמים מספר. היא קבלה מכתבים מאבשלום. [illegible] של שרה היה כותב לעתים קרובות מכתבים [illegible] במכונת כתיבה מגרמניה, ובהם יעץ לה [illegible] עופות ובמשק בית מושבתי. זה היה [illegible] אותה מאוד, ובפרט הכתיבה במכונה ולא [illegible], שלא היתה לפי רוחה.

עלילות. רוח שטן בלילה

[illegible] חודשי מרץ ואפריל החלימה שרה במקצת, [illegible] חזרה אליה ביחד עם הברק בעיניה, היא [illegible] מלאת חיים. אבשלום ואהרון היו כמעט [illegible] בנסיעות, וכנראה לא היה לה נוח להיות בזכרון־יעקב. לכן היא שהתה עמנו כל הזמן בעתלית, ומדי פעם בפעם היינו יוצאים לסיורים בהרי הכרמל. בהיותי ככה ביחד עמה היתה לי ההזדמנות לעמוד על טיבה. היא היתה אדם טוב במידה יוצאת מגדר הרגיל, מסורה ונאמנה ללא גבול ויכולת תיאור, לכל אחד מידידיה הטובים. וגם תקיפה מאוד לגבי אלה שלא היו חביבים עליה, ואפילו אם היו אלה מבני משפחתה. בהזדמנויות אלו היא סיפרה לי רבות מימי עלומיה ומילדותה, אפילו דברים אינטימיים ביותר ממשפחתה. לאט לאט נעשינו ידידים טובים.

היא היתה פרש למופת. ודווקא לא על גבי אוכף נשים. אהבה מאוד סוסים יפים, וגם הבינה הרבה בסוסים. כאשר הברון אדמונד רוטשילד ביקר לאחרונה בארץ־ישראל במושבה זכרון־יעקב, היתה שרה בין הפרשים הראשונים במשמר הכבוד, והיא דהרה בראש עגלת הברון עם דגל ציון בידה. גם כאשר המכבים מפתח־תקוה ביקרו את חבריהם בזכרון־יעקב בחג הסוכות 1913, היא ערכה איתם "פנטזיה" ערבית על גבי הסוס.

לילה אחד בעתלית, לאחר ארוחת הערב, ליד השולחן הקטן שהיה ערוך לשנינו, מול החצר הריקה של התחנה, הופיע חצי ירח שהפיץ קרן אור ישר אל הים. שרה ישבה והביטה בפס האור הכהיר. בחצר היה שקט, הפועלים כבר ישנו, רק סגל האורוותן מצלצל עדיין במפתחותיו, בסגרו את האורוות. לאור גפרור שהדלקתי בו את מקטרתי ראיתי שתי דמעות בעיניה. היא ישבה בשקט וברגליה שיחקה בנחת בצדפי הים שהיו פרושים על הרצפה. באצבעותיה היא תלשה עלי שושנים ואיריסים, שעמדו בתוך גביע על השולחן.

"הכטו", היא אמרה, "אני רוצה לנסוע אתך הלילה ברכיבה לזכרון יעקב".

"מה פתאום?" אני שואל אותה, "כבר מזמן לא היית בזכרון?"

"אינני רוצה זאת הפעם לנסוע סתם כרגיל, בדרך הרגילה השחוקה לאבק מגלגלי קרונות ורגליים גסות שדרכוה. רוצה אני לנסוע אל מול קרן האור של הלבנה, דרך ואדי־פלח, לחצות את הרי הכרמל עד עברם השני, מול עמק יזרעאל. לכשנגיע לשם כבר תהיה הלבנה נוטה כלפי מערב, וביחד עמה נחוור על עקבינו דרך ואדי אל מלח, בואכה המושבה בת־שלמה, ודרך הר שפיה אנו נרכב עד זכרון יעקב. זוהי דרך ארוכה לזכרון יעקב, עוברת חרים מיוערים ועמקים מכוסים שטיחי פרחים ועשבים רעננים".

מבלי לחכות לתגובתי היא הסתערה לעבר האורווה. "סגל! סגל! נא בטובך תחבוש את שתי הסוסות, כוכבה ואיילה. על כוכבה תחבוש את האוכף הגדול עבורי, מהר!". סגל מפהק פיהוק ארוך על משכבו. היא פונה אלי ומסבירה כי האיצה בו כדי שהלבנה לא תברח בינתיים. "שמע!", היא אומרת לי, "אתה תקח את הרובה שלך אתך, ולי תתן את הרובה של אחי וכן את הכאפיה והעקאל שהביא לך אחי מרמשק, ואנוכי אתעטף בעבאיה החומה של אבשלום".

כעבור שעה של רכיבה דרך הבקע הצר והעמוק של ואדי־פלח, התחלנו לטפס אל הרכס הגבוה ביותר של הכרמל שממזרח לכפר עין־חוד, המכוסה כולו יער של עצי אורן, חרוב, תאנים, דפנה ואלות שונות. כל אלה הפיצו ניחוח מעורב שדמה לריחות הטובים שבזרי הפרחים. אחר־כך, במורד ההר, סוסינו עייפו במקצת. הכלב צייד החל פתאום לרטון. סוסתי איילה זקפה את אוניה והוציאה נחרה מאפה.

"עצרי!" אני צועק אל שרה, אשר רכבה לפני. "הניחי לי לצאת קרימה. אנו עומדים לפגוש כאן משהו".

"מהו?" אומרת היא, "המאמין אתה בציירי?"

"כן, וגם הבחנתי כזאת באיילה, אשר מימיה לא הכזיבה אותי".

"אם כך," היא אומרת, "אני רוצה דווקא להישאר קרימה", והורידה את הרובה מכתפיה ודירבנה את כוכבה והפליגה בדהרה. סוסתי דוהרת בעקבותיה כשהיא מסובבת בראשה. פתאום נעמדת כוכבה כשהיא רותחת ורוקעת ברגליה הקרמיות.

"אחם מכנים את היאהוד בני מוות. ראו נא, אשה, פשוט אשה מבנות היאהוד, שודדה מארבעתכם את הגמלים עם החיטה! ראו נא, אשה!"

"הי, איש־אל־זאלז" (מי הוא הסטן) – שומע אני קריאה של כמה קולות.

"הוי, הוי", נשמע קולה של שרה בדומה לקולה של צפור הלילה. בקת של הרובה היא חבטה בראשו של אדם רגלי הנושא נבוט גדול, וכן בידו של אדם שני אשר עמדו בראש שני גמלים. מטעמי זהירות קראתי את הקריאה: "הוי אוקטוב!" (הכנע!) ויריתי יריה אחת באוויר.

בעוזבם את הגמלים בירנו ברחו הערבים לעבר ההר בקולות זוועה וצעקות לעזרה.

"מה עשית, שרה?" שאלתיה.

"מאומה, רק לצון תמרתי לי", אומרת היא, "זכעת הא לך שני גמלים, כנראה עמוסים חיטה בשקיהם".

החילונו נשרכים עם הגמלים, הלאה לאורך העמק, אשר התפתל דרומה והחל להתרומם לעבר ההר. כבר התחלנו לראות את הלבנה, והעמק כבר הלך והתרחב.

"מה הנך סבורה יהיה בסופו של דבר על הגמלים? הרי הם מפגרים בהליכתם אחרי סוסינו!"

"קרא להם בחזרה והחזר להם כבר את הגמלים", היא אומרת אלי.

"הוי יא־אוולאד, הוי! (בואו נא ילדים), בואו וקחו את גמליכם!" צעקתי אנוכי אחריהם.

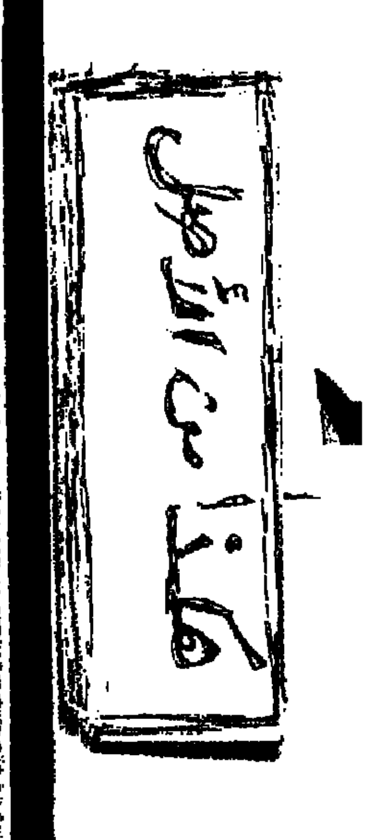
לאחר רגעים מספר אנו שומעים כיצד הם רצים ונושמים וקולטים: "אה, יא־מאלי־יחאלאלי!" והוי

(המשך בעמוד הבא)

"ראי נא, שרה: הכוכב האדום שאת מכנה אותו הכוכב של בעלך גם הוא כבר עוד מעט ויבול בים".

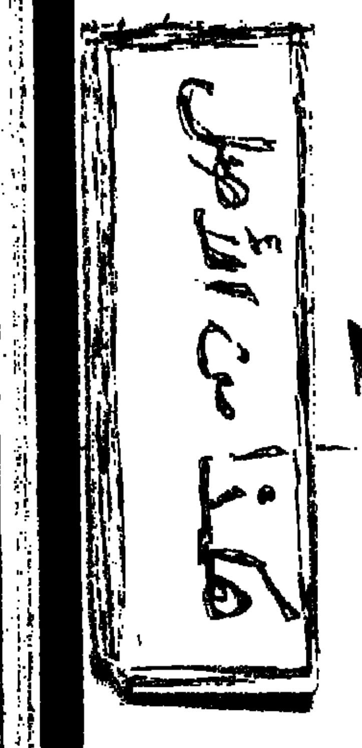
תחנת הנסיונות בעתלית: הכלב צייד והסוסה איילה לא היטעו.

מכר אחד שלי אשר היה נוכח במאורע הטרגי של ביצוע התלייה בדמשק, סיפר לי כי דבריו האחרונים של יוסף לישנסקי היו: "שרה! שרה!"

יוסף לישנסקי: אנשי "השומר" בגדו.

(המשך מהעמוד הקודם)

רכושי, רכושי הכשר). בראותם אותנו לאור הלבנה, הם נעמדו כמאה צעדים מאתנו והחלו לבקשנו ולהשביענו שנחזיר להם את הגמלים, והם מוכנים לשלם לנו כופר.

"שמעו" רעמה שרה עליהם בקולה, "אתם מכנים את היהוד בכינוי 'אוולאד־אל־מאוות' (בני מוות), ראו נא, אשה, פשוט אשה מבנות היאהוד, שדדה מארבעתכם את הגמלים עם החיטה! ראו נא, אשה!" ולאור הלבנה היא גוללה את העבאיה שהיתה עטופה בה. "ראו: 'בינת יאהוד' (בת יהודים). בסבורים אתם שמכיוון שיהודים אינם שודדים ואינם גונבים – בגלל כך הינם 'אוולאד־אל־מאוות'? תה־תה־תה, ואתם, ילדים מתים יפים, גיבורים כביכול, עומדים ורועדים למרחוק!"

הם החלו להתפלל. "זהו 'מארד' (רוח) ולא בן־תמותה פשוט", אמרו, "זהו השטן עצמו המשוטט בלילות בעמק אפל ומקולל זה. הלא עמק זה שייך משקיעת השמש ועד זריחתה לשר הידוע שתוס־העין".

הלבנה נטתה לפאתי מערב, ושרה אומרת: "קדימה! אלווה אותך חזרה עד עתלית".

תפסנו איש ליד רעותו והרהרנו הלאה.

חלום. מרחוק רעם התותחים

באחד הימים, לפנות ערב, ולאחר יום קיץ חם, כאשר העגלות נסעו עם בני המשפחות של עתלית לרחוץ בים, נשארתי יחידי בחצר. טיילתי בגורן שהיה מלא ערימות שעורה, חיטה, פולים, ערשים ואפונים. ישבתי לי על אחת הערמות מול תערי הנידוש של השעורה השחורה (זן מסויים משדה הנסיונות) אשר זורתה ונופתה. השמש שקעה ושני בדואים בעבאיות שחורות שפניהם לוטים – עברו להם לאיטם ליד גבול התחנה שהיה סמוך לגורן. שני הבחורים הסתכלו ברוב עניין, בייחוד על הכרי הנקי של השעורה השחורה. כולנו היינו עייפים מן החום הקשה של היום שחלף. עליתי לחדרי כדי לחטוף תנומה, אולם קשה היה להירדם. לאחר מאמצים והרהורים של חשד בנוגע לשני הבדואים שהסתובבו ליד התחנה, נרדמתי סוף סוף.

צייד, כלב החצר, העיר אותי בנביחות וקפיצות על כבש מדרגות העץ. מיד קפצתי ואחזו ברובה שלי שטענתי אותו בשני כדורים. עטפתי את עצמי בעבאיה שחורה ופתחתי בלאט את הדלת אל הכבש. ביקשתי להרגיע את הכלב כדי שלא יעיר את שרה אשר ישנה בחדר השני. ירדתי אל החצר והסתכלתי אנה ואנה. הכל היה שקט. ביקרתי את כל המנעולים של האורוות והמחסנים. הכל היה בסדר. הלכתי הלאה אל הגורן, כרעתי ברך בפינת הסככה. הלילה היה אפל מאוד ומעונן במקצת. ממול מדורה קטנה המאירה מרחוק. הכל היה שקט, ופרט לקרקור צפרדעים לא נשמע דבר.

לאחר זמן ממושך תקפני שעמום והתחלתי לרדת אל שדות התחנה. כל הזמן הרהרתי במה שרצו שני הבדואים. בעת האחרונה נעשתה הסביבה בלתי שקטה, בגלל חיילים רבים שערקו מהצבא התורכי ולא היתה להם כל פרנסה אחרת מלבד גניבה ושוד. נס הוא שטרם נגנב אצלנו דבר. אבל האם זה יחזיק מעמד?

פתאום הנני שומע רחש בין עלי התירס הגבוה. כרעתי על ברכי והנני מכוון את רובי לעבר הצד שנשמע בו הרחש. האם עלולים אלה להיות שני הבדואים? לא, הם היו מקימים יותר רעש בעבודתם לשם קטיפת אשכולי התירס. ניעשיתי חסר סבלנות וצעקתי: "מין הַראז (מי זה?) – הנני יורה אם לא אקבל תשובה!"

צחוק נשמע מבין התירס הגבוה, בקול שלא היה זר לי.

"מי שם?" שאלתי בשנייה בקול רציני.

"אני! שרה".

"אלי שבשמיים!" קראתי בהשתוממות, "איזה מין הלצה היא זו? הרי עלול הייתי ברגע זה להרגך בירייה, איך הגעת הנה?".

שרה התקרבה אלי כשהיא עטופה בעבאיה ואומרת לי: "מהרגע שירדת מכבש המדרגות של חדרך שמעתי הכל, בקחתך את הרובה ובטענך אותו, ובפתחך בלאט את הדלת ובהגיעך את צייד, ומיד ירדתי אחריך והנני הולכת בעקבותיך כבר מזה כמה שעות, ואתה כלל אינך מרגיש בכך, ורק ליד התירס התקרבתי אליך".

"למה עשית זאת, שרה? האם אינך יודעת כי הסביבה היא בלתי שקטה?"

"רציתי לראותך כשהנך על המשמר, וחששתי שמא יקרה משהו חלילה בעטיים של שני הבדואים אשר סיפרת על אודותם ליד השולחן. רציתי לראותך בקרב עם גנבים או שודדים, והיאך הם נחפזים לברוח כשכדורי הרובה שלך רודפים אחריהם כזה אחר זה".

"יא שרתי, לא תמיד אתה הנך הרודף. צריך להיות מוכן להיות גם נרדף, ולכן שהותך כאן היא בגדר סכנה רבה".

"אה, לא יתכן", היא אומרת.

"ניחא", אני אומר לה, "אולם ראי נא, שרה! שביל החלב בשמיים כבר נוטה צפונה, והכוכב האדום שאת מכנה אותו הכוכב של בעלך כבר גם הוא עוד מעט ויטבול בים. השעה היא לבטח כבר אחרי חצות, בואי שרה ואלווך אל החצר".

"לא, לא אלך אל החצר. הנני רוצה לשהות כאן עמך, שמא בכל זאת יופיעו שני ה'חברה' לגנוב תירס".

"אוה," אני אומר, "הלילה הם כבר לא יבואו. עוד מעט וכבר מאוחר מדי בשביל לבוא לגנוב".

"אם כך", אומרת שרה, "מוטב שתבוא עמי ונטפס אל העבר השני של הגבעה אשר ליד חוף הים. בינתיים נעבור דרך באב־אל־עגאל, וזה יהיה מעניין דווקא בלילה. הערבים מספרים שמעבר זה הוא מסוכן בלילה כיוון שהוא רוחש שודדים ורוצחים המוצאים בו מחבוא ומסתור. כאן, לפני שנים מספר, שדדו את הרופא הזכרוני. כאן גם העליבו פעם נערה יהודיה בעברה בעגלה. הנני רוצה שנתיישב בחריץ של סלע, ונערוך תצפית על המתהווה, מי יוצא ומי בא, שמא יעלה בידינו למצוא אחד מן החבריה ההם".

עברנו דרך השער אל באב־אל־עגאל ומשם העפלנו לגבעה הגבוהה ביותר הצופה למול פני הים. השמיים התבהרו במקצת מן העננים, והליל נהיה קצת בהיר יותר. רוח קלה החלה מנשבת מצד דרום. הים היה ניראה כשטיח שחור וגדול. מצד ימין אפשר היה להבחין בצריח הגבוה של ה"קסטל", חורבת עתלית העתיקה, שהסתיר כמה כוכבים בצלליתו הגבוהה. שרה התיישבה על גבי אבן מתחת לעץ חרוב ופניה למורת, וביקשה לזהות בחשכה את הרכסים השונים של הכרמל.

"ראה נא", היא אומרת, "ליד הכוכב הכחול שלך נמצאת ה'מוחרקה', שם נפגש אליהו הנביא עם נביאי השקר. אליהו הנביא מסתמא עבר גם הוא דרך כאן באחד הלילות, בברחו משומרון אל המערות בכרמל. למעלה היו למלכי יהודה שלנו כרמיהם ווילותיהם. יודע אתה, מפליאני הדבר, היאך מאפו הוביל כאן את אמנון שלו ועלה בידו לצייר את המקום הזה, הייתכן שעבר גם הוא כאן באחד הלילות? אוה, כאן היה חי הנוער היהודי שלנו לפני אלפים שנה, כאן חלם את חלומותיו, אולם כיום, אהה, כמה השתנתה הארץ הזאת. אך אנו עוד נחיה מחדש את הסלעים השחורים ואנו נייער מחדש את כל הרי הכרמל הללו. הם יכוסו ירק, והזר של עין־חור לא ישאר היחיד. אוה, כמה מאושרים נהיה כולנו לכשיתגשמו חלומותינו. כיום הכל במתנף, אסור לכול ציוני להימצא אצל מישהו. תמונת הרצל היא בחזקת טריפה. יהודים רבים כבר היגלה ג'מל פשה. וכאשר תצליח התוכנית שלנו יהיה לנו חלק ברחיפות העגלה של ישראלית שלנו קדימה. אנגליה תכיר בזאת, ייתכן גם והדבר יעלה לנו ביוקר, אבל כדאי הוא".

היא נסבה ימינה והסתכלה אל הצריח הגבוה של עתלית.

"פלא הוא היאך הרומאים בנו את העיר עם מבצר גדול שכזה, ומדוע השאירו פתח כה צר לעבר היבשה התומה חסומה סביב סביב, ורק נשאר שער קטנטן. כפי הנראה היו הם יותר אנשי ים, כיוון שיותר ממחצית העיר כוננה בתוך הים. אפשר להבחין גם כיום בעמודים המתבלטים מתוך המים".

"כן שרה, זה היה הסגנון שלהם. גם קיסריה דומה לזאת. ויותר מזה – אשקלון, הייתי שם אשתקד ושמה עמודי השחם הם עוד ארוכים ועבים יותר".

ממרחק רב נשמע רעם עמום של תותחים.

"אוהו" אומרת שרה, "השתמע? שם יורים האנגלים על התורכי הנחמד שלנו. אומרים שהם כבר אינם רחוקים".

"אה, שרה, מה שלך נדמה. זהו הקול של הגלים הנשברים בין הסלעים של ראס־אל־נקורה, ליד צור אשר חירם מלך צור חצב אותה, בזמנו של שלמה המלך".

השועלים החלו ליילל, ובמזרח כבר אפשר היה להבדיל בין רכסי הרי הכרמל ובין השמיים שהלכו הלוך והתבהר.

(רשימה ראשונה. סוף בשבוע הבא)

שני אקשן, אחד כחול

וידאו עליך ישראל. המציל הלאומי בשביתות הטלוויזיה וגם ביניהן. 350 אלף מכשירים. יותר מבכל מדינה אחרת, יחסית למספר התושבים. 250 ספריות. מלחמת קיום מרה של חברות ההפצה על כיס הצרכן ונגד תחנות הכבלים הפיראטיות. 40 סרטים חדשים בכל חודש. לא חשוב מה. מופת, רמבו, נינג'ה, או אורגיה — העיקר שיהיה במה לשטוף את העינים המרובעות בבית. להרגיש כמו מלך. אולי גם תקבל איזה סיבולוקס בחור בונוס.

מאת אבי מורגנשטרן
צילומים: שמואל רחמני

ב אתר החדרים במשרדו של עו"ד מנוסביץ', המשמש כנציג המשפטי של עמותת מפיצי הווידאו בישראל, ממוקם ארון רחב־ידיים, שמכיל אינפורמציה ערכנית ומפורטת על מפעילי תחנות כבלים למיניהם ומשכפלי קלטות, שעושים לעצמם עבודה קלה ועוד יותר מכך, רווח מהיר וטוב. מה שלא עושה המדינה למען הווידאו, עושה העמותה, מכורח הנסיבות.

עו"ד מנטוביץ' מחזיק, במשרה מלאה, חוליה מיוחדת של שישה איש, שכל מטרתה למצוא את עברייני הווידאו. מוציאים צו בית־משפט, מזמינים שוטר ואם צריך כמה שוטרים גברתנים, והולכים לנתק את הכבלים. אחרי שבוע הכבל יחזור מן הסתם למקומו. ושוב ינתקו, וכך הלאה. מעגליות שכרגע איש אינו רואה לה פתרון.

מנוסביץ' איבד כבר את הכעס. נשארה רק המרירות אחרי שנים של נסיונות בלתי פוסקים לנער את האחראים על החוק והסדר במדינה. "הפיראטיות ונושא הכבלים זה אש בעצמות הענף. לנקח לנו הרבה זמן וכסף ליצור מודעות בציבור ואצל הגורמים האחרים, על הפרות החוק שנעשות כאן. המשטרה לא מתייחסת לעניין ברצינות. אמרו לנו, תתמודדו עם העניין הזה לבד. המשטרה מפנה אותנו למשרד התקשורת, זה מפנה אותנו למשרד המשפטים, זה מפנה אותנו למשטרה ואין מי שבא לעזור לנו. בתחילה היינו פועלים לבד והפעלנו חקירות אינטנסיביות. לאט לאט הצלחנו לעלות על העבריינים, אבל השיטות משתכללות", אומר מנוסביץ'. כך למשל, יש היום ספריות וידאו ממתעות. כמו שמוכרים אבטיחים. עוברים ברחוב עם רכב ומחליפים קסטות. או ששולחים לבתים דיילות חינניות שסוגרות את החוזה. סטייל.

ענף הווידאו בישראל נמצא היום, לפי מרבית העוסקים החוקיים בו, במצב טוב. לא היסטרי כמו בתחילת שנות ה־80', אבל אף אחד לא מתלונן. חלק מדבר על עליה מתונה, אחרים מתנסחים בזהירות ומעדיפים להגדיר את המצב כיציב. לא יותר מכך.

קלטות הווידאו החלו להיכנס לשוק המקומי בסוף שנות ה־70', תחילת ה־80', חכן החורג של הקולנוע. מרבית השוק פעל אז במסגרת פיראטית. איכות הסרטים היתה ירודה. עיצוב העטיפות גבל בחוסר טעם מזעזע. "אנשים קנו וידאו בצורה היסטרית והיו מוכנים לשכור קסטות. אנשים שמעו וידאו ורצו לקנות, שגם להם יהיה", אומר שמואל סחר מ"הדראצי". "היתה פריחה מדומה של ספריות שחשבו לעשות כסף קל ומהיר. הן קנו עוד ועוד קסטות ובמשך של דבר לא עמדו בגודש ההוצאות ועלות הסרטים כי התחרות היתה גדולה".

"בשנת '81 היו בארץ 300 אלף מכשירי וידאו" מציין מנוסביץ'. "זו פרופורציה שאין דוגמתה בשום מקום בעולם. זה בהרבה יותר ממה שיש בגרמניה, צרפת או אנגליה ביחס לכמות התושבים. נוצר ביקוש אדיר לסרטים. זה מצב שכמובן הזמין פיראטיות. העיקר לספק אוכל לחיות הטרף. סוג הסרטים הרשמיים היה אז ברמה מאד נמוכה. בעיקר היו בשוק סרטי קראטה ואלימות, סרטי בורקס וכמובן, סרטים כחולים. לפי הערכתי, כל הסרטים הטובים היו בתחילת שנות ה־80' פיראטיים. חברות הסרטים הגדולות בעולם ראו שהולכת להתרחש כאן קאטסטרופה. הן לא הרוויחו גרוש בגלל הפיראטיות. לאט לאט הן החלו להיכנס לשוק הישראלי, כיוון שראו שיש כאן פוטנציאל אדיר", אומר מנוסביץ'.

לישראלי הממוצע, שמיהר לספריות קלטות הווידאו, התברר שעברו עליו, לא רק באיכות. ספריות של קלטות וידאו נסגרו בתדירות מרהימה, בעליהן נעלמו כלא היו, והצרכן נשאר ללא כסף. חנות ממוצעת, שהיו לה מנויים קבועים, קנתה עוד ועוד סרטים, אבל לא הגדילה את מספר המנויים ומיהרה ליפול. בתחילת שנות ה־80' היו בארץ למעלה מ־500 ספריות וידאו. ימי אירוח העליזים, וידאו לכל תושב.

היום מגדירים העוסקים בענף את המספר הזה כבלתי־ייאמן. ההיצע היה למעלה מכפול מהצרכים הטבעיים של השוק. היום השוק כבר יותר יציב. יש כ־250 ספריות, 120 מהן מרוויחות היטב.

הנפילה הגדולה, בסוף '84, גרמה לרבים שימאסו ויחששו מספריות הווידאו. "האוכלוסיה הטובה ברחה

(המשך בעמוד הבא)

ספריית וידאו: יש כאלה שמרוויחים בקושי וגם מפסידים שלא יכולים לסגור את החנות".

(המשך מהעמוד הקודם)

מהענף", אומר דרור לירן, מנכ"ל "ערוץ 1". "אנשים ניכוו והפסידו כספים ולא רצו יותר עסקים. להערכתנו, יש היום 350 אלף בעלי מכשירי וידאו בארץ. רק 100 אלף מהם מנויים בספריות. איפה כל השאר? זו השאלה הגדולה", אומר לירן.

בשנים האחרונות פועלות בארץ חמש חברות הפצה גדולות ("הר ארצי", "אימפריה של קולנוע", "ערוץ 1", "יונייטד קינג", ו"פורום פילם", שעוסקת בסרטי וולט דיסני), שמייצגות חברות סרטים אמריקניות גדולות. יש עוד כמה חברות הפצה קטנות כמו "אמבסי" ו"חמישה כוכבים" שמתחלקות בשאריות.

עיצוב העטיפות הפך למהודר, כמו בחו"ל. איכות הסרטים עלתה ללא היכר ובענף נשארו מקצוענים, שהבינו שאי אפשר לעשות רווחים קלים ומהירים.

המלחמה בין חברות ההפצה מתנהלת היום בשני מישורים – בעל הספריה וכיסו של הצרכן. בכל חודש יוצאים לשוק כ־40 סרטים חדשים. בעל חנות ממוצעת צריך לעשות סלקציה קפדנית כדי להמר ולקנות את הסרטים הטובים והפופולאריים ביותר. הוא לא יכול להרשות לעצמו לרכוש את כל הסרטים, ועוד בכמה עותקים כל סרט. המפיצים נלחמים על כיסו של בעל החנות ומנסים ללחוץ עליו שיעדיף את הסרטים שהם מפיצים. "לצרכן" אומרים אנשי חברות ההפצה, "יש בעיה טובה. ההיצע ענק. יש לו מבחר אדיר של 3000 קסטות בספריה. דבר שאין רוגמתו, באופן יחסי, בעולם".

ל"אימפריה של קולנוע" יש יתרון אחד גדול על שאר חברות ההפצה. בארץ מפוזרות כ־90 ספריות של החברה. לשאר חברות ההפצה אין ספריות בלעדיות. נקודות השיווק של "אימפריה" מצויות ברשתות השיווק הגדולות. סופרמרקטים, קו־אופ, כל בו שלום ועוד. "היחוד שלנו", אומר רוני וקסמן, מנכ"ל "אימפריה של קולנוע", "במהפיכה של השיווק. הנסיון הראה שאנשים צריכים את הספריה ליד ביתם. הצריכה של סרטים בנויה על בסיס שכונתי. לא צריך לחפש מקום חניה ואפילו הילדים יכולים לרדת ולשכור קסטה. המטרה היתה שיקנו קסטות וידאו כמו שקונים לחם וחלב. מה שנאמר, לחם ושעשועים", מרגיש וקסמן.

[redacted]

"שוק הווידאו מגלגל 22 מיליון שקל בשנה. לא הרבה ביחס לבידור. אבל הפיראטים והכבלים אוכלים את הכל. הם מגלגלים 180 מיליון שקל".

שאר החברות לא ממהרות למכור את הקלטות שלהן לספריות של "אימפריה". וקסמן אומר שחברות ההפצה האחרות מעוניינות למכור, אבל "אימפריה" היא זו שלא מעוניינת לקנות. שמואל סחר מ"הר־ארצי" טוען ש"אימפריה" לא מקדמת את הסרטים האחרים. "אנחנו לא רוצים לתת להם סחורה, כי הם לא ישתדלו למכור או להשכיר אותה כמו שהם משתדלים לסרטים של 'אימפריה'. הבייבי שלנו יוזנח שם. בספריה של 'אימפריה', אין את כל הסרטים הטובים. הצרכן רואה את הסרטים של 'אימפריה' בלבד. התארגנו, שאר חברות ההפצה, כדי להראות לצרכן ולהדגיש שיש עוד הרבה סרטים טובים, שהוא לא יכול לשאול או לקנות ב'אימפריה', בגלל שסרטים שלנו לא נמצאים בחנות השיווק. גם אנחנו מנהלים מו"מ על נקודות שיווק במקומות כאלו", אומר סחר.

גם בעלי החנויות הפרטיות נבהלו מהגידול במספר הספריות של "אימפריה של קולנוע". לפני כשנה היתה ישיבה של נציגי הספריות הפרטיות עם רוני וקסמן, ושם הוחלט שהספריות הפרטיות יקבלו סרטים שבועיים לפני הספריות של "אימפריה". רוני וקסמן מכחיש קיום הסכם כזה. בעלי הספריות הפרטיות ניסו במקביל להקים מעין ארגון גג, שייצג אותם, אבל בסופו של דבר נפל הרעיון בגלל סכסוכים פנימיים.

הפרסום בתקופה האחרונה לקלטות הווידאו הופך מאסיבי ואגרסיבי. לא לציטוט יאמרו לך שהיחסים בין חברות ההפצה רחוקים מלהיות הרמוניים. רומזים על סכסוכים והשמצות. מדברים במונחים צבאיים. אסטרטגיה, מלחמה, כוחות חדשים. המלחמה האמיתית מתרחשת למעשה בתחום הפרסום. כך למשל יצאה חברת "אימפריה של קולנוע" בתחילת ספטמבר במבצע המשך, שנקרא "ג'מבו 2", וכלל גם פרסים. שעון, מיקרו־גל ועוד מכשירים אלקטרונים. מנגד, מיהרו שאר חברות ההפצה להתאחד ויצאו בפרסום משותף, שפירט את ההיצע הגדול שלהם. חברת "הר־ארצי" יצאה במסע פרסום שנקרא "גשם של קולנוע". שילוב של סרטי פעולה, סרטים קלאסיים ואפילו סרט מוסיקלי של פרינס.

הסיבות להצלחת שוק הווידאו לפי העוסקים בו: האזרח הקטן מעדיף להישאר בבית, לשבת בכורסא שלו, לבחור את הסרט, את השעה. העוסקים בענף מדברים הרבה על המומנט הפסיכולוגי. אדם רוצה להרגיש מלך. לא צריך לחפש חניה או להזמין בייביסיטר. גם הטלוויזיה הישראלית עוזרת, בדרכה, לשגשוג הווידאו. כולם, ללא יוצא מהכלל, מודים שהרדידות והחיוורון בתוכניות הטלוויזיה מקפיצות את הווידאו מעלה. מעבר לכך, צריך לזכור שבמקומות מסויימים בארץ, הווידאו מספק את תרבות הפנאי היחידה.

כל סרט שיוצא לקולנוע מגיע כעבור חמישה חודשים בממוצע לספריות הווידאו. על קלטת הווידאו אין צנזורה. כך למשל, יש סרטים בהם נחתכו כמה סצינות בקולנוע, ובווידאו ניתן לראותם באורך מלא, כפי שהוקרנו בחו"ל. הדוגמה האחרונה מצויה בסרט "בטי בלו". בקלטת הווידאו ישנה סצינת משגל בת חמש דקות שנעלמה ממסך הקולנוע.

החודשים היבשים של קלטות הווידאו הם בדרך כלל ביולי־אוגוסט, כשכל עם ישראל מבלה בתפוצות. התקופה הטובה מגיעה עם הגשם הראשון. החורף נועל את הישראלי הממוצע לכורסא עם תה חם, רגליים על השולחן עמוס הפיצוחים וקלטת הווידאו מול העיניים. גם ביום השואה וביום הזכרון לחללי צה"ל, יש דרישה מוגברת לקסטות. סנטימנטים כנראה, הם כבר לא הצד החזק של העם הזה.

היום, אומרים בעלי הספריות, הקהל כבר ניחן בטעם איכותי יותר מאשר בתחילת הדרך. שוכרים סרטים קלאסיים, סרטי איכות. כמובן ש"רמבו", "נינג'ה" ושאר מיני אלימות עדיין הולכים טוב, אבל בכמות הרבה פחות היסטרית. גם לסרטים כחולים יש ביקוש לא קטן. בבתי הספר כבר לא מתרגשים כשנערים נתפסים בבית עם סרט כחול. פסיכולוגים וסקסולוגים טוענים שהנזק לעיתים אינו בר תיקון, אבל זו כבר אופרה אחרת. במיוחד פורח השוק הכחול מעבר לקו הירוק. "היום כבר אי אפשר להתעלם מהתפתחות הווידאו בשטחים", אומר רוני וקסמן. "יש אפילו תעשיה של הברחת קלטות וידאו מישראל לירדן ולשאר מדינות ערב, שם אי אפשר כמובן להשיג סרטים כחולים באופן רשמי".

וקסמן מרגיש ש"אימפריה" משלמת כשלושה מיליון דולר לזכויות מחברות הקולנוע בארה"ב. שמואל סחר אומר ש"הר־ארצי" מקדישה כ־6000 דולר בחודש לפרסום. "השוק עצמו מגלגל 22 מיליון שקל בשנה. ביחס לשווקים אחרים בבידור זה לא נחשב להרבה. הפיראטים והכבלים אוכלים את הכל. הם מגלגלים 180 מיליון שקל. שאנשים יחשבו איך השוק היה נראה ללא אותם פושעים", אומר סחר.

שמואל סחר מ"הר־ארצי" אומר שעתיד הווידאו טמון לא בהחלפת קלטות, כי אם במכירתן. "כל עוד יעסקו כאן רק בהשכרה זה ישאיר את הענף על מקומו. הרווחים לא יהיו משמעותיים", אומר סחר. "הר־ארצי" ניסתה לפני כמה חודשים לצאת במבצע מכירות של קסטות וידאו. עד היום נמכרו במבצע 4500 קלטות, במחיר של 39 שקל. סחר מרגיש שבתור צעד פתיחה זה בהחלט מעודד. "חשוב שהווידאו יגיע למעמד של ספר או תקליט. כמו שקוראים ספר ולא מחליפים כמו ששומעים תקליט ומשאירים בבית אני מקווה שנגיע למצב דומה עם קלטת הווידאו", אומר סחר.

רוני וקסמן לא נשמע נלהב לגבי העתיד. "כבר עכשיו יש ספריות לא מעטות שמרוויחות בקושי ואפילו כמה שמפסידות אבל לא יכולות לסגור את החנות כיוון שיש להן הרבה סרטים ואין מה לעשות איתם. לנו יש ספריות בקרית שמונה או ביבנה שמסובסרות. נראה לי שהשוק די עומד במקום".

[redacted]

"חשוב שהווידאו יגיע למעמד של ספר או תקליט. כמו שלא מחליפים ספר ומשאירים תקליט בבית, אני מקווה שנגיע למצב דומה עם קלטת הווידאו".

החשש הגדול נובע מכניסתו הצפויה של הערוץ השני ותחנות כבלים חוקיות. כולם מודים שלפחות בכום הראשוני הווידאו ייפגע. אחר כך, הם מקווים, המצב יתייצב. הם מביאים כדוגמא את ענף הקולנוע שנפגע בראשית ימי הווידאו, אבל עם השנים נוצר סטאטוס־קוו יציב. דרור לירן נשמע הרבה יותר אופטימי מוקסמן. "עובדה ש'ערוץ 1' נכנסה עמוק לענף. עכשיו רכשנו את זכויות ההפצה של 'סי.איי.סי.' אנחנו מאמינים בווידאו בארץ."

לפני כשנתיים נסגרה בתל־אביב אחת הספריות הגדולות שפעלו בארץ. מספר המנויים בה הגיע לכמה אלפים. לבסוף, כשעלו אנשי החוק, במקרה, על הספריה, ביצבצו מתוך רשימות המנויים שמות כמו ח"כ יוסי שריד, ח"כ עזר ויצמן, שופטי בית המשפט העליון ואמנים רבים. היום ספריות הווידאו הבלתי חוקיות נוגסות רק מעט מהרווחים. הכריש הגדול הוא הכבל. נשארה רק התקווה שעכשיו, כשמתכננים להפוך את נושא הכבלים ללגיטימי, הווידאו סוף סוף יצא מחיבוק הדב שכמעט וחנק אותו.

"המדינה לא שמה לב לכך שמי ששולט בתעשיית הכבלים הבלתי חוקיים, אלו משפחות של עבריינים, ששולטים בכח בענף. כל מי שמנסה להתקרב אליהם נפגע. לא רק ענף הווידאו נפגע. הם לא משלמים מע"מ, לא מס הכנסה ואת הרווחים האלו הם מגלגלים לסחר בסמים ופשעים אחרים. והאבסורד הכי גדול שעכשיו יש להם חברת פרסום משלהם שמפרסמת בכבלים. רק מזה הם עושים הון תועפות", אומר מנסוביץ' ומזהיר, "לפני זמן קצר נכתב שאותם מפירי חוק יוכלו להתמודד על הזיכיון להפעלת תחנות כבלים חוקיות. נותנים לאותם פושעים לגיטימציה. אם חס וחלילה אחד מהם יזכה בזכיון, אני מודיע כאן, קבל עם ועדה, שאנחנו לא ניתן להם שום סרט. אנחנו לא מוכנים שיירקו לנו בפנים". ■

אוכל סיני באידוי

אחת משיטות הבישול הסיני מתבססת על תהליך אידוי. לצורך זה קיימים במטבח הסיני מספר כלים ומיתקנים. ה"דים־סם" – כלי קיבול עגול עשוי במבוק – היא אחת השיטות לבישול באידוי. סירי הבמבוק, שתחתיתם פתוחה, מתלבשים זה על גבי זה, בכל אחד מהם המזון הנא. הזרמת קיטור מלמטה, העובר מקומה לקומה, מבצע את תהליך הבישול, האיטי יחסית. בדרך זו באים המאכלים במגע עם אדי־מים בלבד. טעמם המקורי של מרכיבי האוכל נשמר והתוצאה הסופית מעודנת ביותר.

הכנת מאכלי הדים־סם דורשת מיומנות רבה וכן השקעה גדולה־יחסית של זמן. בארץ אין יותר משתי מסעדות סיניות שבהן תוכל לקבל מאכלים אלה. אחת מהן היא ה"טייסט־אוף־סצ'ואן" בתל־אביב (רחוב מרמורק 6, לשעבר קפה "סקאלה"). משמונה הטבחים, בני הונג־קונג, המשרתים את מטבחה של מסעדה זו, שנים הם מומחים ל"דים־סם" ובתחום זה עיסוקם גם כאן.

מאחר ולשולחננו הסבה קבוצה גדולה של סועדים הזמנו את מרבית מנות ה"דים־סם" המופיעות בתפריט. כצפוי, הן הגיעו ב"סירי" הבמבוק המסורתיים. גילינו שם: המפלינג של פילונים ודמפלינג של ירקות; אצ'דינגס של דבר־אחר, שטעמם במשלה הזכיר יותר בשר כבש מעודן מאשר את טעמו הנוטה למתוק של האצ'דינגס השיגרתי; בצקייה מקמח צח המוכנת פרורי בשר בקר מיובש; משולשי בצק (טריאנגל) ממולאים בבשר, שלאחר תהליך הבישול־באידוי הכניס אותם קצרות כדי להעניק להם את הפריכות הנדרשת; "לחם סיני" (ענקיו־פסס) בנוסח קנטונזי. אל הפסקת מנות ראשונות זו נילוו שלושה סוגי רטבים: האחד על בסיס של חומץ סיני, השני על בסיס של חומץ סיני חריף, כגון חוס־אדמס, שמרכיביו לא הודיעו לנו וחריפותו מופלגת. מרבית המנות הנזכרות היו, כצפוי, מעודנות בטעמן ולמרבית יושבי השולחן היו בבחינת חידוש מסקרן ומלהיב.

כמנות עיקריות קיבל שולחננו "סטייק סיני", עוף בשקדים, "סוויט־אנד־סאואר" ורג עשוי בשום. ה"סטייק" היה פרוסות דקות־יחסית של בקר שהושרו ורוככו במרינדה והוגשו לשולחן לאחר טיגון קל, בחברת רוטב שאת מרכיביו לא זיהינו. פחות מעניין אך טעים מאוד, היה העוף בשקדים וכנ"ל הדג העשוי - בשום. ה"סוויט־אנד־סאואר" היה מבשר עוף. המלצר הסביר לנו כי הוא עשוי בנוסח הונג־קונג ועל כן הוא נעדר מעטה בצקי. חלק מיושבי השולחן תמכו בנוסח הזה, אחרים טענו כי הם מעריפים את הנוסח השגור יותר, עם הרוטב השקוף־אדום, שמתיקותו ללא פשרות וללא עידון. למותר לציין כי למנות אלה נילוותה קערה גדולה, גדושה באורז, שהיה עשוי כהלכה. קינחנו ב"כדורי שלג של קוקוס", כדורי אגוזים מסוכרים עטופים בפרורי קוקוס.

המחירים: מנת "דים־סם" בין 5 ל־8 שקל. מנה עיקרית – 18 שקל. מנת אורז – 3.5 שקל. מנת קינוח – 3.6 שקל. מי שזוכר את גילגולו הקודם של המקום, קפה "סקאלה", לא יכיר אותו. המקום עבר שיפוץ יסודי, הריהוט הבלתי־נוח סולק ובמקומו הובאו שולחנות וכסאות מסיביים, המעניקים לסועד תחושה טובה וישיבה נוחה. המסעדה אינה סוגרת את דלתותיה לפני השעה שתיים אחרי חצות ולפיכך משמשת אבן־שואבת למאחרים בנשף.

שולחן עמוס כל טוב ומטעמי "דים־סם" סיניים. (צילם: שמואל רחמני)

מזנון שבת

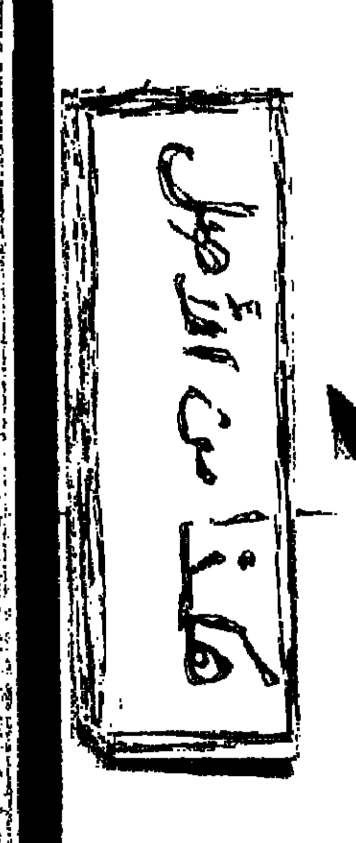
עיסקה ב־40 שקל לסועד, כולל ארוחה מלאה בסגנון המזנון החופשי, כולל מסים, כולל אווירה של מסעדת יוקרה, כולל נוף חומות ירושלים והר־ציון.

המועד: כל שבת קודש. המקום: מסעדת "משכנות־שאננים" בימין־משה. הנה כי כן, מרי שבת בצהריים, פורשת המסעדה הזו, הנחשבת לאחת היקרות והמקצועניות בעיר־הקודש, מזנון חופשי במחיר קבוע. המקום מהודר, משתדל להרעיף אווירה אריסטוקרטית. הכל מתנהל בהתאם לפרוטוקול גם כשהמדובר במזנון חופשי. תצוגת הדלפקים אסטטית. דלפקים מיוחדים למנות ראשונות, לבשרים קרים, למנות חמות ולקינוח.

בדלפק המנות הראשונות מצאנו: פרוסות חציל העוטפות לבבות דקל, יוצקים על זה רוטב על בסיס של טחינה; סלט פטריות במיונית וקירש; סלט וולדורף; סלט מזרחי; סלט ירקות עם טחינה; סלט גזר חמצמץ; תבשיל־סלט מעגבניות ופלפלים. בסופו של הדלפק הזה נח בשלמותו פורל־אווס (פורל־סלמון), מבושל, קלוף, ענק במידותיו.

בדלפק הבא נחו פרוסות בשר: חזה אווז מעושן עם מלון; כתף בקר; אווז בפלפל שחור; עגל צלוי. הדלפק שאחריו אצר את מנותיו בתוך מיכלים מתחממים ובהם: לבבות ארטישוק ממולאים במוח; תאנים ממולאים ב"שקדי עגל"; אצבעות עוף ברוטב כנרקסין; רג זאב־ים ברוטב זיתים; סטרוגנוף; אורז עם זעפרן ופיסות בשר בקר; אגסים ממולאים אגוזים, שרויים ברוטב כנרקסין ויין אדום.

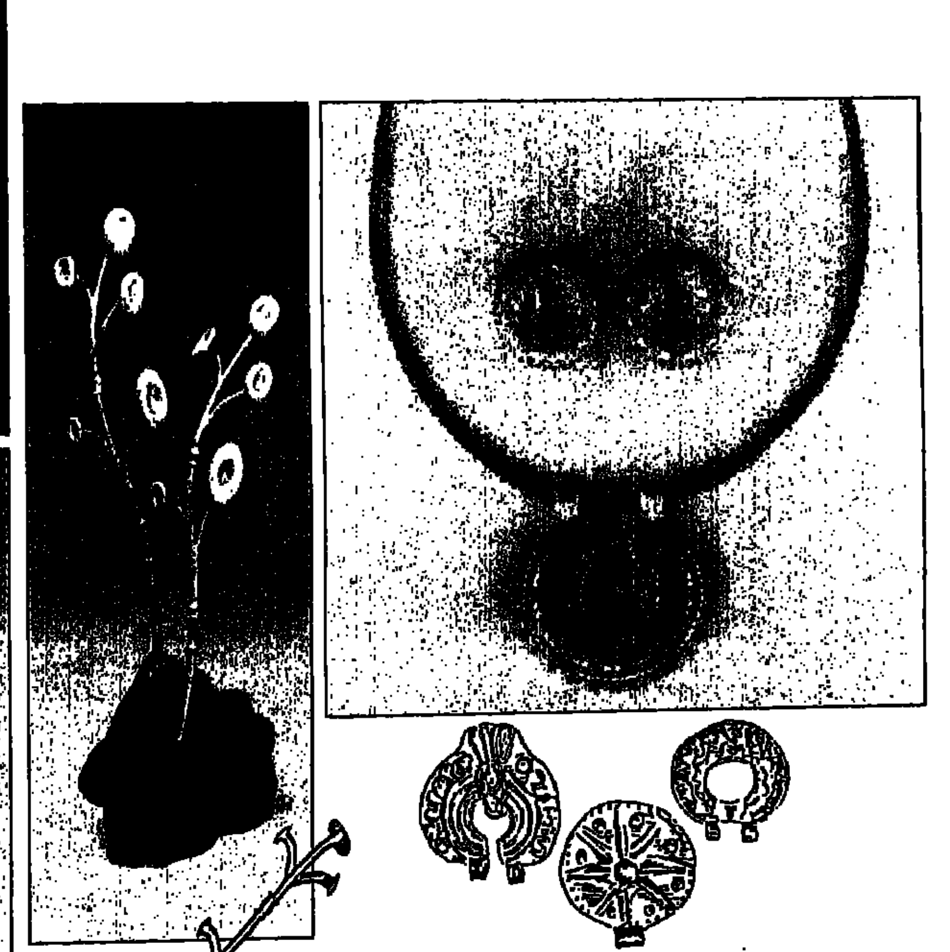
בדלפק מנות הקינוח מצאנו שבעה מיני עוגות, כולן מעשה ידיו של הקונדיטור של הבית: מוס שוקולד בקמפרי; מוס מנגו עם גארדמרינייר. קחו בחשבון שלמנות הקינוח מגיעים בסופה של הארוחה הנוסרת. כדאי להשאיר מקום. העוגות וכל היתר – חגיגה מסעירה ללקקנים. ואין הצהרה זו באה לקפח, חס ושלום, את כבודן ומעמדן של כל המנות הקודמות. כמעט כולן ראויות לשאת בגאון את התווית: אלף־אלף.

חדשות בעתיקות

אילאס ללאוניס, אמן תכשיטים יווני. גלריות יוקרה בבירות העולם. מקשט את המלכה נור, ג'קי קנדי־אונסיס, וברברה סטרייסנד. סגנון הארכיאולוגיה באופנה המודרנית. סדרה חדשה שלו – "אוצרות ארץ הקודש", על תקופת התנ"ך וביתישני – בתערוכה שנפתחה אמש במוזיאון ישראל.

טבעת ועגילים, צמידים ותליונים, פמוטים, כדים ועד חפצי נוי, בהשראת התקופה הכנענית עד ימי בית שני. "אם יעתיקו אותי זו תהיה עבורי מחמאה גדולה".

אילאס ללאוניס הוא אמן תכשיטים יווני מפורסם השואב את השראתו מכלים עתיקים אותם הוא פוגש במוזיאונים לארכיאולוגיה. היה זה הרעיון של טדי קולק להזמינו למוזיאון ישראל כדי ליצור סדרת דגמים מתולדות הארץ, תכשיטים וכלים אילה התקופה הכנענית ועד ימי הבית השני. ללאוניס בא, התרשם, עיצב, ואת התוצאה אפשר לראות ממוצאי שמחת תורה כשנפתח המוזיאון בירושלים בתערוכת "אוצרות ארץ הקודש". אמנות שימושית. אפשר לקנות ולענוד, לא לראותה בלבד.

בסדנא שלו באתונה, לרגלי האקרופוליס, הוא מראה לי בהתלהבות נעורים (למרות שהוא כבר בן 65) את היצירות שעשה בהשראת המורשת הישראלית. והוא מסבירו "לא העתקתי בדיוק את הדגמים מתוך יחס של כבוד, אלא לקחתי פרט קטן וממנו יצרתי יצירה חדישה". הוא הכין לתערוכה 100 תכשיטים (טבעות, צמידים, תליונים ענקים ועגילים) ו־40 חפצי נוי (פמוטים, מאפרות, כדים צלחות) החפצים והתכשיטים עשויים מזהב, כסף ברונזה וקריסטל לבן.

ללאוניס, אדם מרשים גבוהה עם הרבה הומור וחכמה, הוא לא רק אמן אלא גם פילוסוף וחבר באקדמיה הצרפתית לאמנויות. האיש נולד באי ולפי, דור שלישי למשפחת צורפים, וגדל באתונה. הסדנא שלו נמצאת ליד בית הדריו. הוא היה הראשון שיצר את אמנת התכשיטים היוונים הנודעים המבוססים על הארכיאולוגיה היוונית. כיום זהו אחד ממוצרי היצוא המפורסמים של יוון ומתפרנסים ממנו מאות תכשיטאים.

הוא עצמו הפך עשיר מופלג מאמנותו, אף על פי שמחיר תכשיטיו זול מתוצרת "קרטייה", "טיפני'ס" או "בולגרי". ללאוניס הוא הבעלים של שרשרת חנויות ביוון (24 במספר), ועוד שבע בחו"ל – בניו־יורק, לונדון, פריז, רומא, ג'נבה, ציריך והונג־קונג. אלה לא סתם חנויות. הוא קורא להן "גלריות".

יצירותיו הפכו לסימני היכר לנשים בעלות טעם אישי ומקורי. כאשר איל הספנות היווני אריסטוטל אונסיס התחתן עם ג'קי קנדי הוא כיסה אותה מכף רגל ועד ראש – כמובן בתכשיטים המסריוטים של בן ארצו ללאוניס. מאותו יום כל אשת חברה אמריקאית מרגישה "חובה" לרכוש מתכשיטיו. בין המפורסמות העונדות היום את יצירותיו נכיר את המלכות נור מירדן, פרח דיבה, וסופי מספרד; ואת מדאם ז'יסקר דסטין, אליזבט טיילור, ברברה סטרייסנד וברברה ווטרס.

ללאוניס אומר: "התכשיט אינו ליד מלנר אלא הוא מעביר מסר. יש לו נשמה. המישש אחרי היופי טמון במקורות הקיום האנושי וכאשר אני בוחן ממצאים ארכיאולוגים במוזיאונים אני מרגיש רוח לתרגם אותם ליצירות המשמשות את הדור הזה".

המסר הזה נשקף מטבעת ועגילים שעל פי ממצאים מתקופת בית שני שנתגלו במערות באשדוד ברמות ראש פינה. הוא קרא למערכת "אילת השדה", משום שהיא בהשראת שיר השירים. יש טבעות ואסוציאציות על המגן דוד, וכדים מכסף שנעשו בהשראת יתד מתקופת הכנענים. בתו של האמן, דימטריה, שממשיכה את יצירות אבא, אומרת שהיא אוהבת במיוחד את הענק והעגילים שיוצר בהשראת ראשי חיצים מהתקופה הנאוליטית.

הוא אומר: "מטרת התערוכה בירושלים היא ליצור קשר בין העבר ההיסטורי המזהיר של העם היהודי וההווה. גם לשפר את היחסים בין עם ישראל לעם היווני. להקים גשר. זוהי חזרה לשורשים ואני מקווה שאמנים ישראלים ישאבו השראה מהמוצגים ויתפשו ליצור תכשיטים וכלים מהמורשה העתיקה. הרי יש לכם אוצרות נהדרים במוזיאונים. אל תחקו את הצופתים והאיטלקים. ישראל העתיקה היתה צומת באגן הים התיכון, מיפגש של תרבויות, האמנים הקדומים שלכם יצרו דברים נהדרים. חזרו למקורותיכם".

כנראה שללאוניס לא קלט הרבה מעבר לתצוגות המוזיאון בעת ביקורו בארץ. מי שמסייר בחנויות תכשיטים ישראליות, בעיקר בשווקי העיר העתיקה בירושלים, לא ימהר להציג עצמו כמי שהמציא תורה ועוד להטיף לעמיתיו בארץ לחקות את דרכו. אפילו שלא אכפת לו אם יעתיקו את יצירותיו. "במידה ויעתיקו אותי זו תהיה עבורי מחמאה גדולה".

שרי רובר

יך ימינו

המשך מעמוד 13

תניינים בלשכה משעות הבוקר המוקדמות ועד לשעות הלילה המאוחרות. כל יום עשרות החלטות, בלי לוותר על כל אותם 'דברים קטנים' כמו אם ללכת לסעודה של זה או להבדיל ללוויה של זה, ואם להשתתף בחגיגת יובל של איזה מקום, או בפתיחה של אגף בבית חולים. והיו פניות של אזרחים. לפעמים נגיע אלי מסוננות. רוב הפניות היו מסוננות על ידי. יש ראשי ממשלות שאינם מטפלים בפניות כאלה. אצל בגין היה ידוע כמי שמקבל כל פניה ועומד על כך שכל אחד ייענה. לא להשיב – הוא היה אומר – המא להשאיר באוויר יד שמושטת אליך".

אריה נאור מאשר שלשכת ראש־הממשלה לא שינתה את חייו של יחיאל קדישאי: "הוא נשאר אדם שקט, לא הרים את אפו. אפילו לא שינה את הרגלי העבודה או הלבוש שלו".

שלמה נקרימון: "תמיד מילא את התפקיד על הצד הטוב ביותר בלי לבחוש. לא ישב בדיונים, לא ניסה להביע דעה. ומכל אנשי הלשכה היו לו יחסים 'שעות בגין'".

"אף פעם לא ביקש לעצמו דבר", אומרת יונה קלימוביצקי, "נהג להגיע לעבודה מתל־אביב באוטובוסים. רצה לשמש דוגמא. בסוף נשאר רק עם הדוגמא".

אחרי ביקורו ההיסטורי של סאדאת והסכם השלום עם מצרים, היתה מלחמת לבנון. קדישאי: "יום יבוא ואנשים שלא היו מעורבים במלחמת לבנון, יקומו ויגיעו למסקנות שאינן זהות למה שמקובל לקרוא היום בעתונות. ההתייחסות צריכה להעשות לפחות בפרספקטיבה של עשר שנים. משום שהאמת היא על פי השקפת העולם של המתבונן". יש לו דוגמא: "אני חונכתי על הסיסמא את תורת בר־כוכבא גם כנפול ביתר'. הנה בא היסטוריון הרכבי, אדם חשוב מאד, הרבה יותר ממני, ואומר שאם לא היה פורץ מרד בר־כוכבא, עם ישראל היה נשאר בארץ־ישראל. ומולו היסטוריון מכובד אחר, פרופ' קלאוזנר, שאומר שאילולא מרד בר־כוכבא עם ישראל לא היה בכלל קיים. כך גם יכול לקום אריק שרון, בזמן שאומרים לו שאין לו זכות דיבור משום שהוא אשם במותם של 650 חיילים, ולומר שהוא משוכנע שלולא נפלו החיילים האלה, היינו מאבדים פי עשר בתנופת ההסתערות של הסורים חצי־שנה לאחר מכן. ואיש לא יכול לומר לו שזה לא נכון".

אני שואלת אותו מה אמר בגין על דבריו של שרון באוניברסיטת תל־אביב.

"הוא לא אמר דבר וחצי דבר", אומר קדישאי. "ברצינות", הוא מוסיף וצוחק.

האם בגין ידע את כל מהלכי המלחמה כפי שטוען שרון?

"היו דברים שידע והיו דברים שידע לאחר מעשה", הוא אומר ולא מוסיף.

מאוחר יותר יעיר קדישאי שאריק שרון בעצם נולד לתוך מפא"י, שהוא נולד למימסד הזה והיה שייך למימסד הזה כל השנים. "יתכן שמבחינת השקפת עולמו היו לו סטיות, הרי העקביות שלו לא מצטיינת במיוחד. אבל צריך תמיד לקוות". קדישאי מסתייג ומחייך. "שרון טעה פעמיים", הוא מוסיף. "פעם אחת בהשתייכות שלו למפא"י, ופעם כשנכנס לתנועת החרות. וההשתייכות ל'חרות' הרי דורשת שני דברים: אופי והתנהגות שמתומצתים במלה 'הדר', ומחשבה פוליטית שאפשר לקרוא לה 'האסכולה הז'בוטינסקאית'".

כלומר?

"ואידך זיל גמור". כלומר, מכאן והלאה לא צריך פירושים.

אני נראית לו כמי שבכל זאת זקוקה לפירושים.

קדישאי מתרצה ואומר: "שמעתי שבזמן האחרון שרון קרא את כתבי ז'בוטינסקי. אבל את ז'בוטינסקי לא מספיק לקרוא. צריך גם ללמוד אותו הרבה".

בין שרון לבין אנשי לשכתו של בגין, מספר לי מישהו, היו יחסים קרירים. שרון לא דיבר חודשים ארוכים עם אף אחד בלשכה. "הוא היה בטוח שכולם רוצים לדפוק אותו", אומר האיש. כולם, זאת אומרת, קדישאי, דן פתיר, אפרים פורן, אליהו בן־אלישר, אריה נאור.

אני שואלת את נאור אם קדישאי מבטא את דעותיו של בגין, למשל בנושא שרון.

נאור: "האדם הכי־קרוב לבגין הוא בנו, בני בגין. ברור שבהתייחסויותיו של בני בגין לשרון, בני מבטא את דעותיו של אביו".

אחרי שעזר ויצמן איכזב, קדישאי כבר לא מוכן להתחייב מי בסופו של דבר יהיה היורש של בגין. "בגין תמיד התנגד להשיב כששאלו אותו מי יבוא אחריו. הוא אמר שאנחנו רפובליקנים. שחברי המרכז יחליטו. גם על שמואל תמיר ז"ל, כמו על עזר יכל"א, טענו פעם שיהיה היורש. אבל גם לו היו 'סיכות'. אפילו שהוא היה יותר רציני מוויצמן. בני בגין? בהחלט מוכשר וראוי לזה. הוא איש צעיר שיכול בהחלט למלא תפקידים חשובים ביותר אם יצבור מספיק תומכים".

ואיך מתיישבת הרחתו של אריה נאור מהתנועה – בגלל תמיכתו ברעיון הוועידה־בינלאומית – עם הרפובליקניות הזאת נוסח בגין?

קדישאי: "עלי לא מקובלת התביעה נגדו וגם לא פסק־הדין, משום שזה כל־כך לא חשוב מה שנאור אומר, שפשוט לא צריך לעשות מזה ענין. הבאתו לבית־הדין רק ניפחה את רעותיו ואת האגו שלו מעל ומעבר לערכם".

יחיאל קדישאי, טיפוס אופטימי. בטוח שיהיה טוב, מעבר לכל זה. בלתי אפשרי אחרת עם נוער כמו זה שיש לנו, שמתנדב ליחידות קרביות ולתפקידים מיוחדים. נוער שהוא הרבה יותר טוב ממה שהיה פעם. רק מה "חבל שהדעות השוליות הן שכובלטות היום, כי זה טיבה של התקשורת. אם היתה לנו טלוויזיה במלחמת העצמאות, מי יודע מה היה מצבנו אז? שמיניסטים כמו אלה ששלחו את המכתב היו לנו גם לפני ארבעים שנה".

דואג לשלום המדינה, לעתיד מזהיר לעם ישראל, לרווחתו של מנחם בגין. הכי פחות מעניין אותו זה יחיאל קדישאי. לא מחפש קריירה פוליטית ומעולם לא ניסה להיבנות מקירבתו לבגין. גם לא חשב מעולם לנצל את הקשרים הרבים עם שפע האישים רבי ההשפעה למטרות עסקים. אין לו תקדים בפוליטיקה הישראלית. "זה אולי מזלו הטוב של בגין שמצא לעצמו אדם כמו קדישאי, שאין לו שום אמביציות משלו", אומר אריה נאור ומזכיר אחד לאחד את ראשי הלשכות של ראשי הממשלות הקודמים: יצחק נבון (של דוד בן־גוריון ז"ל), עדי יפה ז"ל (של לוי אשכול ז"ל) שהפך חבר־כנסת, שמחה דיניץ (של גולדה מאיר ז"ל) או אלי מזרחי (של יצחק רבין) שפנה לעסקים פרטיים. קדישאי הוא היחיד שהתחיל עם בגין לפני שהיה ראש ממשלה ולא זנח אותו גם אחר־כך. "האמביציה שלו", אומר נאור, "זו הנאמנות לבגין".

סימה קדמון

גבר לא הולך לאיבוד

המשך מעמוד 19

זה, סיפרתי לו. כבר היה ערב. הוא אמר: 'השתגעת? קשה כבת, באמצע אימונים, בלב השטחים? בטח כל הגדוד מחפש עכשיו אחריך. רוץ לקצין העיר'. הלכתי לקצין העיר. שם נתנו לי לאכול ולשתות, וצילצלו ליחידה שלי. הפקידה, שכחה כנראה למסור את ההודעה, וכך חיפשו אחרי. כולם, כשאני חזרתי באוטובוס האחרון והלכתי לאוהל לישון".

הקצין ששפט את ירון היה אנושי. בכל מערכת שקט־שותקת תמצא לפעמים בן־אדם. הוא שפט את ירון רק לשבוע ריתוק מחנה.

מרים: "אלי אמר לי שהוא נקרע לגזרים באותה תקופה, אבל אכל את עצמו בשקט. הוא ידע שמצפים שהוא ישתחרר. עברנו כל כך הרבה, אז גם את החתונה של ערן, גם את העלמותו של ירון עברנו".

מרים בן יעקב יצאה אשה שונה מהפרשה. חזקה יותר, מפוכחת יותר. "אני מאד מאוכזבת ממשטרת ישראל", היא אומרת. "אלי נתן את נשמתו למשטרה. הוא היה כאן תקופה חמה, עם מחבלים ופושעים ובריונים. שורשות נקלו פה. לא ראינו אותו בבית כמעט. עכשיו בגין הרוס, היום צריך לבנות הכל מחדש, הרבה כסף על זה. את כל חסכונותינו הוצאנו, כדי שאחרי שש שנים יגידו לנו סליחה, הוא לא אשם. למה תפילו כך אחרי גבי על מי מנו משפטה על קבוצת עבריינים"?

השנים שלה אינו שוקט. "זו רעידת אדמה", הוא אומר. איך נוצרה סיטואציה כזו בכלל? הרי נעשה פה בשמי עוול. הרמתי צעקות לשווא, קרה אף בסתר לבי לא האמנתי שעושים כך סתם לבן ארם. רק עתה, כשהזיכוי מוחלט, אני יוצא למאבק. אנשי המשטרה שיקרו בבית המשפט, העלימו מסמכים, ברו ראיות, והכל כדי לרצות את המפכ"ל ראו ולהביא לו ראיות נגד קציני מחוז הצפון. לא ארפה מן המאבק הזה", הוא מבטיח למרים בן יעקב ולכל מי שמוכן רק להאזין, כולל חברי ועדת הפנים של הכנסת, שבפניה כבר הופיע ויצר סערת רוחות. "התגלתה פה פירצה שאין עליה פיקוח".

היום שב הצבע ללחייו של אלי בן יעקב, אך אין הוא כבר אותו אדם. לעולם לא יהיה. הוא חולה בסוכרת, ועדיין חי על ואליום. מעשן כמו קטר. עצבני מאד. חסר מנוחה. "אלי השתנה", אומרת מרים בהשלמה. "אדם פעיל שלפתע יושב שש שנים כאפס מעשה, אינו אותו אדם. הוא מאד חסר סבלנות".

היום יש להם בית ריק, וזיכוי ביד. בעתונים אוהבים לכתוב אחרי פרשה כזו כי "הטלפון אינו פוסק מלצלצל". לא בבית בן יעקב. הם ביקשו במפורש כי כל אלה שהפסיקו לצלצל אליהם בזמן הפרשה, לא יצלצלו גם עתה. רבים נשמעו. אחרים לא, ומרים היתה נדהמת שוב ושוב לשמוע את אלי משיב למברכיו: "אני מעדיף שלא תתקשר יותר". הם אותם מתי מעט שלא נטשו אותם בתקופה הנוראה ההיא, ממשיכים לבוא ולצלצל ולהתקבל בפנים אוהבות. "חבל שצריכה לפרוץ פרשה כזו כדי לגלות את ידידי האמיתיים", אומרת מרים בכאב. "כן" היא נזכרת, "עוד משהו יצא מזה. התחזק אמוננו במערכת המשפט, אבל מדוע היא עברה כל כך לאט, לבלי שוועתו?"

עדות שקר קטלנית

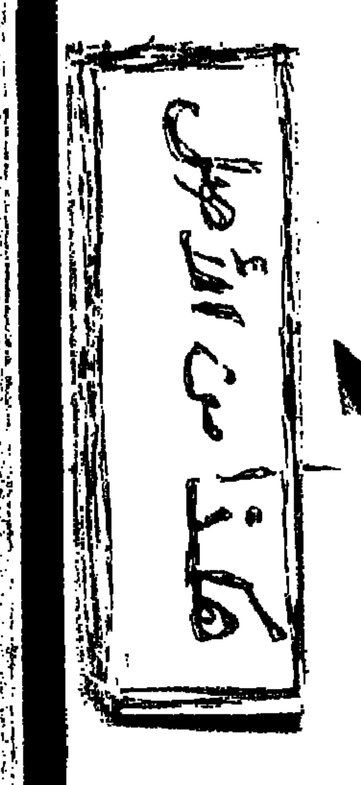
רב פקד שאול בן אהרון, ראש לשכת המודיעין במרחב הגליל, הוציא מסמך מודיעיני על דבריה של פלורה שושן, שעדותה קברה חיים משפחה שלמה. וכך אמרה לו: "מה דעתך על מה שעשיתי לבן יעקב? אתה יודע שבאו אלי קצינים שהכריחו אותי למסור נגדו כל מיני דברים? המלוכלך הזה לא נתן לאחים שלי מנוחה. כל הזמן התנכל להם, ובגללו אחי דוד השתגע. אני לא נשארתי חייבת, ושיתקתי לו אותה. הבאתי לו סיפור שיעשה שמיניות באוויר, ולא ייצא ממנו. מסרתי עדות בבית המשפט שתקבור אותו כמו שקבר את האחים שלי. אמנם המצפון שלי כואב על זה שהמצאתי לו סיפור ועשיתי לו בושות בבית המשפט, אבל אני נזכרת במה שהוא עשה לאחים שלי. ולא מצטערת".

בבית המשפט סיפרה פלורה שושן כי לפני שבע שנים ביקשה להביא מצרכי מזון לאחיה שהיו כלואים במשטרת טבריה. כשהיו לבד, במשרדו של בן יעקב, הוא רמז לה שהיא צריכה "לעזור לו" אם היא רוצה שהוא יעזור לאחיה. היא פירשה זאת כהזמנה לקיום יחסי מין, ועל פי עדותה השיבה: "אני לא מוכנה לתרום את גופי בשביל האחים שלי".

עד היום לא הועמדה פלורה שושן לדין על עדות שקר. לדעת בני משפחת בן יעקב היא חייבת להישפט על רצח של משפחה שלמה.

עמוס לבב

סוזאן

(המשך מעמוד 14)

סוזאן נולדה וגדלה במצרים עילית. אמה, ליליאן, היתה בתם של כורה־פחם וולשי, צ'ארלס פאלמר, ואשתו אנה, שחיו בפונטיפריד שבדרום־וולס. ליליאן הכירה רופא מצרי, ד"ר צאלח תאבת, שעבד באותה עירה. לאחר נישואיו שב לכפרו במצרית עילית, עם הרעיה ליליאן. עד היום יש לסוזאן מובארך קרובים בפונטיפריד ומקורניה מספרים שהם נוהגים לבקר אצלה לעיתים רחוקות.

"עוד כהיותי ילדה, עברנו ממצרים עילית לשכונת־הפאר שהיתה חדשה אז בקהיר, שכונת הליופוליס, למרתי בבית־הספר של השכונה. בגיל 17 היכרתי את הטייס חוסני, שהיה מדריך הטייס ועוד באותה שנה נישאתי לו. קודם היו לי חלומות הקשורים בטיס. רציתי להיות דיילת בחברת התעופה המצרית".

שנות נישואיה הראשונות היו קשות. לא קל להיות אשת טייס, שזינק במהירות לראש סולם הדרגות עד לתפקיד מפקד חיל האוויר של מצרים. בשנים הללו ילדה את שני בניה, ג'מאל ואלאה, בני 25 ו־23, בוגרי הפקולטה לכלכלה באוניברסיטת קהיר, המשרתים כקצינים מן השורה בצבא מצרים. "בעשר השנים הראשונות ישבתי בבית והתמסרתי לטיפול בבעל, שנשא על כתפיו משימות בטחוניות קשות ביותר בתולדותיה של המדינה, וכמובן גידלתי את שני הילדים. אבל כששני הבנים התחילו לעמוד על הרגליים, החלטתי ללמוד לתואר הראשון במדעי המדינה וסוציולוגיה באוניברסיטה האמריקנית של קהיר".

סוזאן, שקדה על לימודיה גם כאשר מונה בעלה, בשנת 1975, באורח מפתיע לסגנו של הנשיא סאדאת. מתוקף כהונה רמה זו עברו בני הזוג לחווילה צנועה, עטורת־עצים, בשכונת הילדות של בני־הזוג, הליופוליס, לא הרחק מכביש מרכזי סואן ביותר בקהיר. לאחר שסיימה בהצלחה את לימודי התואר הראשון, המשיכה את הלימודים לתואר שני, וזכתה בציון "מעולה" על עבודת מחקר, שנושאה "ילדים מקופחים באיזורי עוני". "באותה תקופה עיינתי בסטטיסטיקה של משרד החינוך המצרי, שדיברה על ילדים אלה, והזדעזעתי. במצרים יש כ־3,000 בתי־ספר הטעונים שיקום, 5,000 בתי־ספר בלא רשתות מים וחשמל ולמעלה מ־2,000 מוסדות חינוך ללא שירותי בריאות".

סוזאן גילתה כי הריבוי העצום במספר הילדים במצרים, כתוצאה מהילודה הלא־מתוכננת (כמיליון תינוקות נולדים בכל 10 חודשים), מחייב את המדינה להקים מאות בתי־ספר חדשים. "זוהי", היא ממהרת להוסיף, "לבד מהמאמצים שבעלי משקיע מיום שהתמנה לנשיא, לשכנע את המצרים להגביל את הילודה. הוא מתייחס לזה ברצינות רבה, והנושא נמצא בפיקוחו האישי. ועדה, שהוקמה בחסותו, מנסה להפסיק את גידול הילודה באמצעות תשדירי הסברה בטלוויזיה ובכל כלי התיקשורת.

"40 אחוזים מהאוכלוסיה שלנו הם בני 15 ומטה", היא אומרת, "ואני אמרתי לעצמי שזה מייאש, אבל ביקשתי לעשות מחקר באמצעות עבודה מעשית בשטח, בשכונות־עוני, ולהתעלם מהמספרים המורידים שבדו"חות הסטטיסטיים". היא יזמה, איפוא, בסיוע חברות וידידות המקורבות אליה, פרוייקט ניסיוני של טיפול בחמישה בתי־ספר בשכונות עוני עתיקות, ולדבריה, גילתה בהמשך כי לפניה ילדים, שבמעט סיוע, ניתן להעמידם ברשות עצמם. אחד מבתי־הספר הללו שוכן בשכונת בולאק, שבו לומ' ים בתנאים קשים ביותר 2000 תלמידים עם ר' בות. בעיות. הכיתות לא ענו על הצרכים, התפוצצו מ' רוב תלמידים.

"מצאתי שהילדים מלאי־מרץ, פורקים אותו בהפסקות במכות ובאלימות. אז צץ רעיון בראשי – מדוע לא נגייס את הילדים עצמם לשיקום בית־הספר, לקישוט הכיתות ולניקיונו של המוסד כולו. התקשרתי עם ההורים, שביניהם יש אנשי מקצוע רבים, שמיד התנדבו לבצע עבודות שונות. כך, בסיוע התלמידים, הפך בית הספר, תוך זמן קצר, למוסד חינוכי שכל השכונה גאה בו היום".

סוזאן מובארך (משמאל) בחברת המראיינת, ליילה עומאר: "במציאות היא יפה ורזה יותר מאשר בתמונות"

סוזאן מספרת: "במהלך עבודת המחקר שלי גיליתי בחמשת בתי־הספר שאימצתי, ילדים כשרוניים ביותר בציור, במוסיקה, במלאכות־יד שונות ובספורט, ואני טוענת כי אם לא הייתי נרתמת לעבודה זו, היו ילדים אלה נשארים אלמונים, אולי היו יוצאים לרחוב, לחוסר־מעש. כיום, אני משוכנעת שיש לנו אוצר אנושי עצום, שאפשר להפכו לכוח יוצר למען מצרים טובה יותר. אני מאמינה שכל מה שאתה משקיע בילדים, אתה מקבל חזרה בתוספת ריבית".

היא גם מאמינה שילדות מאושרת היא היסוד לכל חברה מתקדמת. אך זו משימה כמעט בלתי אפשרית להקיף את מאות מוסדות החינוך במדינה, המשוועים לידיים חמות כשלה. אולם היא גאה מאוד על שהצליחה לשלוח להקת תלמידים מבני־טיפוחיה לפסטיוואל הילדים הכלל־ערבי, שנערך לא מכבר ברבת־עמון, בחסות המלכה נור. היו אלה ילדים מחוננים, שגילו כשרונות בלתי־רגילים בזימרה, במחול ובנגינה. במקביל, יזמה פתיחת מרכזי תרבות במספר בתי־ספר או בסביבתם. "אינך יכולה לשער בנפשך עד כמה ילדים אוהבים ספרים. הם שומרים עליהם מכל משמר. חוץ מזה, יש לנו שם מופעי בובות, תיאטרון, פעילויות ספורט ומוסיקה".

שעשועים – אבל לא תמיד גם לחם. אומרת סוזאן: "חלומי הגדול הוא לראות את כל תלמידי בתי־הספר היסודיים באותן שכונות עוני, זוכים בארוחה חמה ומלאה בכל יום, או לפחות בכוס חלב".

כששואלים אותה מדוע האנשים במצרים מחייכים, גם בתנאים קשים ביותר, היא אומרת: "עברנו כל כך הרבה מלחמות, שכמעט כל משפחה איבדה בן. נשים לבשו שחורים שנים רבות. היום אנחנו רוצים לצחוק. העם שלנו מאמין באמונה. הם מאמינים ששום דבר לא יכול להחליש אותנו".

סוזאן מובארך מדברת על הרבה התחייבויות יומיומיות שלה. לדבריה, היא לא משתעממת גם כאשר הבעל עסוק עד מעל לראש בהתחייבויות פנימיות, בינלאומיות וכלל־ערביות. היא פעילה גם במוסדות צדקה, במיבצעי התרמה, בסיוע לנשים אנאלפאבתיות ללמוד קרוא וכתוב, ואם אפשר, להעניק להן מקצועות, כגון תפירה וריקמה. בשבועות האחרונים היא מבקשת להחדיר מקצוע חדש בקרב אותן נשים – אריגת שטיחים בבתיהן – מלאכה שהיתה מקובלת על המצרים הקדמונים, ויכולה להוות מקור־פרנסה נכבד לנשים עניות.

היא לא נוהגת לצאת עם בעלה, אלא רק לטקסים רשמיים לקבלת פני גדולי־עולם ונשותיהם. "הכהונה הרמה אינה מרשה לנו לצאת לכל מקום כאוות־נפשנו, אפילו לבקר אצל חברינו הרבים משכבר הימים, במיוחד מימי השירות של בעלי בחיל האוויר, אבל בימים פנויים, אנו מרשים לעצמנו להזמין את החברים לביתנו".

כמו כל הנשים המצריות, אוהבת גם רעיית הנשיא בגדים בצבעים עזים. היא אומרת שמעולם לא עשתה דיאטה, אף שגיזרתה נותרה חטובה. ההסבר לכך הוא, כמו שהיא אומרת, היותה טבחית גרועה, אך היא אוהבת לאכול סוגי מאכלים שונים, היא אינה מאמינה במגידי עתידות ובגלגול נשמות, אם כי, לעתים, היא מניחה לידידותיה לקרוא בספלי קפה, "אבל רק לשם שעשוע".

סוזן מובארך סבורה שהנשים האמריקניות הן קצת יותר מדי תוקפניות, אך על ננסי רייגן, רעיית הנשיא האמריקני, היא אומרת: "היא אחת הנשים החמות והמתוקות ביותר שפגשתי בימי חיי".

כשנבחר חוסני מובארך לתקופת כהונתו הראשונה כנשיא מצרים, סירב במשך תקופה ארוכה לנטוש את החווילה המשפחתית הפרטית בהליופוליס. סוזאן הציעה פשרה – לאפשר להם להתגורר בחווילה ולקבל את המכובדים בארמון קובה או בארמון אל־ערובה. אולם הכהונה הרמה חייבה את בני הזוג לעבור לארמון אל־ערובה. לעיתים, בשעות־הפנאי, שהן כל כך מעטות, נוסעים בני הזוג לתפוס שלווה בחווילה הקטנה והיפה. פינה פרטית שמורה בידי עשרות אנשי־בטחון מיוחדים בכובעים כחולים המגינים על מבואותיה.

עיבוד: שפי גבאי

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 16 ל־22 באוקטובר

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
השבוע תתקשו להגיע לכלל הסכמה עם חבר בעניינים הקשורים בכסף. יש לכם עכשיו הרבה התחייבויות חבר־תיות, ויש לקיים אותן. המקוריות שלכם במיטבה עכ־שיו, וכדאי לרתום אותה לפרוייקט חשוב.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
בימים אלה אתם עלולים להתקשות בהבחרות וקורותי־אות שלכם לממונים עליכם, אך תזכו לשבחים על ביצוע משימה כלשהי. בתחום הקריירה, חלקי התשבץ הולכים ומתחברים; היו קשובים להזדמנויות חדשות.

קשת
(23 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
עלולים להיתקל בימים אלה בטיפוסים בעלי דעות [illegible]

[illegible]

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
הישמרו השבוע מפני תרופות שאינכם מכירים. אחדים מכם עלולים לסבול בימים אלה מאלרגיות. בתחום הע־בודה, צפויה לכם השראה מחודשת לגבי פרוייקט כלש־הו. את הערבים כדאי לבלות עכשיו בבית.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
אם תניחו לטמפרמנט שלכם להשתלט עליכם בעניינים הקשורים בעבודה, אתם עלולים להתעלם מפרט חשוב כלשהו. שותפים יקבלו עכשיו בהערכה עזרה מצדכם. הכוחות היצירתיים שלכם במיטבם השבוע.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
מחלוקת קלה עלולה להתגלע עם בן הזוג בגלל עניין כספי. עבודה קשה ומשמעת עצמית תוקה ישאו פרי בעבודה, ותווכחו כי התמדה משתלמת. זה זמן טוב לעירוב הנאות עם עסקים, ויש סיכויים חדשים.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
השבוע ייתכנו ויכוחים עם קרוב משפחה המגלה עקש־נות. בתחום הכלכליים, בימים אלה מומלץ ללכת דווקא למקומות המוכרים והידועים. יכול להיות שתחדשו היכ־רות ישנה – ויתכן גם אהבה ממבט ראשון.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
חערות מסויימות שתשמעו בימים אלה לא תהיינה חוג־נות, אך אין טעם להשיב עליהן – המצב רק יחמיר. בזירה הביתית תוכלו להגיע להישגים נאים השבוע. ההוצאות בתחום הכלכליים עלולות להיות מוגזמות.

פנטהאוז

יואל לב

שמיים שיצאו מדעתם

תאהבת פעם בפסל, שאל אמנון שניר? אורי חייך. "מאז פיגמליון, אני לא זוכר מי שהתנ־סה בעסק הזה". אמנון חזר משליחות בת שנתיים בסקנדינוויה. שירת בעיקר באוסלו שבנורווגיה ועלה עד הצפון הקר, לטפל בעסקי מכירת [illegible] של חברת האלקטרוניקה שהיה מנהל אגף [illegible] שלה.

התערובת הזו, של מנהל אגף מקצועי, איש [illegible] מחושב ומתורבת, ומצד שני גבר רומנטי [illegible] על אהבת פסלים, הביאה את גליה מהמטבח, [illegible] קערת הסלט בידיה. ניגבה את הידיים בסינור, [illegible], אט אט, מקשיבה לשיחה על גבר שהתאהב [illegible].

"לא רק שהתאהבתי אלא גם נשאתי אותה [illegible]".

[illegible] נכון. הדברים נשמעו מבולבלים. תערובת [illegible] ומטורפת שכאן, באור השמש הבהירה של ישראל, תחת השמיים שענני סתיו ראשונים משוטטים בהם, כמעט לא עמדה במבחן ההגיון. שם, בארץ החושך והשלג, היא היתה ממשית. היא התאימה למפגש בין היום והלילה, למפגש בין ההרים והאגמים.

סיפור נישואיו של אמנון שניר, זכה לכמה שורות בטורי רכילות. רווק מבוקש. נאה. גר בפנטהאוז ברמת־גן, משקיף אל גן גדול, חדר אחד ענק, המשמש חדר עבודה וכל כולו חלון כביר המציג את הנוף כאילו היה תמונה. ועל הכל משמעת קפדנית של איש מחשבים קר ומפוכח המעדיף את חיי הבדידות, שאיננו מסוגל לחלוק את עצמו עם אנשים. ופתאום נסע אל הצפון הקר, גורר אחריו משם נערה זהובת שיער, המתקשטת בטבעת נישואין דקה ובחיוך מבויש.

נישואין אלה היו אפופי מסתורין, ושתיקתו של אמנון עוד הגבירה את הסקרנות. אולי השקיעה, אולי השתיקה הארוכה, אולי עצם הצורך פעם אחת לדבר, גרמו לו לאמנון לספר את סיפור הפסל החי שהתאהב בו.

"זה היה בתשע בערב. חודש תמים עשיתי באוסלו ולא יצאתי בכלל מהמשרד בו עבדתי. אותו יום, מצאתי את עצמי חונה לפתח 'הפרוגנר פארק'. מימי לא ראיתי גן פסלים מקסים מלא הדר כמותו. אוסלו הקציבה 800 דונם לגדול הפסלים שלה גוסטב ויגלאנד, ברנש שהיה בלי ספק גאון ופיזר עשרות מפסליו העשויים ברונזה, בשני טורים ניצבים מעל גשר.

"הפסלים היו של גברים, נשים וילדים ערומים. בגודל טבעי. שיש הפסלים היה חמים, רך למגע כאילו היה בשר. ואז זה בא".

השתתק, כאילו מנסה לחזור ולדלות מתוך נבכי זכרונו את המעמד. לדייק בפרטים, כן. הפרטים הם העיקר. "תחילה לא הבנתי אפילו מה אני רואה. השמיים היו מוארים באור אדום לוהט. הרקיע כולו. האור היה חזק כל כך, מתעתע עד שהרגשתי שראשי מסתחרר. זהו אור שאתה חולם אותו. אור המציץ אליך מעמקי סיוטי הלילות. אור מצמרר, שאתה שומע אותו בצריחות המשוגעים.

"שקיעה צפונית. לאט לאט כבה האור. עכשיו נראו השמים כאילו פסע בהם ריקבון. הצבעים נעקלו זה אל תוך זה. רצועות ירקרקות־אדומות־צהובות־כחולות־אדומות מעורבות זו בזו מקרינות קשת צבעים כאילו במאי אלוהי, קבע אי־שם בשמיים מערכת מסנני אור צבעוניים והיקום כולו מוצלף באורות הללו. מטולטל בהם, ועד שהבנתי מה קורה חשתי צורך לאחוז במשהו מוצק. מסביבי ראיתי תמונה שלא האמנתי כי ניתן לראות אותה. אשה חיבקה פסל של גבר ערום. לופתת חזק את גוף השיש שלו. רומני שמסביב צנחו פסלי אבן ופסלי בשר ורם זה לזרועות זה, מתמזגים יחד, לעמוד מול טירופם של השמיים. ואז חשתי בה. אינני יודע אם אני אחזתי בה חזק או היא זו שנפלה לזרועותי. היינו מאוחדים, באיזו חוויה שלא מן העולם הזה. חוויה המטריפה את החושים ורק לעתים נדירות זוכה אדם בחייו לחוש אותה".

דומה שאמנון התנער מאיזה חלום סיוטים. הוא לא התכוון להכניס את ידידיו אל תוך עולם הסיוטים הצבעוני שלו. אבל הוא נסחף.

"איבדתי אותה. לא האמנתי אבל איבדתי אותה. כאשר ירדה החשיכה היא כבר אבדה לי בקהל האנשים שהתפזרו, תפסו את האוטובוסים ואת הרכבות היוצאות לעבר מרכז אוסלו. מאז חייתי כמסורף. הרגשתי שאני מוכרח למצוא אותה".

חייך במבוכה. לגם מכוס הקפה שהצטננה על השולחן לגימה אחת ארוכה. "אוסלו היא גם עירו של מונק כרוך שהיא עירו של הפסל ויגלאנד. מונק גדול ציירי נורווגיה שסיים את חייו כשהוא יוצא מדעתו. חציתי את המוזיאון שלו עוצר ליד תמונת 'הזעקה'. גשר ועליו שני ארונים מתרחקים. איש לופת את ראשו בשתי ידיו ופיו פעור. אבל האיש איננו זועק. מי שזועק במקומו זהו הים, שיש בו צבעי דיו כחול־ירוק־שחור והוא עונה בתנופה מטורפת להד הצעקה, אבל יותר מכל זועקים השמיים. השמיים שיש בהם מחול של צבעים אדומים־ירוקים־כחולים־צהובים־אדומים הממלאים את כל הרקיע. כן. פתאום תפסתי שהשמיים שראיתי בגן הפסלים היו השמים של מונק. עצמתי את העיניים וכשפתחתי אותן ראיתי אותה עומדת לצידי".

ישב מבוייש, מניח לצלילי הסיפור לגווע אט אט עם אור השקיעה האחרון. לאחר מכן סעדו בשתיקה. רגע הקסם שאחז בשלושה, כבה פג. לפני שיצא אמר אמנון "בנורווגיה שמעתי גם אגדה על נפח שחיפש לעצמו אשה, ויצר פסל מזהב. הצרה היתה שאשת הזהב לא ידעה לנשק, לחבק, לא ידעה להבחין ברגשותיו. על כן הוא החזיר אותה אל כור המצרף. הנערה שאני פגשתי יש בה את כל המעלות למרות שכאילו נוצרה מאגדות הזהב של הצפון הרחוק".

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 9.10.52 — 16.10.52.
הנוסח המקורי נשמר.
ליקט: גבריאל שטרסמן.

הבריטים פינו גשר על הסואץ

הבריטים פינו את העמדה הצבאית שלהם ליד גשר פריאן שעל פני תעלת סואץ.

יחידת הצבא הבריטית שהחזיקה בגשר עוזבת את המקום ויחידות הצבא המצרי יקבלו לידיהן את העמדה - הודיעו שלטונות הצבא הבריטיים במצרים.

מיקוניס במוסקבה: ישראל מושבה אמריקנית

"העמים אשר בישראל מחזיקים טובה לברית המועצות על שהשמידה את המפלצת הפאשיסטית, שאיימה לשעבד את כל העולם כולו. הם זוכרים כי ברית המועצות הצילה מכליונות יהודים מהמשמדה במחנות הריכוז" - כך פתח מזכיר מק"י, מר שמואל מיקוניס, את נאום הברכה שלו אתמול אחר הצהרים בועידת ה־19 של המפלגה הקומוניסטית הבולשביקית בקרמל המוסקבאי.

שליטיה הנוכחיים של ישראל, הוסיף מר מיקוניס, הפכו את הארץ למושבה אמריקאית ולטרמי המונופול האמריקאיים ניתן חופש גמור לנצל את המוני העמלים של ישראל.

מ. בגין חוזר

ראש תנועת החרות, מר מנחם בגין, שנעדר במשך 6 חדשים מהארץ, עומד לשוב ביום ה'.

עם שובו של מר בגין ידונו מרכז החרות בשאלות הכרוכות בביצוע הסכם השילומים ועל עבודת המפלגה לעיריות.

שביתת נכים בעיריית ת"א

כ־400 נכי מלחמה הופיעו הבוקר ליד בנין עיריית ת"א והכריזו על שביתת שבת.

עשרות השובתים נכנסו לתוך הבנין ואילו יתר החרבו מחוצה לו.

השובתים תבעו עזרה כלכלית מהעיריה...

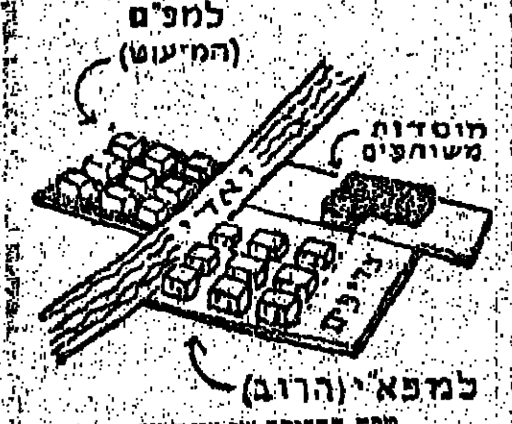

הגנרל נגיב בבית הכנסת. השליט המצרי ביקר בבית הכנסת בקאהיר בעת תפילת כל־נדרי. מברך אותו מר גבריאל סיטון, עורך־דין ידוע במצרים ומראשי העדה היהודית.

7000 צמיגים ראשונים מתוצרת הארץ – לשוק

7000 הצמיגים הראשונים מתוצרת בית החרושת "גנרל" בקרית אריה יוצאו לשוק בימים הקרובים, לאחר שהושג אתמול הסכם סופי בין הנהלת המפעל לבין שר האוצר בדבר מחירי הצמיגים.

מחיר הצמיגים הגדולים, בגודל 20X1000 נקבע ל־126.750 ל"י הצמיג, בתוספת 25 אחוז מס כלו ואחוזי רווח המתווכים. צמיג קטן למכונית פרטית יעלה 28,900 ל"י, בצירוף התוספת למס כלו ורווח המתווכים. המחירים לצרכן יהיו איפוא גבוהים במקצת ממחירי היבוא הרשמי לצמיגים למכוניות משאאוטובוסים ואילו לגבי צמיגים קטנים לא יהיה הפרש ניכר במחירים.

מפת החלוקה של עין־חרוד

מנת הביצים ללא שינוי

אין תקוה לשיפור קרוב במנת הביצים. מצב ההטלה אינו משביע רצון והמנה של 2 ביצים לשבוע תישאר בעינה גם בעתיד הקרוב.

הגברת משלוחי העופות לשווקים, המאפשרים באחרונה חלוקות תכופות של בשר עוף לילדים וחולים, מעוררת דאגה, מאחר שזו מעידה על צמצום נוסף של הלול. בחוגי "תנובה" סבורים כי רק במקרה של הצלחת גידול השעורה גם בחורף הבא, אפשר יהיה לדון על הרחבת הלול לקראת הקיץ הבא.

נציגי ישראל וירדן נפגשים

נציגי ישראל ועבר הירדן יצאו הבוקר לפגישה בוואדי בערבה כדי לדון בגניבות ותקריות אחרות שאירעו באיזור זה בימים האחרונים.

כבאים ישראליים וירדנים עמלו חמש שעות בכיבוי דליקה שפרצה בשער הגיא ואיימה על ישובי עולים בסביבת מסילת ציון, בכביש הראשי – ירושלים.

האש פרצה אתמול אחה"צ בשטח הירדני, כנראה כתוצאה מסיגריה שנזרקה על ידי זקיף הלגיון ואחזה בקוצים ושיחי סרק. כאשר החלה האש להתפשט גם לשטח הישראלי הגיעו למקום כבאים מירושלים ומהרי יהודה ונכנסו לפעולת איתור האש. גם הלגיון הביא תגבורת של כבאים משלו, כדי לאתר את האש לבל תפגע בתחנת הבנזין בסביבות הדרכים שער הגיא הראשי.

לאחר חמש שעות הצליחו הכבאים משני הצדדים לכבות את האש. לא נגרם נזק לרכוש.

רב רומניה תוקף ראשי ישראל

עתה נודע, כי הרב הראשי ליהודי רומניה, ד"ר משה רוזן, יצא בהתקפה על ראשי מדינת ישראל מברכתו ערב ראש השנה.

בדברי הרב רוזן נאמר: "גדול עד אין קץ צערנו והתמרמרותנו בראותנו, שמנהיגיה תנוכיים של מדינת ישראל לוחצים על הרצחים מגאלות כרם – בניגוד למוסר הדם של תורתנו הקדושה ורצון ההמונים הרחבים במדינה – ומפטרים למכירת ...

השגריר פישר מגיש כתב האמנה

מר משה פישר, שגריר ישראל בפאריס, מגיש היום את כתב האמנה שלו לנשיא צרפת מר ונסן אוריול, בטכס חגיגי שייערך בארמון אליזה.

מר פישר מגיש את כתב האמנה החדש לרגל העלאת צירות ישראל בצרפת לדרגת שגרירות.

מ"מ למניעת פילוג במפ"ם

בכינוס חטיבת "לאחדות העבודה", שנערך ביגור, הוחלט להיכנס מיד למו"מ עם ראשי השומר הצעיר ולבררו סופית, אם עדיין קיים סיכוי לשמירת האחדות במפ"ם. תוצאות המו"מ יוסכמו בכינוס ארצי של "לאחדות העבודה" שיתקיים בתחילת נובמבר.

בכינוס ביגור, שבו השתתפו כ־300 נציגים מאזור חיפה, ציין חבר הועדה המרכזת של מפ"ם, בר־יהודה, כי אי אפשר להשלים יותר עם המצב הפנימי במפלגה וכי דרוש מפנה מיידי מצד השומר הצעיר, כדי להציל את שלמות המפלגה. בר־יהודה ... רפטור טענו, כי יש לשים קץ לשותפות עם מק"י ולהחזיר ... תה של קבוצת ריפתין ... במפ"ם.

פיטורים במשרד המסחר

המשביר לצרכן
18.10-23.10.87
קניה הטובה
אופנת חורף במחירים מפתיעים
עד אזילת המלאי
הסריג לצעירים
צוארון פולו "קארה"
רק 49.90 ש"ח
מבחר טרנינגים לנשים
"אילה" "טה-בד"
רק 69.90 ש"ח
טרנינגים מודפסים לילדים
"איבר" "ארסא"
רק 29.90 ש"ח
קרדיגן לגברים
"מרקס אנד ספנסר"
3701
רק 59.90 ש"ח
סווטשרים חלקים לגברים
"דרבי"
רק 19.90 ש"ח
סריגים לנשים
מבחר סריגים איטלקיים
רק 59.90 ש"ח
"תפרון שיקה" לילדות
שלישיית תחתונים רק 9.90 ש"ח
זוג גופיות רק 9.90 ש"ח
שמיכות "פיק אלסקה"
יחיד רק 49.90 ש"ח
כפול רק 69.90 ש"ח
שמיכת פיקניק משובצת רק 29.90 ש"ח
שמיכות "תודן" פוך סינטטי
יחיד רק 79.90 ש"ח
כפול רק 119.90 ש"ח
כרית פוך סינטטי רק 17.90 ש"ח
סירי אמאיל במחיר ללא תקדים!
סיר קטן רק 9.90 ש"ח
סיר בינוני רק 11.90 ש"ח
סיר גדול רק 13.90 ש"ח
מחבת עם מכסה רק 10.90 ש"ח
הקונה במשביר לצרכן חוסך כסף,חוסך זמן!
דולפין
סוככים לשמש ולגשם
כנרת 4 בני־ברק טל: 5700520 5708121
נציגנו בחיפה והצפון: 04־726719
אפשרות לתשלומים
להיטי השנה בקולנוע
ועכשיו — בוידיאו שלך בבית!
הצבע ארגמן
סרטו של סטיבן שפילברג
משימה
סרטו של פול שריידר
הנוסע
(זהות גנובה)
ג'ק ניקולסון ★ מריה שניידר
בסרטו של מיכאל אנג'לו אנטוניוני
פרינס
מתחת לעץ הדובדבן
בכורה בוידיאו!
להשיג בספריות הוידיאו המובחרות
מופץ ע"י החברה הכללית למוסיקה (1973) בע"מ – הד ארצי
רחוב החילזון 4, רמת־גן, טלפון 03-7525654
באן, ממש כאן, 4 ימים ו־4 לילות
ב־125 ש"ח *
מלון הולידיי טבריה
תוכלו להעביר 4 ימים ו־4 לילות של חופשה מהנה שעליה חלמתם
במלון
הולידיי טבריה
עם מועדון־לילה מפואר ושלל תכניות מגוונות, בריכת שחיה, מועדון בריאות, סאונה, ג'אקוזי, מתקנים רבים, מטבח עשיר ומגוון בטעמים מוקנטרים.
טלפון: 067־21901-2-3
★ המחיר כולל דמי שירות, לא כולל מע"מ
★ לא כולל חגים ★ לא כולל אוגוסט
ספרית מעריב
לילדים שיודעים לשמור סוד
הופיעה מהדורה חדשה
סודות של ילדים אחרים
מאת: דליה וינשטין ● צייר: אמי רובינגר
בספר יש הכֹּל. סודות גם של ילדים וגם של ילדות, רק סוד אחד בסוף חסר...
הסוד שלך ולא אחר...
בקש בחנויות ובספריות מעריב: תל־אביב, דרך פ"ת 72 א', טל' 03-332211 ● חיפה, בן יהודה 29, טל' 04-523689 ● באר־שבע, קק"ל 90, טל' 057-74850